

پروگنوز

فصل ۱: انسان و ایمان

۱- مارکس ← دین ساخته طبقات مرفه جامعه برای استثمار طبقات ضعیف جامعه است (عدم توجه میان «یک عقیده»، «سوء استفاده از یک عقیده»)

۲- فوئر باخ } - خدا ساخته ذهن بشر - اعتقاد به اینکه انسان دارای دو «من» است
 } - تأثیرپذیری از فلسفه هگل

} - (من زمینی) من فرودین
 } - من متعالی ← فراموشی من متعالی ← جستجو
 } کردن آن در آسمان ← نامیدن آن به عنوان خدا

پس از دیدگاه فوئر باخ، اعتقاد به خدا ناشی از «با خود بیگانگی» انسان است.
 اشتباه چون
 من هرچقدر هم متعالی باشد فانی است.

۳- فروید } - قهرمان انسان در کودکی پدر اوست ← با بزرگ شدن، متوجه عجز پدر در مواجهه با مشکلات زندگی می شود
 } ← اعتقاد به پدری آسمانی را جایگزین اعتقاد قبلی می کند ← این تحلیل از علت اعتقاد انسان به وجود خدا
 نگاهی دین مسیحیت دارد که در مورد خدا بیشتر از تعبیر پدر استفاده کرده

۲، ۳ و ۱ → رویکرد تحویل گرایانه: انکار وجود خداوند به عنوان وجودی فراجهانی

} - غالباً در ملحدان
 } - در مقابل این رویکرد ← خداقرایان و متدینان به ادیان ابراهیمی ← خدا موجودی واقعی - آفریننده موجودات و
 انسان - ارسال پیامبران به عنوان بشارت دهنده و بیمدهنده برای بیدار کردن انسان از خواب غفلت ← ایمان
 انسانها به خداوند و عمل به دستورهای دینی ← سعادت حقیقی

- باور به وجود خداوند و حقایق محوری در مورد خداوند، جهان و انسان مانند صفات کمال خداوند، مخلوق بودن جهان و انسان و استمرار زندگی انسان و پاسخگویی او به اعمال خود.

- عمل به مقتضای این باورها

- ابراز ایمان به زبان در جهت شریک کردن دیگران در ایمان به خدا

سه مؤلفه

نکات:

- خداوند موجود است.

- خداوند عادل است.

- اعتقاد یقینی ← تلقی گزاره‌ای از ایمان ← باور به گزاره‌های زیر: همان ایمان است.

- روز قیامت روز حسابرسی اعمال دنیوی است.

- خداوند پیامبران را برای راهنمایی بشر مبعوث کرده است.

- ارتباط شخصی با وجود ممکن فراز انسان خود را وابسته به وجود حقیقی خدا بداند و به او اعتماد کند ← در مقام تمثیل همانند رابطه با دوست.

* جمع این دو تلقی در قرآن

- سوره حمد: ارتباط مستقیم با خدا ← خطاب به خدا: فقط تو را می‌پرستم و فقط از تو یاری می‌جوییم.

- سوره توحید: اعتقاد یقینی ← خداوند واحد است، نمی‌زاید و زاده نشده و همانندی ندارد.

- سوره حمد ← الحمد لله رب العالمين + اعتقاد یقینی

- قنوت ← در رابطه‌ای شخصی با وجود خدا درخواست‌های خود را از او می‌خواهیم.

و
ل
ل
ل
ل
ل

- شیطان باور به وجود خدا و صفات او و پیامبران (برای هدایت بشر) و معاد ← عدم ایمان شیطان به خدا به علت عدم اثنا عمل او به مقتضای اعتقادات و رابطه با خدا (عدم پرستش و عمل صالح)

- ایمانی که صرفاً در مقام معرفت محدود بماند و به عمل سرایت نکند ایمان نمی‌باشد.

- یا ائمها الَّذِينَ آمَنُوا ....

- تعبیرایی مثل علم‌الیقین، عین‌الیقین و حق‌الیقین ← بیانی از مدرج بودن ایمان در پهادار بودن ایمان

- تعداد گزاره‌هایی که یک فرد آنها ایمان دارد، میزان فهم از محتوای این گزاره‌ها و عمق رابطه انسان و وجود خداوند، هر سه قابل افزایش‌اند.

- وجود حسی خدایاب در نهاد هر انسانی ← این حس در شرایط خاص، خصوصاً هنگام انسان گرفتار مشکلات است فعال می‌شود و خود را به وجود حقیقی مأولایی که مهربانی قدرتمند و به فکر انسان‌هاست رهنمای می‌سازد.
* ایمان به خداوند سبب شکوفا شدن احساس امید در نهان وجود انسان می‌شود و یا این وجود او می‌زداید.

- کارکرد روان‌شنافشی

- ایمان به خدا، حرص را از زندگی انسان می‌زداید و او را متصف به فضایل متعدد فردی و اجتماعی می‌کند.

- اعتقاد به اینکه اخلاق بدون دین نیز به حیات خود ادامه می‌دهد

۱) انسان با قوایی که خداوند برای او طراحی کرده (عقل اندیشه) اخلاقی صحیح صادر می‌کند و این قوا در مقام غفلت از خدا به نزدیکی صحیح و مناسب عمل نخواهد کرد.
۲) اگر احکام اخلاقی در عالم مورد رعایت قرار می‌گیرد بدلیل وجود پیامبران و مصلحان دینی منتخب خداوند می‌باشد که علاقه به اخلاق را در وجود انسان‌ها رسخ داده‌اند.

- کارکرد اخلاقی و
وامعه‌شنافشی

- با مراجعه به تاریخ در می‌یابیم که هم متدينان و هم ملحدان تلاش کرده‌اند مدعای خود را مستدل کنند.

↓
وجوب و امکان - حرکت
وجود شر - در عالم در
تعارض با وجود خدا
نظم - وجود شناختی

- آنتونی فلو (از ملحدان که بعداً ایمان آورد) معتقد بود که وظیفه اقامه دلایل بر عهده خداباوران است و ملحد نیازی به اقامه استدلال ندارد.

- مایکل مارتین (از ملحدان) ← ملحدان نیز موظف به اقامه استدلال می‌باشند.

- در میان متدينان عده‌ای با تأکید بر شناخت فطری انسان‌ها از خدا و اینکه عواملی همچون گناه موجب فراموش کردن خدا می‌شود، وی را بی‌نیاز از اثبات دانسته‌اند. ← ارجح در مورد باورهای محوری دینی مثل وجود خدا و وجود عالم دیگر

- خردپدیدیو: مؤمن وظیفه دارد اعتقاد خود را به باورهای دینی مستدل کند و اگر بدون استدلال مطلبی را بپذیرد از سوی خداوند نیز آمرزیده نیست.

آنچه و آنچه

- این سینا در کتاب شفاء
- ریچارد سوئین برن: استدلال‌های استقراری تجمیعی در اثبات وجود خدا ←
هر استدلال به تنهایی صرفاً مؤید وجود خداست اما به اعتبار مجموعه‌ای از استدلال‌ها در کنار هم، وجود خداوند محتمل‌تر از عدم وجود اوست.

- دیرگاه‌های دیگر
متدينان

- خردستیز: مسیحیان ← وجود استدلال‌های عقلانی مضر به حال ایمان و شورمندی دینی ←
کریکگور (فیلسوف مسیحی دانمارکی)

- نظریه جدید در قرن بیستم ← بر مبنای زبان‌شناختی
 - زنده شده نظریه قدیمی معتقد به تمایز عقل و دین و بی‌ارتباطی آن دو با هم
 } ← ابن رشد - ویتنگشتاین
 } خردگریز
 فیلسوف شاخص
 } نماینده تعبیر جدید این نظریه در عصر معاصر ← الفاظ
 در زمینه‌های اجتماعی گوناگون و براساس پیروی از قواعد نانوشه در میان مردم معنا می‌یابد. ← تمایز
 میان نحوه زندگی دینی و علمی

- دینی ← خداوند اسم خاص است و به فرد مشخص و
 } معینی اشاره دارد.
 - علمی ← تسری دادن قواعد نانوشه نحوه زندگی
 علمی به نحوه زندگی دینی امری خطا است.

- رویکرد عمل‌گرایانه (احیای نظریات قدیم در سنت اسلامی)

- پاسکال (فرانسوی) ← قرن ۱۷
 - تأثیرپذیری از غزالی ← غزالی متأثر از حدیثی از حضرت علی
 - توجه به جنبه مصلحت اندیشه انسان ← دو گزینه درخصوص وجود خدا و جهان پس از
 مرگ وجود دارد: (۱) خدا وجود دارد و اعتقاد به وی موجب سعادت و عدم اعتقاد موجب
 شقاوت؛ (۲) خدا وجود ندارد و در صورت اعتقاد به او انسان برخی سودهای این جهان را از
 دست می‌دهد و در صورت عدم اعتقاد چیزی از دست نمی‌دهد.
 * عقل مصلحت‌اندیش انسان حکم می‌کند که پذیرش وجود خدا به لحاظ عقل علمی، معقول
 می‌باشد و انسان عاقل باید وجود خدا را بپذیرد [زیرا مضرات عدم اعتقاد به وجود خدا از فواید
 آن بیشتر است]

دیرگاه‌های دیگر
متربنان

۵۰

فصل ۱۰: پیشینه و گستره خداباوری

- دین و حیات دینی از دیرین ترین ابعاد حیات بشری است.
- فصل ممیز انسان از حیوانات بعد دین است که حاکی از گوهری بودن زیست دینی در آدمیان است و نظریه در حیوانات ندارد.
- مثال: زبان‌شناسی نیز از جمله مواردی است که شاکله وجود آدمی در پیوند است و از همان آغازه‌های حیات انسان با او همراه بوده است.
- هسته اولیه زبان ← گرایش آدمی به اظهار محتوای درونی یا ذهنی خویش با علائم (صوتی، نوشتاری، اشاره‌ای و ...)
- هسته اساسی حیات دینی همواره با آدمی بود، اما ظهور آن در قالب باورها، تعالیم اخلاقی و اعمال و مناسک مذهبی تحت تأثیر عوامل مختلف، به گونه‌هایی متفاوت بوده که منشأ تنوع حیات دینی (تنوع ادیان) شده است.
- باور به امر مقدس یا خداباوری از آغاز تاریخ یار دیرین آدمی بوده (البته با جلوه‌های مختلف و حتی در قالب بتپرستی)
- ویژگی اصلی خداوند در همه ادیان، قداست ذاتی اوست.
- * هسته مرکزی حیات دینی ← باور به «امری مقدس»

- داستان پیدایش آدم (ع) و سجده ملائکه و وسوسه شیطان و هبوط به زمین و توبه وی نیز گزینش وی به مقاوم نبوت ← دلالت بر اینکه تجلی آغازین حیات دینی و پیوند آدمی با امر قدسی «ساختار توحیدی» داشته و اشکال غیرتوحیدی حیات دینی در ادوار بعدی پدید آمده‌اند.
- [این تغییر در فاصله بین آدم تا زمان نوح نبی]
- هرچند شکل باور به امر مقدس تغییر می‌کند، اصل باور به او همچنان با آدمی همراه است.

- توصیف حیات دینی فرد یا جامعه در شرایطی خاص بدون داوری نسبت به ارزش و اعتبار آن ← دین پژوهان توصیفی ناگزیرند در مطالعه دین از شاخه‌های خاصی از علوم انسانی (جامعه‌شناسی، روان‌شناسی، تاریخ و مردم‌شناسی) بهره گیرند.
- رویکرد توصیفی (Descriptive)

- داوری در باب صدق و کذب مدعیات مطرح از سوی دینداران (یا طرفداران دین خاصی) ← هدف اصلی دین پژوه هنگاری، داوری درباره درستی و نادرستی دعاوی دینی است که در قالب باورها و اعتقادات و اخلاقیات بیان شده‌اند. (نه فقط دستیابی به تصوری معتبر از دین) ← البته دین پژوه هنگاری به گونه‌ای نیازمند پژوهش‌های توصیفی معتبر از دین) ← البته دین پژوه هنگاری به گونه‌ای نیازمند پژوهش‌های توصیفی در باب دین و باورهای دینی نیز است.
- رویکرد هنگاری (Normative)

* در مباحث خداشناسی نیز هر دو رویکرد وجود دارد.

(الف) هسته اولیه زبان ← گرایش آدمی

(ب) قرآن و پیشینه خداباوری

(ج) هدایتی و گونه‌های دین پژوهی

گیفت‌گار اول: تاریخ‌نگاه خداباوری

- آدمی در طول تحولات تاریخی به نوعی تکامل معرفتی نایل شده ← تصور او از خداوند نیز به تدریج کمال یافته ← این امر از تقسیم‌بندی ادیان به ابتدایی و پیشرفته نیز قابل دریافت است.

- علامه طباطبایی ← تصویر قرآنی «توحید» حتی در تعالیم پیامبران بزرگی همچون موسی و عیسی (ع) وجود ندارد.

- حواس و معرفت حواسی ← داده‌های حسی و اطلاعات مربوط به پدیده‌های محسوس
 - خیال و معرفت خیالی ← پدیده‌های مورد بحث در ریاضیات
 - وهم و ادراکات وهمی ← ادراکات مربوط به احساسات و عواطف انسان و مفاهیم انتزاعی
 - عقل و معرفت عقلی ← آنچه درباره بنیان‌های نهایی واقعیت، جهان و انسان برپایه مفاهیم کلی همچون هستی و علیت بیان می‌شود.

سطوح قوا و توانش‌های
 معرفتی آدمی از کناه
 فلسفه اسلامی

- ترتیب تشکیل و تکامل این قواها: حسی ← خیال ← وهم ← عقل

- حواس و معرفت حواسی ← داده‌های حسی و اطلاعات مربوط به پدیده‌های محسوس
 - خیال و معرفت خیالی ← پدیده‌های مورد بحث در ریاضیات
 - وهم و ادراکات وهمی ← ادراکات مربوط به احساسات و عواطف انسان و مفاهیم انتزاعی
 - عقل و معرفت عقلی ← آنچه درباره بنیان‌های نهایی واقعیت، جهان و انسان برپایه مفاهیم کلی همچون هستی و علیت بیان می‌شود.

- اشیا با اشکال عجیب و غیرعادی مثل قطعه چوب یا سنگ دارای نیروی سحرآمیزند که می‌توان از آن استفاده کرد. به این اشیاء «فتیش» و به این باور «فتیش‌پرستی» گویند.

- حیوانات، گیاهان، اشیاء یا پدیده‌های طبیعی مانند ماه و ستارگان و خورشید به عنوان نیا و جد قبایل بدوى

- باور به اینکه همه موجودات جهان و مظاهر طبیعت زنده و دارای روح و احساس‌اند و از همین‌رو بر زندگی آدمی تأثیر گذاشته و تقدیس این پدیده‌ها هم به همین‌علت است.

- برخی اقدام بدوى در مقابل مظاهر طبیعت همچون خورشید، ماه، ستارگان، گیاهان، حیوانات، کوه‌ها، رودخانه‌ها و دریاها کرنش نموده و از آنها یاری می‌طلبند.

- باور به وجود خدایان متعدد و متشخص که هر یک در حوزه‌ای خاص از حیات آدمی سیطره دارند. (عقیده مشترک میان اقدام ابتدایی و یونان و روم قدیم در غرب) (باورهای یونانیان: پوزیدون ← خدای دریا/ آرس ← خدای جنگ/ آفروزیت ← خدای عشق)

- اعتقاد به رب‌الارباب - باور به وجود خدایان متعدد، که افراد تنها با یکی از این خدایان پیمان می‌بستند که معمولاً خدای فبیله یا قوم خود آنها بوده است.

- همه خدالنگاری - خدا موجودی متشخص و متمایز از جهان یا طبیعت نیست و کل جهان یا طبیعت، همان خداست.

تحمیرات هفتاد ف نسبت به فراز در امور هفتاد ف تاریخی

- یهود کهن‌ترین دین میان ادیان سامی ← همواره در تاریخ ادیان هم‌خانواده خود یعنی مسیحیت و اسلام، حضور جدی و مؤثری داشته است.

- موسی (ع) پایه‌گذار این دیانت

- دین یهود مجموعه‌ای پیچیده از عقاید، مناسک و نهادهایی که بنیاد آنها دین مطرح شده در کتاب مقدس است.

- میرات مکتوب گسترده این دین ← کتاب مقدس عبری، مجموعه حاخامی میشنا- تلمودهای اورشلیم و بابل، نوشته‌های میدراشی و حاشیه‌ها و تفسیرهای کتاب مقدس

- به اعتقاد یهودیان این متون همواره با هم یکسو و سازگار نیستند و ممکن است در ادبیات و محتوای این نوشته‌ها اختلافاتی دیده شود و این در حالی است که ارزش این نوشته‌ها نیز همسان نیست و پاره‌ای از آنها برجستگی بیشتری یافته‌اند.

۱- نام خدا: عمومی و فراگیرترین نام او
در سراسر کتاب مقدس ← «الوهیم»

۲- «یهوه»: نام دیگر خدا که مشخصاً به خدای یهودیان اشاره دارد.
معنا: «وجود»، «آن که هست»، «آن کس که وجود دارد»، «خالق مهمنان آسمان یا بهشت»
به اعتقاد برخی دیگر، بیان معنای دقیق برای این واژه ممکن نیست.

۲- خدای آفریدگار: آفریدگاری خدا وصف فraigیر اوست و او همه جهان و موجودات و خورشید و روشنایی را آفریده است.

* اسفار خمسه موسی (نخستین سند دین یهودی)

- «در ابتدای آسمان‌ها و زمین را آفرید»

اعتقاد به اینکه جهان از لی نیست و خدا آن را برپایه اراده و عمل خلاقانه و مستقیم خویش آفرید.

۳- خدای قادر مطلق
- خدا منشأ نیروهای بی‌شمار طبیعت

۴- خدای عالم مطلق: علم و دانش خداوند به مانند قدرت او لایتناهی است و علم وی از نتایج آفریدگاری او می‌باشد.

* مهم‌ترین تصویر خدا در عهد عتیق در سه فصل اول سفر پیدایش شکل می‌گیرد.
- گزارش آفرینش در واقع گزارشی از اراده و کار خداست. خدا در عهد عتیق از سویی آفریدگاری است توانمند که هرچه اراده کند پدید می‌آورد و از سویی دیگر حاکمی است که فراتر از اراده و خواست مردم، بر آن حکم می‌راند و برای کمترین چیزها سخت‌ترین قوانین را وضع می‌کند.

۵- خدای حاکم مطلق
- اسفار از خدایی نامرئی سخن می‌گوید؛ خدایی که گرچه در همه عالم حضور و تجلی دارد، نادیدنی است. ← در عهد عتیق ساختن مجسمه و تمثال خدا و بتپرستی ممنوع گردیده است.
۶- خدای غیرجسمانی
- البته در مجموعه عهد جدید اشاراتی به اجزای مختلف بدن خداوند نیز وجود دارد که یهودیان معتقدند این انتساب‌ها به گونه‌ای تمثیلی به فعالیت‌ها و یا صفات فعلی خدا اشارت دارند.

۷- خدای ابدی: خدا فراتر از زمان، او پیش از آفرینش هستی وجود داشته و پس از آن نیز وجود خواهد داشت.

- اخلاق نیکو با ایمان به خدا همراه است و بتپرستی با اخلاق نکوهیده

- تأکید کتاب مقدس بر هویت شخص واره خدا و ویژگی‌های رفتاریش و نیز دعوت بنی اسرائیل به تقلید از خداوند، اخلاقی نوین پدید آورد که با اخلاق بتپرستی فاصله بسیار داشت.

۱- انسان‌وارگی (Anthropomorphism)

- در ادبیات دینی یهودی خدا را به عنوان پدر یا پادشاه می‌خوانند و یا صفاتی چون خشمناکی و خوشنودی را بدو منتسب می‌کنند.

- کتاب مقدس یهودیان، سراسر عباراتی است که در آنها برای توصیف خدا از مفاهیم انسان‌گرایانه استفاده شده است.

۲- تعالی‌گرایی (Transcendentalism)

- خدا از هر آنچه در هستی است، بالاتر است. او را نمی‌توان با هیچ‌یک از مخلوقاتش قیاس نمود زیرا او با همه چیز و روش و گفتار و کردارش با همه روش و گفتار و کردار آفریده‌ها تفاوت دارد ← بتپرستی از آن رو منفور و غیراخلاقی است که خدا به مانند مخلوقاتش فرض می‌شود.

۳- همه در خدایی (Pan-en-theism)

- خدا به رغم تمایز با همه چیز، در همه آفریدگانش حضور و تجلی دارد؛ باوری که بی‌گمان از آموزه‌های متاخر در الاهیات یهودی است.

۴- همه‌گرایی (Universalism)

- خدا آفریدگار همه آسمان‌ها و زمین و بهویژه خدای همه آدمیان است. او با موجودات دست‌سازش شباهتی ندارد (براساس اصل تعالی‌گرایی) اما با جملگی‌شان در ارتباط است و خواهان سعادت همه آنهاست.

۵- ویژه‌گرایی (Particularism)

- براساس اسفار پنج‌گانه، یهود خدایی است کاملاً ملی و شخصی

- بنی اسرائیل در تعاملشان با خدا با تکیه بر این باور که قوم برگزیده خدایند و از سویی اعتبار هر خدا نیز به رفاه حال پیروانش بستگی دارد، معتقد بودند خدا به هنگام مشکلات و سختی به یاری‌شان خواهد شتافت و پسندیده نیست که اعتبار یهود با دست و پنجه نرم کردن قومش با دشواری‌ها به خطر بیفت. ← توجیه نزول شریعت به عنوان برنامه رهایی بخش خدا برای این قوم

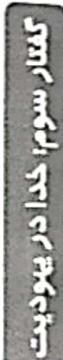
۶- پیمان‌گرایی (Testamentalism)

- مهمنترین خاستگاه برگزیدگی، عهدی است که خدا با ابراهیم و پس از او در شرایط تاریخی متفاوت با موسی و بنی اسرائیل بست.

- وقتی این عهد در کوه سینا با بنی اسرائیل تجدید شد، به پیمانی دوسویه بدل گردید که بر پایه آن خدا در قبال بنی اسرائیل براساس تعهد و وفاداری آنان به شریعت مسئول خواهد بود.

- علامت این پیمان، ختنه بود که هر شخص مذکور از خاندان ابراهیم را وارث و عده‌های خدا می‌سازد.

* هیچ‌یک از تصاویر پیش گفته از خدا امروزه برای یهودیان کاملاً پذیرفته نیست. با این وصف، التزام اساسی به توحید در میان یهودیان این دین پا بر جاست و «وحدت» و «بساطت» خدا هنوز از محورهای اساسی ایمان یهودی در قرن ۲۰ به شمار می‌رود.

- یهودیت سنتی برخلاف سنت متدال در فلسفه و منطق ارسطوی به مباحث عقلی درباره خدا و جهان بی علاقه‌اند.

۴- رویکرد در خداشناسی

- در دوره‌های اولیه الاهیات و فلسفه یهودی
 ۱- شناخت نقلی و تعبدی   ۲- خداشناسی تعبدی بر مفاهیم انسان شناسانه استوار بوده و در قرآن، تلاش عقلانی و نظاممندی برای تبیین ذات خدا صورت نگرفته.

- فیلون اسکندرانی ← پایه‌گذار این سبک

- وی با استفاده از روش تأویلی در تفسیر کتاب مقدس، خدای یهودیت را با مقوله‌های فلسفی یونان تبیین نمود و دیدگاه‌های یهودیت را نسبت به خدا و بشر و جهان بازسازی کرد. پس از اسکندرانی، اسحاق بن سلیمان اسرائیلی راه او را در پی گرفت.

- با آغاز قرون وسطی و تحت تأثیر ادبیات فلسفی یونانی و نیز متأثیر از کلام اسلامی (معترضی)، نوعی الاهیات عقل‌گرایانه در یهودیت پدید آمد و به دنبال آن یهودیت از تبیین‌های عقلانی بهره گرفت. اما یهودیت سنتی این شناخت را نمی‌پذیرفت و آنان را ملعونان نامید.

- کامل‌ترین شکل عرفان یهودی در قبالا (kaballah)

- اوج شناخت عرفانی در کتابی موسوم به رُهر، نگاشته موسی لشونی ← بر پایه این کتاب ذات‌الهی دارای دو وجه است.

- وجه عدمی که نامحدود، بحث و بسیط و ناشناختنی و نهان‌ترین نهان است (این سوف)
 - وجه وجودی که صفات، اسماء و افعال بی‌شمار و بی‌نهایت را دربرمی‌گیرد.

- براساس کتاب مقدس وجود خدا از آن روی که امری مسلم و بی‌شبیه است موضوعی برای پرسش و یا اثبات کردن نیست.

- هستی جهان نتیجه قهری وجود خداست.

- خدا خود را از طریق آفرینش به انسان معرفی می‌کند و کتاب مقدس بدو می‌آموزاند که نقش، قدرت، حکمت و خیرخواهی خدا را از طریق تأمل در هستی دریابد.

- طبیعت بهترین گواه بر وجود خدا

- در ادبیات دینی یهودی، ایمان به وجود خدا امری بیش از یک پذیرش عقلانی است. کتاب مقدس منکر وجود خدا را فردی فاسد الاخلاق می‌داند.

- توحید ← اعتقاد به خدای یگانه/ این تعریف از دوره‌ای به دوره دیگر یهودیت تغییر می‌کند.

- توحید مورد نظر در اسفار موسی، توحیدی است انتخابی، بدین بیان که یهودیان مکلف شده‌اند از میان خدایان متعدد، یهوه را برگزینند.

- با تلاش بی‌دریغ انبیاء «یکی پرستی (monolatry)» اسفار خمسه به «یکتاپرستی (monotheism)» بدل شد.

- اگر کتاب مقدس را مجموعه‌ای به هم پیوسته بدانیم → وحدانیت خدا بدین معناست که تنها یک خدا در هستی وجود دارد و ذات الاهی تقسیم‌ناپذیر است.
- وحدانیت خدا مهم‌ترین موضوع مورد تأکید عهد عتیق است.
- روش‌ترین عبارت دال بر یگانگی خدا ← عبارتی از سفر تثنیه که یهودیان هر روز در «تمار شمع» آن را تکرار می‌کنند:
  - «بشنو ای اسرائیل! خداوند، خدای ما، خدای یگانه است.»

وحدانیت

- مسیحیت در میان ادیان، تنها دینی است که از بطن دینی دیگر (یهودیت) بیرون آمده و هنوز هم پیوندهای معرفتی، الاهیاتی و تاریخی خود با دین مبدأ را حفظ کرده است.
- تنها تفاوت: مسیحیان همان یهودیانی بودند که معتقد بودند عیسی همان ماشیح و موعود یهودی است.
- متن مقدس یهودیان به عنوان متن مقدس برای مسیحیان نیز اعتبار دارد.
- الاهیاتی که پولس برپا می‌دارد تا نشان دهد نجات و رستگاری نه بر پایه رفتار دینی، که براساس ایمان روی خواهد داد، تماماً برگرفته از اصول الاهیاتی یهودی است.
- مفاهیم کاملاً یهودی ← گناه نخستین، مرگ، غلامی و پسرخواندگی

- «آب» یا «آتا» ← واژه «آرامی» به معنای پدر آسمانی که هستی و حیات آدمی در دست اوست و به کرأت در انجیل از زبان عیسی نقل شده است.
- در عهد جدید ← «تنوس» ← واژه‌ای یونانی ← در معنای خدا دارای بیشترین کاربرد

نامهای دیگر

- آلفا و امگا (به معنای الف و یا)
- اول و آخر
- او که هست و بود و می‌آید
- ابتدا و انتها

۱- تقدیم
۲- نهاد

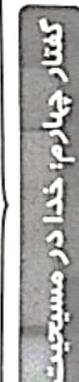
۱- نهادی از تکرار مهود بود بر این اتفاق بود تینین ماهیت نهاد

- کلمه پدر در کتاب نیز به خدا (اقنوم اول از اقانیم سه گانه) اشاره دارد.
- براساس کتاب مقدس ابوت، خدا دوچنبه دارد:

- ۱- چنبه عام که شامل همه انسان‌هاست (از آن روی که همه آنها شبیه خدا آفریده شده‌اند)
- ۲- چنبه خاص که تنها مؤمنان را دربرمی‌گیرند.

کسانی که به عیسی مسیح ایمان آورده و به مقام فرزندی خدا نایل آمدند.

- تصور خدای متشخص عنصر جدایی ناپذیر نگوش مسیحی به خداست.
- در ادبیات دینی مسیحی، مجموعه کاملی از صفاتی چون عشق و صاحب اراده برون به خدا نسبت داده شده است.

۱- تقدیم
۲- نهاد

۱۵

- بهترین تعریف براساس کتاب مقدس همانی است که در اعتقادنامه وست مینستر آمده: «خدا روحی است که در وجود و حکمت و قدرت و قدوسیت و عدالت و نیکویی و حقیقت خود، نامحدود، ابدی و تغییرناپذیر است.»

- مهمترین و شناخته شده ترین ویژگی خدا در مسیحیت سه پاره بودن آن است ← «تثلیث» - مسیحیان وقتی از وجود و یا ایمان به خدا سخن می گویند، مرادشان «خدایی است واحد و حقیقی که در همه جا حاضر و متعالی است و در تثلیث اقدس، یعنی پدر، پسر و روح القدس، ظاهر شده است.»

- پدر، پسر و روح القدس دارای موجودیتی جدا از هماند اما در ات با یکدیگر برابر و یکی اند. (هم شان اند) پدر ← خالق و به وجود آورنده تمام کائنات
پسر ← ظاهر کننده خدای نادیده

روح القدس ← کنترل کننده دنیا و ساکن در قلب مؤمنین به عیسی مسیح
- آتاناسیوس ← پدر آموزه تثلیث ← حقیقت وحدت و تثلیث، وحدانیت و سه شخص بودن خداست.
- لازمه رسیدن به دلایل اعتقاد مسیحیان به تثلیث و فهم آن ← تغییر دیدگاه از زمینه استدلای اعتقاد به توحید به زمینه نقلی اعتقاد به خدا (اعتقادی که باید براساس «سنت تأمل استقرایی بر روی کتاب مقدس» باشد.
- اعتقاد به تثلیث باوری مبتنی بر مکافه و کتاب مقدس است و عقل را بدان راهی نیست.

- دسته بندی های مختلف:

صفات ذاتی و صفات ارتباطی (صفاتی که در ارتباط خدا با مخلوق نمایان می شود)، صفات طبیعی (صفاتی از خدا که در ارتباط با طبیعت اند) و صفات اخلاقی (به عنوان صفات اداره کننده کائنات) تقسیم صفات به ثبوته و سلبیه و نیز به سه دسته صفات ذات و روح و اراده نیز در برخی دسته بندی ها آمده است.

- مهمترین دسته بندی ← صفات اخلاقی و غیر اخلاقی
- صفات اخلاقی: درخصوص تدبیر خدا برای انسان و جهان و بیان کننده نوعی اخلاق ارتباطی میان خدا و انسان اند و برای آدمی حامل نوعی اخلاق.

۱) خدای قدوس ← پرسامدترین صفت اخلاقی خدا در مسیحیت و یهودیت
در ک قدوسیت خدا برای آدمی دو پیام اخلاقی دارد:

۱- لزوم پاک بودن انسان

۲- تواضع و فروتنی در برابر خدا

۲) خدای عادل ← عدالت خدا از همان جنبه قدوسیت اوست.

۳) خدای نیکو ← نیکویی خدا در بردارنده تمام صفاتی است که در فردی آرمانی وجود دارد.

۴) خدای حقیقی ← خدا حقیقت است و علم و اظهارات و مظاهر او همیشه با حقیقت انتظام دارد.
- پیام اخلاقی برای انسان:

خدا در ارتباطش با مخلوقات خود، صادق و امین بوده و تمام وعده هایش حق است.

- صفات غیر اخلاقی: دسته ای از صفات ذات اند که از جنبه های اخلاقی بری بوده و نوعی رفتار خاص را از آدمی طلب نمی کنند.

۱) خدای خالق ← کائنات مخلوق اراده و عمل خدای نامحدود

۲) خدا ماده از لی جهان را شکل داده است.

۲ دیدگاه
- رد ماده از لی و اعتقاد به اینکه خدا جهان را از نیستی آفریده است.

۱- تعریف های مسیحی
۲- دین

۲) خدای قدر مطلق $\leftarrow$ قدرت مطلق برای خدا مؤلفه اساسی ایمان مسیحی است $\leftarrow$ خدا می‌تواند هر کاری که مشتمل بر تناقض آشکار نباشد را انجام دهد و همچنین خدا در عین حال که قادر مطلق است، نمی‌تواند به کاری پردازد که عقلاناممکن و یا با طبیعت الاهی ناسازگار است. [عهد عتیق]

اما عهد جدید بارها تأکید کرده که خدا می‌تواند براساس اراده و خواست خود بی‌هیچ منعی رفتار کند.

۳) خدای حاضر مطلق $\leftarrow$ خدا در همه مخلوقات حضور دارد و به مکانی خاص محدود نمی‌شود.

۴) خدای عالم مطلق $\leftarrow$ علم خدا دارای حد و حصری نیست و او از همه چیز آگاه است و هیچ چیز از علم او مخفی نیست.

۵) خدای فرمانروای مطلق $\leftarrow$ همه چیز بر پایه مشیت و اراده خدا پدید آمده و او که مالک تمام هستی است اختیار دارد بر همه چیز فرمان براند.

- وحدانیت خدا بین معنایست که تنها یک خدا در هستی وجود دارد و ذات الاهی تقسیم‌پذیر نیست.

- مهم‌ترین حقیقتی که عهد جدید بر آن تأکید می‌ورزد.

- از نظر متكلمان مسیحی، وحدت مهم‌ترین صفت خدا و وجه تمایز مسیحیان و مشرکان

- مسیحیان به رغم اعتقاد به سه ذات تمایز از هم، باز به همان وحدانیت خدا ایمان دارند و تثلیث را با توحید و تقسیم ناپذیر بودن ذات خدا در تنافی نمی‌دانند.

- کتاب مقدس هر صفتی که برای خدا گفته شده برای پسر و روح القدس نیز صادق می‌داند.

- خداشناسی مسیحی منطقاً بر پذیرش کتاب مقدس مقدم است $\leftarrow$ یعنی برای پذیرش این کتاب، تخت باید ایمان آورد.

- برپایه کتاب مقدس، شناخت خدا بر درکی باطنی و معرفت درونی استوار است؛ معرفتی که بی‌شک همگانی و ضروری است.

- مسیحیت درباره شناخت خدا به صراحت اعلام می‌دارد که خدا خود را برای انسان مکشوف می‌کند و این کشف در کتاب مقدس ثبت گردیده و از همین رو، این کتاب عالی‌ترین مرجع و اساس الاهیات مسیحی است.

- اگرچه این کتاب را چندین نفر در دوره‌ای نزدیک به ۱۶۰۰ سال (عهدین) نگاشته‌اند، کتابی واحد به شمار می‌آید.

- آدمی این استعداد را دارد که خدا را کشف و درک کند و همه انسان‌ها در شناخت خدا هم توانند.

- شناخت خدا با قلبی صورت می‌گیرد که او خود به آدمی داده و همه آدمیان در این عطیه‌الاهی مانند هم‌اند.

- از منظر کتاب مقدس، وجود خدا حقیقتی بدیهی است و فرض بر این است که تمام مردم باید به وجود خدا ایمان داشته باشند.

- کتاب مقدس از آن رو که خدا را قابل درک می‌داند؛ حتی به استدلال روی نمی‌آورد.

- آن‌سلم بعدها برای آنکه این نگاه را استدلالی کند، دیدگاه معروف خود یعنی «برهان وجود شناختی» را بیان کرده؛ بر پایه این برهان، وقتی در یک گزاره موضوع محمول بگنجد، آن گزاره بدیهی است. برای نمونه، قضیه «خدا وجود دارد» بدیهی است؛ زیرا خدا موجودی است هم در ذهن و هم در خارج که بزرگ‌تر از آن نتوان یافت.

- از نگاه مسیحیان، دلایل عقلی به تنها‌ی اثبات کننده وجود خدا نیست، بلکه تأکید‌کننده معرفت باطنی انسان در مورد خداست.

- آکونیاس، مشهورترین الاهی دانی که برای اثبات خدا دلایل عقلی آورده، برای این منظور ۵ برهان را مطرح می‌کند: حرکت، علیت تامه، امکان و وجوب، درجات کمال، نظم و هدفداری

۱- وجود کائنات $\leftrightarrow$ معادل برهان علیت در الاهیات اسلامی
* وجود هر چیز باید دلیلی داشته باشد.

۲- نظم و ترتیب $\leftrightarrow$ انتظامی که در کائنات وجود دارد، حاکی از وجود خالقی است با شعور و هدف دار
۳- وجود نظام اخلاقی

کانت: وجود وظیفه به اندازه خود وجود قطعیت دارد.

وی بر اساس وجود وجود وجدان، به اثبات آزادی اراده و خدا می پردازد و وجود آنها را ضروری می شمارد.

- وجودان نشان می دهد قانون گذاری والا وجود دارد و هر نوع نقص قانون اخلاقی موجب مجازات می گردد.

- کتاب مقدس نیز برای اثبات وجود خدا از استدلال اخلاقی بهره می برد.

۴- استدلال عملی $\leftrightarrow$ هر فرضیهای که حقایق مربوط به یک موضوع را بهتر توجیه کند، احتمالاً صحیح تر است.

- اعتقاد به وجود خدا می تواند حقایق اخلاقی، فکری و دینی ما و حقایق جهان مادی را به بهترین شکل توجیه کند و به همین دلیل اثبات می شود که خدا وجود دارد.

۱- برهان از دلیل عقلی
۲- برهان از دلیل مسیحیان
۳- برهان از دلیل کننده

۱- وجوه اثباتی

کتاب مقدس را توجیه

پروگنوز

فصل ۱۱: خداشناسی اسلامی ۱ (راههای فدایی)

- گرایش درونی و کشش باطنی در انسان به سوی امری مقدس و حس تقدیس او در برابر این امر، فraigیر و همگانی است و هیچ انسانی از دایره شمول آن بیرون نیست. اما چون این میل و کشش تصویر روشی از متعلق خود در اختیار آدمی قرار نمی‌دهد، اختلاف نظر و یا خطای در تلقی ما از خداوند را در پی دارد.

- قرآن کریم:

«و آنان که کفر ورزیدند و اعمالشان همچون سرابی است در بیابان بی‌آب که تشنه آن را آب می‌پندارد و هنگامی که به آن می‌رسد، چیزی نمی‌یابد مگر خدا را.»

- تشنگی و کشش طبیعی به آب ← امری حقیقی، فraigیر و انکارناپذیر (همچون میل به امر قدسی و حقیقت الوهی که فطری و تردید ناپذیر است).

- آب پنداشتن سراب ← آدمی در تشخیص تفصیلی و درک تصویر حقیقی از آب (و امر قدسی یا خدا) در معرض خطای اشتباه است.

- تعریف حقیقت (الله) از منظر قرآن: «حقیقتی ازلی و ابدی که جامع همه صفات کمال و بری از همه صفات نقص بوده و آفریدگار و پروردگار جهان و جهانیان است.»

- آیا آدمی می‌تواند برای پرسش حقیقت و یهود فرا پاسفی در فور بدهد؟

- مسأله وجود خدا برای آدمی حل ناپذیر بوده و امکان پاسخ به آن با توجه به توانش‌های معرفتی آدمی وجود ندارد. طرفداران: شکاکان - تجربه‌گرایان - ایمان گرایان

- برای آدمی شناخت قطعی و یقینی نسبت به هیچ امری امکان‌پذیر نیست.

- نقد ← ادعای شکاکیت عام و فraigیر، ادعایی خودمتناقض و «خودویرانگر» است زیرا این ادعا شکاکان یا خود نیز مشکوک و غیر قطعی است که در این صورت اعتباری ندارد یا قطعی و معتبر است که در این صورت خود را نقص می‌کند.

- آدمی تنها قادر به شناخت اموری است که بتوان آنها را از طریق حواس ظاهری تجربه کرد و آزمود.

- این دیدگاه در نیمه نخست قرن ۲۰ در قالب «اثبات‌گرایی» به اوج خود رسید.

- نقد ← گزاره «تنها گزاره‌های تحقیق‌پذیر تجربی معنا دارند.» خود گزاره‌ای تجربه‌پذیر نیست و از همین رو این دعا خود، نقضی است بر اصل معناداری مورد نظر اثبات‌گرایان

- برخی واقعیت‌ها در یک دوره تاریخی تجربه‌پذیر نیستند اما در ادوار بعدی تاریخ علم می‌توان آنها را مورد تحقیق تجربی قرار داد. مانند میدان‌های نیرو یا امواج رادیویی و الکترومناطیسی از دیدگاه اثبات‌گرایان، گزاره‌های حوزه‌هایی همچون اخلاق، هنر، ادبیات و شعر، فلسفه و دین، گزاره‌هایی بی‌معنایند اما در واقعیت می‌دانیم که این چنین نمی‌باشد.

۴۵

- باور به خدا و وجود او را نمی‌توان بر بنیان توانایی‌های معرفتی آدمی استوار ساخت. (متآلہان مسیحی)
- باور به خداوند نیازمند ایمان ورزی است که خود ذاتاً فرآیندی است غیرعقلانی
- تعریف ایمان از منظر ایمان‌گرایان: احساس عاطفی عمیقی است که مؤمن نسبت به خدا دارد؛ احساسی همراه با تقدیس و خشیت و عاری از عنصر معرفتی عقلانی
- تفاوت با دو دیدگاه قبلی: در دو دیدگاه قبل وجود خداوند به دلیل شناخت ناپذیر بودن، سرانجام مورد تردید و انکار قرار می‌گیرد اما در ایمان‌گرایی با وجود شناخت ناپذیر بودن خدا می‌توان او را پذیرفت و تصدیق کرد.
- نقد ← هرچند برخی لایه‌های حقیقت الوهی از دسترس خرد آدمی به دور است اما باز هم کاربرد صحیح عقل و منطق عقلانی می‌تواند در مسیر شناخت خدا و بلکه در نخستین گام‌های خداشناسی در مقام اثبات وجود خدا نقش اساسی ایفا کند.
- همچنین اگر ایمان‌گرایی را بپذیریم، دیگر نمی‌توان بین باور راستین و شبیه ایمان‌های خرافی تفاوت نهاد.

ایمان‌گرایی

کتابخانه اینترنتی شفافیت

- * نتیجه ← قلمرو دین، آمیزه‌ای است از معرفت و احساس و عقلانیت و عشق.
- از این‌رو، نگاه به دین تنها از منظر عقلانیت و یا از چشم‌انداز عواطف و احساسات و شوریدگی قلبی، هر دو نگاه‌هایی ناقص و گاه خطر آفرین‌اند.
- توانش‌های معرفتی انسان امکان داوری درباره شناخت‌پذیری گزاره «خدا موجود است» را فراهم می‌آورد.

- روشی که دانشمندان «علوم طبیعی» مانند فیزیک و شیمی و زیست و زمین‌شناسی از آن بهره می‌گیرند.
- چهار دیدگاه ← اثبات‌گرایی منطقی، ابطال‌گرایی، نسبت‌گرایی (ابزار انگاری) و واقع‌گرایی علمی
- همه این دیدگاه‌ها متفق‌اند که «مشاهده» نقش مهمی در فرآیند روش تجربی دارد.
- روش تجربی تنها می‌تواند خواص و نسبت‌های موجود بین پدیده‌های مادی را آشکار سازد و بی‌شک از اثبات وجود ماده و امور مادی ناتوان است، تا چه رسد به اثبات وجود خداوند که موجودی غیرمادی است.

۱- دیدگاهی

۲- روش عقلی (برهانی)

روش‌ها و مثابع شناخت فرا

- نمونه این روش ← در ریاضیات و هندسه
- ۱- برخلاف روش تجربی که صرفاً مبتنی بر داده‌های مشاهده‌ای است، از روش برهانی، هم در مورد امور مشاهده‌پذیر و هم مشاهده‌ناپذیر (پدیده‌های صرفاً ذهنی و انتزاعی) می‌توان بهره جست.
- ۲- دانش‌های مبتنی بر روش برهانی، ساختاری مبتنی بر اصول اولیه (موضوعه یا متعارفه) دارند. این ویژگی موجب می‌شود روش برهانی در قلمرو مجموعه بسته‌ای از اطلاعات به کار رفته و از تغییر اطلاعات بیرونی اثر نپذیرند.
- ۳- شیوه کار در روش تجربی ← شیوه آزمایشی شیوه کار در روش برهانی ← شیوه تحلیلی - ترکیبی
- در علوم برهانی دانش افزایی نسبت به واقعیت و کشف حقیقت و نیز صدق نتایج هدف اصلی است اما در علوم تجربی نتایج کاربردی و تکنولوژی دارای اهمیت بسزایند.

- اصول «پایه» در ریاضیات لزوماً از بدینهایات نیستند، بلکه می‌توانند تعاریف و اصولی بدیلی فرض کرد که با نتایج متفاوت، همگی صادق‌اند.

- اصول پایه در الاهیات و یا به اصلاح اصول موضوعه باشند → می‌توان نظام‌های ریاضی مجازی و پذیرفته در الاهیات و ما بعد الطبیعه لزوماً باید از بدینهایات (تعاریف و اصول قطعی المدقق) باشند که اغلب از آنها به اصول متعارفه یاد می‌شود. → نمی‌توان برایه یک نظام وجود خدا علت: «کلی» بودن این روش که موجب می‌شود تنها به برخی جنبه‌ها و ابعاد واقعیت نظر افکند و از جنبه‌ها و ابعاد دیگران (مسائل جزئی‌تر) چشم پوشد.

- وجود خدا (واجب‌الوجود) شرط ضروری و منطقی تحقق جهان واقع ← قابل اثبات با روش برهانی برخی ویژگی‌های جزئی‌تر این موجود ضروری و چگونگی ارتباط او با موجودات جهان (بهویژه انسان) از دامنه نگاه این روش بیرون است و به روش‌های دیگر نیازمندیدم.

۲- روش عقلی (برهانی)

- روش برهانی اساساً روش مناسبی برای مسائل فلسفه دینی و الاهیات است اما به تنهایی روش کاملی نیست: علت: «کلی» بودن این روش که موجب می‌شود تنها به برخی جنبه‌ها و ابعاد واقعیت نظر افکند و از وجود خدا (واجب‌الوجود) شرط ضروری و منطقی تحقق جهان واقع ← قابل اثبات با روش برهانی برخی ویژگی‌های جزئی‌تر این موجود ضروری و چگونگی ارتباط او با موجودات جهان (بهویژه انسان) از دامنه نگاه این روش بیرون است و به روش‌های دیگر نیازمندیدم.

کانون توجه عارفان بزرگ همچوین این عربی، عللار، مولانا، حافظ، سید حیدر املی و امام خمینی

۱- شناخت برآمده از این روش برخلاف دو روش قبل، شناختی مستقیم و بی‌واسطه از حقیقت امری است که مورد شهود قرار گرفته.

* بی‌واسطگی از مهم ترین ویژگی‌های شناخت شهودی

۲- راه ارتباطی فرد با حقیقت شهود در این روش، از درون خود او گشوده شده و ناشی از نسبت‌ها و روابط بیرون از او نیست.

۳- عارفان «دل» را کانون معرفت شهودی می‌دانند.

* فعالیت‌های ذهنی و فکری ریشه دارند.

* برای گشوده شدن چشم دل، جان آدمی باید مراحل وجودی از کمال را بیماید تا بدان نایل آید.

- مقامات العارفین ← بوعلی سینا

- منطق‌الظیر ← عللار

۴- حقیقت امری چند لایه و هزاوت است که روش تجربی ظاهر آن، روش برهانی باطن آن و روش شهودی باطن باطن آن را می‌نمایند.

* گذار از تأمل عقلی به شهود قلبی نیازمند عنصر عشق و شفیقتی و دلسردگی است.

چشم دل باز کن که جان بینی / آنکه نادیندی است آن بینی یا استدلالیان چوپین بودا پایی چوپین سخت بی تمکن بود

عقایلان نقطه بیگار و چوند ولی / عشق داند که در این دایره سرگردانند

- برای شناخت حقایق و معارف الاهی تنها توانایی‌های شناخت فکری، ذهنی و عقلاتی کافی نیست و ادمی نیازمند تزکیه نفس و تصفیه دل نیز هست (دلیل خرده‌گیری‌های عارفان از فیلسوفان)

روش‌ها و منابع شناخت فرا

گفتار اول: روش‌شناسی شناخت کذا

- شهود عرفانی افق تازه‌ای رو به آدمی می‌گشاید که نمایان‌کننده لایه‌های ژرف‌تر حقیقت است بدون آنکه اعتبار راستین شناخت عقلی و استدلالی در سطح و لایه خود نادیده گرفته شود (اصل سازگاری متقابل)
- روش شهودی، طیفی (چند سطحی) است. یعنی توان شهود انسان‌ها در یک سطح و درجه نیست و تابع تزکیه و تذهب نفس، همت و ریاضت است.
- پس نخستین سطح شناخت شهودی، امری فرگیر و همگانی است و راهنمایان نیز عارفان و اولیای الاهی‌اند.

- در قرآن از حکمتی سخن رفته است که در اختیاز برگزیدگان (پیامبران) قرار گرفته، حکمتی که به گونه‌ای غیرمعتارف و ناموختنی به آنها داده شده است.

- واقعیت هستی از ۲ بخش کلی تشکیل شده:

۱- شهادت ← سطوحی از حقیقت که آدمی با برخورداری از توانایی‌های تجربی، عقلی و شهودی می‌تواند به شناخت آنها دست باید.

۲- غیبت ← لایه‌ای که نفوذ معرفتی در آن از عهده آدمی بیرون است و رازگشایی و رمزدایی از آن تنها به دست خداوند است.

- نقش معرفتی وحی عمدتاً کشف غیبت جهان و بخشی از حقیقت است که آدمی توان معرفت آن را ندارد.

- این روش نیز در کنار روش شهودی (فطرت و عرفان) مکمل مناسبی برای روش برهانی است.

- شناختی که آدمی بدون داشتن مفاهیم و تصورات ذهنی، آن را دارد. نظری آگاهی ما از خودمان ← «شناخت ما قبل مفهومی»
- شناختی که به واسطه مفاهیم و تصورات ذهنی (غلب توسط زبان) فراهم آمده است. نظری شناخت ما از میز، کتاب، قلم، ساعت و ....

- در فلسفه اسلامی به آن شناخت حضوری یا شهودی گویند.
- بوعلی سینا ← شناخت شهودی منحصر به آگاهی انسان از خود بوده و شامل موجوداتی غیر از خود نمی‌شود.
- سهپوردی و صدالمتألهین شیرازی ← انسان افزون بر شناخت شهودی نسبت به خود، می‌تواند نسبت به اموری غیر از خود نیز این شناخت را داشته باشد ← شناخت انسان نسبت به خدا
- این شناخت برخلاف شناخت‌های اکتسابی – که می‌توان آنها را از هستی و موجودیت انسان جدا ساخت – با هستی و وجود انسان در آمیخته است بدین گونه که با هستی یافتن او تحقق یافته و تنها با نیستی اش از میان ممکن است.

- گرایش‌هایی مانند گرایش به زیبایی، حقیقت، معرفت، خیراخلاقی، کمال و جاودانگی به نوعی با موجودیت و هستی ما قبل مفهومی انسان در پیونداند و به گونه‌ای مورد شناخت و آگاهی شهودی او نیز قرار می‌گیرند.
- مراد از شناخت فطری - شهودی نسبت به خداوند این نیست که انسان در عمق وجود خود، خدا را با نام خاص و تمام اوصاف او دریابد؛ بلکه مقصود اینست که آدمی در اعماق هستی خود به نحوی ما قبل مفهومی به خدا آگاهی دارد.

- حیوانات و سایر موجودات طبیعت از جنس خود طبیعت‌اند و به همین دلیل در دامان آن آرام می‌گیرند. اما آدمی از جهانی دیگر است، این جهان «مُثُل» است که همه کمالات (مانند حقیقت و خیر و زیبایی و وجود) در کامل‌ترین شکل خود در آن تحقق دارند. (برخلاف جهان طبیعت) ← خاطره جهان مُثُل است که منشأ دانش‌ها و گرایش‌های فطری انسان است.

- وی در آثارش بهویژه متنوی معنوی به غربت آدم در سرای طبیعت و دور افتادگی اش از وطن حقیقی خویش که همان عالم معنا و جوار قدس الوهی است، اشاره نموده:

بشنو از نی چون حکایت می‌کند
از جدایی‌ها شکایت می‌کند
کز نیستان چون مرا ببریده‌اند
از نفیر مرد و زن نالیده‌اند
سینه خواهم شرحه از فراق
تا بگویم شرح درد اشتیاق
هر کسی کو دور ماند از اصل خویش
باز جوید روزگار وصل خویش

- به بیان قرآن، حقیقت انسان از روح خداوند بوده و به همین رو کشش ذاتی او به سوی الوهیت است. انسان بدون آن که خود بداند، محصول دمیده شدن روح الهی در کالبدی مادی است. «فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَنْخَتُ فِيهِ مِنْ رَوْحِي فَقَعْلُو لَهُ سَاجِدِينَ»

﴿آدمی در ژرفای وجودش به گونه‌ای سر بسته با خدای خود آشناست و بهدلیل همین اجمال و سربستگی، خداشناسی فطری سرانجام نیازمند کاوش‌های عقلی است.﴾

﴿با اندکی تسامح (سهل‌گیری) می‌توان معرفت فطری و آمیخته با سرشت آدمی که در گفتار قبل بدان اشاره شد را به بیشن ناخودآگاه» تعبیر کرد.

- سطح پایین‌تر که در دسترس همگان است ← شناخت فطری از خداوند
- سطح دوم، شناختی که دست یافتن به آن نیازمند مطالعه و بررسی و بازنگری است ←
شناخت عقلی و استدلالی از خداوند

﴿آگاهی و معرفت عقلی و استدلالی می‌تواند تضمین کند که اعتبار شهود و معرفت فطری به خداوند باشد.﴾

۱- هدف از شناخت عقلانی دستیابی به معرفتی صحیح و تردیدناپذیر از مفاهیم (تصورات) و گزاره‌ها (تصدیقات) در زمینه‌ای خاص است.

۲- برای رسیدن به هدف مزبور، یا باید تصور مفهوم و گزاره یاد شده بدیهی باشد، یا اینکه به روشی خاص، از مفاهیم و گزاره‌های بدیهی به دست آمده باشد ← ۲ نوع اطلاعات

↓

نظام معرفتی «مبناگرایانه» ۱) پیش داده یا پیش دانسته و «پایه»‌های ساختار عقلانی ← عدم نیاز به اثبات
۲) اطلاعاتی که از داده‌های پایه استنباط می‌شود ← «غیرپایه»

۳- قیاس برهانی ← روشی که با آن مفاهیم و گزاره‌های غیرپایه براساس مفاهیم و گزاره‌های پایه اثبات یا استنباط می‌شوند و برآمده از دو عملیات «تحلیل» و «ترکیب» است.

* قبل احکیمان و فلاسفه الاهی برآن بودند که گزاره «خدا موجود است»، گزاره‌ای غیرپایه و نیازمند اثبات است. اما در سده‌های اخیر اندیشمندان این گزاره را پایه و بی‌نیاز اثبات عقلانی و همگانی آن را رد کردند.

۱- دیدگاه کانت ← واقعیت، متشکل از ۲ لایه است:

۱) لایه رویین «پدیدار» ← فرآیندی برآمده از همکاری حس و داده‌های حسی از یک سو و عقل و مفاهیم و گزاره‌های کلی عقلی از سوی دیگر
 ۲) لایه زیرین «شیء فی نفسه» ← غیرقابل شناختی برای عقل آدمی زیرا داده‌ای محسوس از آن در اختیار ندارد.

- پس از نظر کانت، تنها مباحث علوم طبیعی (و تجربی) برهان عقلی می‌پذیرند نه مباحث و دیدگاه‌های مابعدالطبیعی ← ناکام دانستن تلاش‌های عقلانی برای اثبات وجود خدا

۱- شناخت تجربی و مبتنی بر داده‌های حسی در علوم طبیعی، به هیچ روی برهانی، یقینی و قطعی نیستند و تنها فرضیه‌اند.

- تأکید حکمای اسلامی به اینکه شناخت برهانی و یقین در حوزه علوم تجربی ممکن نیست و تنها در قلمروی امکان‌پذیر است که مبتنی بر داده‌های حسی - تجربی نباشد (نظریه منطق، ریاضیات و الاهیات)

۲- عقل می‌تواند بدون تکیه بر داده‌های حسی به شناخت قطعی و یقینی برسد.

۳- «داده»‌هایی که عقل در شناخت جهان نیاز دارد، منحصر به داده‌های حسی نمی‌باشد. بلکه شامل تجربه‌های درونی (علم حضوری)، عرفانی و حتی وحیانی و شهود عقلانی نیز می‌باشد.

- عقل برای شناخت ← نیازمند داده‌های حسی
 - عقل برای طبیعت ← نیازمند داده‌های غیرحسی

* رویکرد غزالی، سهروردی و ملاصدرا و نیز غربی‌بیان برای اثبات وجود خدا از این نوع است.

۴- اساس مباحث فلسفی بر مفاهیمی استوار است که از آنها به معقولات ثانی فلسفی تعبیر می‌شود. وجود، ماهیت، امکان، وجوب، علیت و جوهر

- عقل به شیوه‌ای حضوری (بدون استفاده از داده‌های حسی) به این مفاهیم دست می‌یابد و در عین حال می‌تواند بر پایه آنها نسبت به جهان بیرون از ذهن، شناختی پیشینی و برهانی به دست آورد.

۵- کانت برهان‌های اثبات وجود خدا را به علت تحلیل خاصش از چگونگی عملکرد «عقل نظری» ناتمام می‌انگارد ← می‌کوشد وجود خدا را با استفاده از احکام «عقل عملی» اثبات کند ← هرچند محدود اما کانت نیز اثبات‌پذیری عقلانی وجود خدا را می‌پذیرد.

- برهان عقلی، ذهن انسان را تحت تأثیر قرار می‌دهد ولی ایمان کار دل است. در ایمان به گونه‌ای از خطر کردن لازم است که با وجود برهان‌های قاطع عقلی خطر کردن بی‌معناست ← ایمان داشتن با یقین و معرفت یقینی سازگار نیست.

- نقد ← شورمندی و تأثیر عاطفی تحت تأثیر شرایط و عواملی پدید می‌آید، فارغ از اینکه متعلق آن یقینی و برهانی باشد یا نباشد.

اگر بدون پشتونه عقلی و تنها برپایه خطر کردن به سراغ ایمان رویم، چه بسا در انتخاب نوع ایمان خود دچار اشتباه شویم.

گفتار ۲: از طبقه عالی (ایمان و برهان) کاربری و نقد آن

- دیدگاه وی به مبانی و اصول تفکر وی در زمینه زبان و ماهیت آن و نسبت زبان و «شکل زندگی» بازمی‌گردد.

- به نظر او دین با مجموعه باورها و آداب و رسومش بازی زبانی خاصی است که نمی‌توان آن را با معیارهای بیرون از آن - که مورد پذیرش همگان باشند - سنجید و ارزیابی کرد. ← ساختار و مبانی عقلانی واحد و مشترک وجود ندارد تا بتوان برایه آن ایمان دینی به طور عام و یا ایمان به دینی خاص را اثبات نمود.

- نقد ← لازمه این دیدگاه، شکاکیت و نسبیت دینی و همسان‌نگاری بین ایمان راستین و ایمان‌های پنداری و خرافی است.

← به نظر می‌رسد او در تحلیل از زبان و زندگی، تنها به تفاوت‌ها و گونه‌ها و شکل‌های مختلف زبان و زندگی توجه داشته بدون آنکه زیرساختهای مشترک زبان‌ها و نیز اشکال مختلف زندگی را در نظر گیرد.

- به نظر وی گزاره «خدا موجود است»، گزاره‌ای «پایه» است و به همین رو بی‌نیاز از اثبات و استدلال - وجه تمایز این دیدگاه از مبنای‌گرایان کلاسیک ← نحوه تعریف باورهای پایه ← باور پایه، باوری است که پذیرفتن آن، به دلیل پذیرش باورهای دیگر و یا مستنتاج از آنها نباشد. در عین حال ممکن است شرایط یا عواملی لازم باشد تا ما باور پایه‌ای را پذیریم، اما این شرایط از نوع اطلاعات گزاره‌ای و استدلال منطقی یا عقلی نیستند.

* پذیرش وجود خدا نیازمند شرایط روحی و روانی خاصی است که اگر فراهم شود، باور به وجود خدا بدون نیاز به استدلال حاصل می‌شود.

۱- پایه بودن یک باور با برهان‌پذیری عقلانی آن منافاتی ندارد چو باور پایه می‌تواند غیربایدی‌بهی باشد که با تکیه بر بدبینیات نیز قابل اثبات‌اند.

۲- مقایسه باور به خدا با باور به امور مشاهده‌پذیر از راه حس، خالی از اشکال نیست ← اگر من با تکیه بر شهود درونی یا تجربه درونی به وجود خدا پی ببرم، امکان آزمودن ادعای من برای دیگران (آنگونه که در تجربه‌های حسی دیده می‌شود مثل دیدن یک میز) وجود ندارد. پس استفاده از معیارها و سنجه‌های عقلی می‌تواند در ارزیابی ادعای من درباره وجود خدا راهگشای دیگران باشد.

۳- مؤمنان در ادیان و مذاهب مختلف توصیف‌ها و تصورات متفاوتی از خداوند به دست می‌دهند و برای سنجیدن راستی و ناراستی برخی از این توصیف‌ها ناگزیریم از معیارها و موازین عقلی و استدلالی بهره بگیریم.

- برهان گونه‌ای استدلال و استنتاج است اما با دو ویژگی ممتاز:

۱- مقدمات برهان از گزاره‌هایی تشکیل می‌شود که قطعی و یقینی‌اند.

۲- ساختار تنظیم این اطلاعات باید به گونه‌ای باشد که با پذیرش آنها منطقاً چاره‌ای جز پذیرش نتیجه آنها وجود نداشته باشد.

- دو دسته برهان در مورد براهین اثبات وجود خدا:

(۱) برهان‌های پیشینی (A Priori) ← مقدمات آن بدون نیاز به مشاهده و تجربه‌های مشاهده‌ای پذیرفته می‌شوند.

این مقدمات از طریق «شهود»، منطقی، ریاضی، وجودی و یا با تحلیل‌های عقلی

منطقی به دست می‌آیند.

قطعی‌تر و یقینی‌تر

- اینکه کاری و نظر آن

- برهان‌های اثبات و پهلو فرا

- دیدگاه و تگنستانت

- دیدگاه پلنتنگ

- برهان‌های اثبات و پهلو فرا

- برهان امکان و وجوب، برهان صدیقین و تحلیل وجود، برهان وجودی آنسلم و برهان نامتناهی دکارت

۲) برهان‌های پسینی (A posteriori) ← مقدمات و پیش‌داده‌های آنها به اطلاعات مشاهده‌ای و تجربی وابسته است و نمی‌توان تنها با شهود وجودی و یا تحلیل عقلی به درستی آن پی بردن

↓

مقبول‌تر برای عموم مردم

(وابسته به آگاهی‌های تجربی)

- برهان حرکت یا برهان حرکت جوهری، برهان حدوث جهان، برهان نظم، برهان‌های اخلاقی و برهان بهترین تبیین.

- نخستین بار توسط ملاصدرا مطرح شد.

- اصول اثبات شده در مکتب فلسفی وی (حکمت متعالیه) شامل اصالت وجود، تشکیک خاصی وجود، صرف ربط بودن معلول نسبت به علت هستی بخش خود

۱- هستی عبارت است از وجودی فraigیر و یکپارچه

۲- این وجود فraigیر و یکپارچه از مراتبی تشکیل شده است که بالاترین مرتبه آن وجودی است مستقل و سایر مراتب به ترتیب به او وابسته‌اند...

۳- از آنجا که مراتب پایین‌تر وجود، همگی وابسته و ربطی‌اند، باید در رأس نظام وجود، وجودی قرار گیرد که کاملاً مستقل باشد. این وجود مستقل که سرچشمه سایر مراتب موجودات است همان حقیقتی است که از او با نام خدا یاد می‌کنیم.

- علامه طباطبایی:

۱- خداوند واقعیت مطلق است.

۲- مقدمات برهان واقعیت مطلق، ضروری و انکارناپذیر است.

- نتیجه برهان ← خداوند ضروری و انکارناپذیر است.

- توضیح مقدمه اول ← ما و اشیای پیرامونمان اموری واقعی اما محدود و مقید هستیم. یعنی در شرایط خاص و مشخصی واقعیت داریم و می‌توان فرض کرد که هر یک واقعیت داشته یا هیچ یک واقعیت نداشته باشیم بدون آنکه مشکل منطقی پیش آید.

اما واقعیت مطلقی را نیز می‌توان متصور شد که در همه شرایط ممکن واقعیت داشته باشد ← «خدا»

- توضیح مقدمه دوم ← واقعیت مطلق برخلاف واقعیت‌های مقید و مشروط، فناپذیر و انکارناشدنی است و به عبارتی واجب‌الوجود و ضروری

به بیان دیگر واقعیت مطلق امری است از لی و ابدی که سایر واقعیت‌های مقید و مشروط، وابسته به او بوده و تنها در دامن اوست که تحقق دارند.

۱- برهه نگرفتن از مقدمات و پیش‌داده‌های فلسفی و پیچیده ← غیرمتخصصان نیز می‌توانند این برهان را در حوزه فلسفه فهم کنند.

۲- همسو بودن آن با تلقی فطری انسان‌ها از امر مقدس یا همان خدا.

۳- این برهان با تصویر قرآن از خداوند سازگارتر است.

- به بیان قرآن، خداوند حضوری فraigیر و نافذ در ژرفای هستی دارد و حتی از خودمان به ما نزدیک‌تر است:

«و بدانید همانا خداوند بین آدمی و قلب او قرار می‌گیرد.»

«و برای خدا است مشرق و مغرب و به هر سو که روی برگردانید، با چهره خدا رو برو می‌شود.»

۴- این برهان، برهانی پیشینی و شبه ریاضی است و تحت تأثیر تحولات ناشی از دانش تجربی و علمی قرار نمی‌گیرد.

کتابخانه ملی اسلام

پروگنوز

فصل ۱۰: خداشناسی اسلامی ۱ (صفات خدا)

بحث و پژوهش درباره خداوند

- بحث از وجود خدا ← «خدایابی»
- بحث از صفات و ویژگی‌های او ← «خداشناسی»

* صفاتی که به خداوند نسبت می‌دهیم نمی‌توانند دقیقاً به همان گونه‌ای باشند که در مورد آدمیان به کار می‌روند. (معنای خدای عالم و انسان عالم با هم فرق می‌کند)

- «اعضای حلقه وین» ← پوزیتیویت (اثبات‌گرا)
- معنادار بودن یک گزاره بسته به امکان تعیین صدق و کذب آن گزاره است بدین بیان که اگر بتوان صدق یا کذب گزاره‌ای را مشخص کرد، می‌توان آن گزاره را معنادار دانست و اگر جز این باشد، بی‌معناست.
- تنها راه تعیین صدق و کذب ← آزمون تجربی
- صفات خدا با ورش تجربی آزمون پذیر نیستند ← بی‌معناشد.
- نقد ← واضح است!!!

(الف) نظریه تغییر پذیری
و اصل معناداری

- «انسان وار انگاری»
- درباره اوصاف، تفاوتی بنیادین بین انسان و خدا وجود ندارد و صفات خدا شبیه به صفات آدمیان است.
- وجود آدمی محدود و دریند زمان و مکان و ماده ← از عدم سربرآورده
- وجود خدا نامحدود و فراتر از زمان و مکان ← ماده از لی و ابدی
- نقد
    ⇒ پس نمی‌توان خدا را موجودی همچون آدمیان پنداشت.
    «لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ وَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ»

(ب) نظریه پژوهش و نقد آن

- «الاهیات تنزیه‌ی» ← خداوند چیست و چه اوصافی دارد از توان آن فهم و درک آدمی بیرون است.
- خدا و انسان هیچ شباهتی ندارند ← تنها توصیف حقیقی خداوند، تنزیه مطلق او از همه صفات مخلوقات است. ← تنها می‌توانیم از خداوند توصیف‌های «سلبی» به دست دهیم نه «اثباتی» / خدا دانا است = خدا نادان نیست

(ج) نظریه تغییر پذیری و نقد آن

- خداوند موجودی کاملاً ناشناختنی ← این گزاره هم با درک متعارف دینداران و هم با توصیه‌های متون دینی در تنافی است.
- اهل محاوره و زبان بهویژه دینداران دو عبارت خدا دانا است و خدا نادان نیست را به یک معنا توصیفی اثباتی برای سلب و نفی نادانی نمی‌دانند.
- نقد
    ⇒ شناخت بهتر خدا
- جهان و انسان آفریده خدا ← طبق اصل ساختی علت و معلول ← لزوم وجود درجه‌ای از ساختی و همگونی بین خدا و انسان ← نقض نظریه تنزیه
- قرآن نیز تأکید دارد که می‌توان به گونه‌ای اثباتی خداوند را با صفاتی همچون علم و قدرت و حیات توصیف کرد.

نقد اول: امکان شناخت صفات خداوند

- این نظریه نخستین بار توسط ملاصدرا برای فرار از دو دیدگاه تشبیه و تزیه مطرح شد.
- این دیدگاه در حکمت متعالیه (مهمترین نظام فلسفی در فلسفه اسلامی) به کمال خود رسید.
- این دیدگاه بیان می‌دارد که واقعیت‌های جهان و موجودات با اینکه شبیه‌اند با یکدیگر تفاوت نیز دارند و از این سو با وجود تغایر و اختلاف نیز نوعی شباهت و همگونی در آنها دیده می‌شود. [مثال نور شمع و نور خورشید]
- از نگاه ملاصدرا، حقیقت علم و دانایی امری تشکیک‌پذیر و دارای مراتب متفاوت است.

* نتیجه ← می‌توان صفات خدا را بربایه صفات انسان شناخت، اما بدین شرط که نواقص و محدودیت‌های صفات انسانی را از آنها حذف کنیم تا فراخور ذات بی‌نقص خداوند گردند.

- روش تجربه حسی و استفاده از داده‌های مشاهده‌ای مستقیم درباره خداوند روش مناسبی نیست.
- لَأَتَدْرِكَ الْأَبْصَارَ وَ هُوَ يَدْرِكُ الْأَبْصَارَ وَ هُوَ الظَّلِيفُ الْخَبِيرُ
- داده‌های مشاهده‌ای در شناخت خداوند تنها نقش غیرمستقیم دارند.
- سایر روش‌ها ← راه دل و فطرت، راه عقل و برهان، راه شهود و عرفان و راه وحی
- می‌توان با مطالعه نشانه‌ها و آیات الاهی به شناخت صفات خدا دست یافت:

- این امر در مورد تاریخ و طبیعت و سایر نشانه‌های آفاقی- به‌دلیل قانونمندی و نظم و هماهنگی‌شان - تا حدی روشن است.
- اما در مورد نشانه‌های آنفسی و درونی، گرایش آدمی در درون خود به زیبایی، دانایی، توانایی و حیات جاودانه آن هم به گونه‌ای بینهایت - بیانگر آن است که خدا باید دارای چنین صفاتی باشد.
- وَ لِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْخَسْنَى فَادْعُوهُ بِهَا ← در این آیه از نام‌های نیکو سخنی نرفته پس مراد همان نامهایی است که آدمیان نیکو می‌دانند.
- بنابراین روش شناخت صفات خداوند روش تلفیقی و برآمده از روش‌های فطرت، عرفان، برهان و قرآن است.

- ثبوتی و سلبی } - ثبوتی ← خدا دارای این صفات است
- سلبی ← این صفات از خدا سلب و نفی می‌شود.

- نکته مهم درباره صفات سلبی ← لزوم تصحیح تصویر نامناسب ادیان مختلف درباره خداوند با نفی اوصافی که مستلزم نقص در ساحت الوهی‌اند.
- قرآن در مقام توصیف خداوند از کنار هم نهادن صفات ثبوتی و سلبی بهره جسته
- سورة توحید } - ثبوتی ← خدا یگانه و کامل‌ترین موجود است.
- سلبی ← بی‌فرزندی و زاییده نشدن از دیگری (نقص دیدگاه مسیحیت)

- ذاتی ← صفاتی که به هیچ روی نمی‌توان خدا را بدون آنها تصور کرد. این صفات به خدایی او مربوط‌اند و با تغییر موقعیت‌ها و شرایط نیز تغییر نمی‌یابند.
- مثال: دانایی، توانایی، جاودانگی، یکتایی
- فعلی ← صفاتی که بیشتر ناظر به نوع عمل خداوند در شرایط مختلف است.
- مثال: روزی‌دهنده، آفریننده، بخشاینده، زندگی‌بخش، میراننده، راهنما، دوست دارنده، خشم‌گیرنده

۱- تقسیم‌بندی‌های مربوط به مقادیر فراز و زیر

۱- وجودشان ضروری است ← واجب الوجود

۲- وجودشان غیرضروری است ← ممکن الوجود

- نمی‌توان نابودی و نیستی را برایشان تصور کرد چون موجب تناقض می‌شود.

- وجودشان ضرورتی ندارد و می‌توانند موجود باشند یا نباشند.

- خدا واجب الوجود است بدین معنی که او همواره بوده است (ازلی) و خواهد بود (ابدی) و در تحقق داشتن و هستی اش نیز وابسته به هیچ موجودی نبوده و نیست. (خود بسته و بی‌نیاز) و به اصطلاح فلاسفه بی‌علت است.

- الله نور السماوات و الارض ← در قرآن خدا به عنوان نور چون روشنایی نور از آن خود نور است و نور، روشنایی اش را وامدار چیزی نیست (روشن ذاتی) اما سایر اشیاء ← بالعرض و به‌واسطه نور روشن‌اند.

- سایر آیات بیان‌کننده ضرورت و وجوب خداوند:

الله لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَقُّ الْقَيُّومُ ← قیوم به معنای قائم بالذات (خودبسته و خود استوار) و مُقیم غیر (برپا دارنده دیگران)

يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَتَمُّ الْفَقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَ اللَّهُ هُوَ الْفَنِيُّ الْخَمِيدُ ← خدایی که بی‌نیاز (غنى) مطلق است و بی‌هیچ محدودیتی برآورده همه نیازهایست

وَ رَبُّكَ الْفَنِيُّ ذُو الرَّحْمَةِ

- حضرت ابراهیم نیز از راه فطرت و میل اصیل آدمی می‌کوشد تا خدای راستین را از خدایان دروغین و پندرای باز شناسد.

- می‌فرماید ← من در اعماق وجود نمی‌توانم به موجودی که زوال‌پذیر است دلیل‌پذیر باشم.

فَلَمَّا أَقْلَ قَالَ لَا أَحْبَبُ الْأَقْلِينَ

۱- مادی یا فیزیکی ← دارای خواص عمومی ماده (مختصات زمانی - مکانی)

۲- غیرمادی یا متفاصلیکی ← فراتر از مکان و زمان (مهم‌ترین ویژگی ← تغییرپذیری)

- معرفت ثابت و پایدار = معرفت عقلی

- اجتماع نقیضین محال است ← در همه زمان‌ها و مکان‌ها صادق است و شامل خود مکان و زمان نیز می‌شود.

- خداوند موجودی غیرمادی است که در همه زمان‌ها و مکان‌ها و بلکه در مرتبه‌ای از هستی که فراتر از مکان و زمان است نیز حضور دارد و همچنین تغییرپذیر است.

- توصیف خداوند به «لطیف» اشاره‌ای است به ویژگی تجرد از ماده:

لَا تَذَرِكَهُ الْأَبْصَارُ وَ هُوَ يَذَرِكُ الْأَبْصَارَ وَ هُوَ الْلَطِيفُ الْخَبِيرُ

- صفت غیرمادی بودن با سنجش فطری آدمی نیز سازگار است.

- خداجویی انسان‌ها در هنگام مشکلات به همین علت ← «یا غیاث المستغثین»

- ادیان ابراهیمی که تصویری یگانه از خدا دارند ← ادیان توحیدی

- بنابر آیات قرآن، نخستین شکل خداباوری، خداباوری توحیدی بوده که از زمان نخستین انسان (آدم) بر زمین ظهور یافته و باور به چند خدایی در فاصله زمانی بین حضرت آدم و حضرت نوح شکل گرفته.

- تفاوت تصویر توحیدی خداوند در ادیان مختلف ابراهیمی به دو علت:

۱- تحریفات آموزه‌های مسیحی و یهودی

۲- تکامل انگاره توحید از زمان حضرت موسی تا پیامبر اکرم

- در فرهنگ اسلامی یگانه‌باوری، خود نیز دارای مراتب است.

<p>۱- خدا یکی است و تلقی چند خدایی باطل و نادرست است.</p> <p>- برهان‌هایی در اثبات وحدانیت ذاتی ← برهان تمانع، برهان نظم و هماهنگی جهان، برهان وحدت فیض تشریعی و برهان صرف‌الوجود</p> <p>- دقیق‌ترین و کامل‌ترین تفسیر ← دیدگاه ملاصدرا در حکمت متعالیه:</p> <p>- هنگامی که خداوند را به وحدت توصیف می‌کنیم، مفهوم دیگری از وحدت مورد نظر است؛ بدین معناک خداوند یکتایی است که منطقاً نمی‌توان او را دو تا، سه تا و یا بیشتر تصور کرد. (رد وحدت عددی و تأیید وحدت حقیقتی اطلاقی)</p> <p>- راز این تکرارناپذیری ← در بی‌نهایتی و مطلق بودن خدا</p> <p> [۱) خدا نامتناهی و نامحدود است.</p> <p> [۲) موجود نامتناهی و نامحدود، یکتایی است که دومی بردار نیست.</p> <p>نتیجه: خداوند یکتایی است که دومی بردار نیست.</p> <p>- سوره توحید اشاره به وحدانیت ذاتی خدا</p> <p>- اسم قدامی الله ← وحدانیت ذاتی خدا</p> <p>- تثلیث ← وحدت عددی</p> <p>- خداوند موجودی است چیره و محیط بر تمام هستی و وحدت او وحدتی است دربرگیرنده سایر کثرت‌ها</p> <p>- وحدت خداوند در عرض وحدت دیگران نیست بلکه محیط و حاضر برآنهاست ← خدا رابعِ ثلثه و سادس خمسه است نه ثالث ثلثه</p> <p>- خداوند در صفات کمالش هیچ همتا و شریکی ندارد.</p> <p>- گوناگونی صفات کمال خداوند سبب تقسیم و تجزیه و کثرت درونی در ذات خداوند نمی‌شود.</p> <p>- همه صفات خدا عین ذات نامتناهی‌اش بوده و بین آنها تغاییری متصور نیست و راز آن در نامتناهی بودن است.</p> <p>- علم خداوند همان قدرت و حیات اوست و برعکس</p>	<p>۲- جنبه موضوع یگانگی خدا</p> <p> [۱) یکتایی به عنوان صفت خداوند ← وحدانیت (یکی بودن)</p> <p> [۲) باور و تلقی مؤمنان نسبت به یگانگی خدا ← توحید (یکی دانستن)</p>
--	--

آنچه از آنها می‌دانیم

8

- وحدة القيمة المضافة

- وَ كَذَلِكَ نَرِى إِبْرَاهِيمَ مَلْكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَ الْأَرْضِ
- راز اینکه ابراهیم پرندگان مرده و پراکنده را زنده می‌کند و یا آتش سوزان بر او سرد و ایمن می‌شود نیز همین دریافت ملکوت پدیده‌هاست که همه به دست خداست.
- بجز برهان‌های عقلی بر وحدانیت خداوند و آموزه‌های وحیانی، فطرت و سرشت آدمی نیز به یگانگی افعالی خداوند گواهی می‌دهد.
- خداوند در همه صفات کمال برترین است و توصیف نهایی او از توان هر توصیف‌گری بیرون است: الله اکبر مبن آن یوضّفَ

۱- مراد از توحید، یگانه دانستن خداوند است؛ به گونه‌ای که سراسر زندگی آدمی جلوه‌گاه باور و معرفت به یکتایی و به همتای او شود. توحید همه ابعاد زندگی انسان‌ها را دربرمی‌گیرد.

۱- توحید ذاتی، $\leftarrow$ پاور به پیکتایی ذات خدا

۲- توحد صفات، ← یاور یه بی همتایی خدا در صفات کمال خویش

۱- توحید در باور و معرفت
 ۳- توحید افعالی ← باور به گستردگی اراده و مشیت خداوند بر سراسر وجود و اینکه تمام موجودات و آثار و خواص آنها هر دم وابسته به اویند.

۲- توحید در عواطف و احساسات

} - يعني فقط به او عشق ورزیدن و بدو دل سپردن و تنها از او هراسیدن و تنها به او امید داشتن

} - البته عشق توحیدی با دوست داشتن بندگان پاک و وارسته خدا در تنافی نیست زیرا چنین دوست داشتنی در پرتو عشق الاهی است.

- مراد آن است که قبله جان و دل آدمی خدایی نامتناهی، یکتا و یگانه باشد. (توحید در عبودیت) و آدمی تنها بر آستان او پیشانی بندگی بساید. (توحید در عبادت)

- نتیجه ← آزادگی از بندگی دیگران و رستن از هواهی نفس و خود محوری است که در نهاد آدم، نیز سر شته شده است.

} ۳- توحید در تقدیس و پرستش

۴- توحید در اخلاق و منش - بدین معناست که آدمی خویش را به صفات پسندیده بیاراید و منش خود را به خلق و خوی الاهی نزدیک تر سازد $\leftrightarrow$ تبدیل به آینه تمام نمای خداوند «درجه خلیفة اللهی»

۵- توحید در رفتار و کنش

— یعنی آدمی در فعالیت‌های زندگی هر دم حضور خدا را احساس کند و بر این بنیاد نیز عمل کند.

قُلْ إِنَّ كُنْتُمْ تَجْبُونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يَخْبِنُكُمُ اللَّهُ ← بگو اگر خدا را دوست می‌دارید، پس از من پیروی کنید تا خداوند شما را دوست بدارد.

* موحد حقيقة، در تمام ابعاد زندگی خدا محور است.

- از نظر معنا و مفهوم همانند علم آدمی اما متفاوت از جهت ویژگی‌های خاص مصادقی
- علت تمایز $\leftarrow$ تفاوت مرتبه هستی خدا با انسان
- علم آدمی $\leftarrow$ محدود به زمان و مکان - نیازمند ابزاری چون حواس ظاهری یا باطنی با قابلی منطقی و عقلانی - دانش انسان در معرض خطا، تغییر و حتی فراموشی
- مقایسه $\leftarrow$ علم خداوند $\leftarrow$ فرامکانی و فرازمانی، هیچ چیز از دایره علم و آگاهی خدا بیرون نیست و از رُفای دل ما چون ظاهرمان و از عالم غیب چون عالم شهادت آگاه است.
- خداوند سرچشم پیدایش جهان است و در حقیقت جهان تراویشی از علم و دانایی اوست $\leftarrow$ خدا بدون نیاز به تفکر همه رموز هستی را می‌داند.
- علم خداوند « فعلی » و علم انسان « انفعالی » است.

↓
علم خدا سازنده جهان   علم آدمی برآمده از حقایق جهان و برساخته از
است و بر آن چیره   واقعیت‌های پیش ساخته جهان است.

آنقدر علم و دانایی خداوند

- از صفات ذاتی خدا
- یعنی خدا به حقیقت و کمالات خود (اسماء و صفاتش) علم دارد.
- علم خدا به ذات خود $\leftarrow$ علم او عین ذات اوست $\leftarrow$ بینهایت و مطلق و ازلی و ابدی
- به بیان فلاسفه اسلامی $\leftarrow$ خداوند عقل و عاقل و معقول است.

از صفات ذاتی خدا

- سرچشمی این علم (عل فعلی) $\leftarrow$ علم خدا به ذات خویش (علم ذاتی)
- منشأ موجودات، همان علم خداست که در مرتبه ذات او تحقق دارد
- علم خدا به متن جهان با $\leftarrow$ همه موجودات و پدیده‌ها
- خداوند هنگام آفرینش موجودات نیز به آنها علم دارد و این علم به نوعی با وجودشان درمی‌آمیزد.

از صفات ذاتی خدا

- این مراتب، جلوه‌های مختلفی از یک حقیقت‌اند $\leftarrow$ علم همراه مخلوقات چیزی بر علم پیشین خدا نمی‌افزاید و یا تغییری در آن پدید نمی‌آورد.
- صفاتی همچون سمیع (شنوا) و بصیر (بینا) $\leftarrow$ مراتبی از علم خداوند

↓
دانای به شنیدنی‌ها   آگاه به دیدنی‌ها

- از صفات ذاتی خدا
- بدین معناست که خدا هر کاری را بخواهد، بی‌هیچ مانع انجام می‌دهد و اگر هم نخواهد بدان دست نمی‌یارد تمام قدرت‌های عالم ظهور و بروزی از قدرت‌های اویند.
- مقایسه $\leftarrow$ قدرت در انسان به تدریج به دست می‌آید، می‌تواند کم و زیاد شود یا از بین برود.
- قدرت خدا، قدرتی مطلق و کامل و در نهایت خویش است.

از صفات ذاتی خدا

- فلاسفه اسلامی با تحلیل مفهوم وجود و علت‌العلل، برهان‌های متعددی برای اثبات صفات کمالی خدا به دست داده‌اند. $\leftarrow$ اگر خدا قادر مطلق نباشد اساساً نمی‌تواند واجب‌الوجود یا علت‌العمل باشد.

۱۵ - معتزله و امامیه ← عدله (قائلان به عدل الهی)
 - اشاعره به طور کلی منکر عدل الهی نمی‌باشد بلکه در تفسیر چگونگی و ماهیت عدل الهی اختلاف نظر دارد.

- دیدگاه «الاهیات پویشی» ← توجه اندیشمندان سایر ادیان (یهودیت و مسیحیت)
 - تفاوت دیدگاه الهی دانان و متكلمان مسلمان به موضع آنها در مسأله حسن و قبح باز می‌گردد ← آیا حسن و قبح کارها را می‌توان با عقل تشخیص داد یا اینکه تنها از راه شرع (و حی) می‌توان به آن بی برد؟
 - عدله حسن و قبح افعال را عقلی اما اشاعره آن را شرعی می‌دانند.

- دیگر نمی‌توان بر پایه تحسین عقلی عدالت نتیجه گرفت خدا ←
 عادل است زیرا عقل نمی‌تواند به بهتری این صفت پی برد.
 ← - تشخیص عدالت به عنوان صفتی نیکو از سوی عقل ← می‌توان خدا را متصف به آن دانست.
 - اثبات حسن و قبح عقلی در علم کلام و فلسفه اخلاق + شواهد نقلی (قرآن و روایی) دال بر عدالت خدا ←
 اندیشمندان الهی دانان تنها در تفسیر عدالت متفق نیستند نه در اصل آن

۱ - تناسب ساختار کلی جهان با اجزا و ویژگی‌های آنها و نیز سازگاری این دو (کل و جزء) با اهداف آفرینش
 ۲ - تناسب و همخوانی ساختار وجودی هر موجود با جایگاه و مرتبه وجودی اش در جهان
 ۳ - تناسب عطایای الهی با ظرفیت‌ها، استعدادها و استحقاق‌های مخلوقات
 ۴ - ایجاد شرایط و زمینه مناسب برای شکوفا شدن استعدادهای هر موجود و از سویی مواجهه با پدیده‌ها براساس اعمال و کنش‌های آنها

وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ
 خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ يَكُوْرُ اللَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ وَ يَكُوْرُ النَّهَارَ عَلَى اللَّيْلِ وَ سَخَرَ
 الشَّخْسَ وَالْقَمَرَ كُلُّ يَجْزِي لِأَجْلِ مَسْئَمَيْ أَلَا هُوَ الْغَزِيرُ الْغَفَارُ
 وَ خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَ لِتَجْزِي كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَ هُمْ لَا يَظْلَمُونَ

۱) نظام آفرینش بر پایه حق است و مراد از حق بودن، هدفمند بودن جهان و عبیث نبودن
 خلقت آن است.
 ۲) تناسب ساختار اجزای جهان با ویژگی‌های آنها و جایگاه هریک در نسبت با دیگری
 ۳) تناسب شرایط و قوانین حاکم بر جهان با ویژگی‌ها و قابلیت‌های موجود در هر بخش آن
 ← همچنین از این آیه می‌توان دریافت که حتی نظام پاداش و جزای اخروی برای آدمیان، یکی از نتایج حق مداری و عدالت محوری نظام حاکم بر جهان است.

قالَ رَبُّنَا الَّذِي أَغْطَى كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ ثُمَّ هَذِي: [موسى] گفت: پروردگار ما خدایی است که به هر چیزی آفرینش در خور آن را داد و سپس آن را به سوی کمالش هدایت نمود.

از این آیه نیز چنین برمی‌آید که عطیه وجود، متناسب با ماهیت و خصلت‌های هر موجود بوده و خداوند شرایط راهیابی هر موجود را به سوی جایگاه شایسته خویش در نظام آفرینش فراهم ساخته است. از این‌رو، پیامدهای تکوینی اعمال و رفتار موجودات نیز متناسب با کنش‌های آنهاست که این خود گونه‌ای از نظام جزای تکوینی حاکم بر جهان را می‌نمایاند.

- مراد، عملکرد مناسب و سازگار خداوند با حوزه قلمرو حیات تشریعی و اعتباری آدمی است که در دو زمینه بروز می‌یابد:

{ - قلمرو قانون‌گذاری و تعیین حقوق و تکالیف آدمی
- قلمرو جزای اعمال و نظام حاکم بر فرآیند پاداش و جزا

- عدل در قلمرو زندگی اجتماعی:

- شَهَدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأَوْلُوا الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ

- لَقَدْ أَرْسَلْنَا رَسُولَنَا بِالْبَيِّنَاتِ وَأَنْزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمُبِيزَانَ لِيَقُولُوا النَّاسُ بِالْقِسْطِ

- عدالت در پاداش و جزای اخروی: نَصَّعَ الْمَوَازِينَ الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تَظْلِمُ نَفْسَ شَيْنَا

* نتیجه: تفاوت میان موجودات در نظام آفرینش نه تنها با عدالت تکوینی الاهی منافاتی ندارد بلکه دقیقاً با عدل الاهی همسوست. تفاوت‌های موجود در نظام حقوقی و قوانین تشریعی، در تفاوت موجودات (در قابلیت‌ها و امکانات) ریشه دارد و در نتیجه مطابق با عدالت تشریعی الاهی است.

- تفاوت با تعییض یکی نمی‌باشد!

{ - تعییض ← عدم تناسب حقوق و عطاها و جزاءها
- تفاوت ← تناسب بین امور

- آموزه‌های اعتقادی همچون شفاعت و حبط و تکفیر اعمال در قیامت، در استحقاق‌های برآمده از عملکرد ارادی آدمیان ریشه داشته و به هیچ روی با عدل الاهی ناسازگار نیست.

- ناظر به صفات فعلی خداوند

- قضا و قدر با سرنوشت آدمی و در بی آن با جبر و اختیار در افعال انسان گره می‌خورد

- حکم کردن، به انجام رساندن، یکسره کردن، پایان یافتن

- قضا و مشتقات آن، ناظر به گونه‌ای «تعیین» یا «تعیین بخشی»

۱- قطعی و تخلف‌ناپذیر: قضا، قضاؤت و قضیه

۲- غیرقطعی و تخلف‌پذیر: اقتضا

- قضا در لغت، تعیین یک وضعیت خاص از میان چند وضعیت ممکن برای یک پدیده است.

آن هم به گونه‌ای قطعی و تخلف‌ناپذیر

- قدر یا قدر به معنای اندازه

- تقدیر یعنی به اندازه قرار دادن، به اندازه دانستن، به اندازه آفریدن

- قدر و مشتقات آن در مواردی به کار می‌رond که نسبت خاصی بین اجزای یک پدیده با هم

و یا میان احزا و امور پیرامون، مورد نظر است.

- مسأله مورد اهمیت در این نسبت، تناسب مقداری و یا کمی اجزا با هم و یا با امور

پیرامونی شیء می‌باشد.

- ژان پل سارتر ← نمی‌توان «خدای همه چیز دان» را پذیرفت. مقتضای علم پیشین خداوند به اینکه انسان در زمانی خاص، چنین رفتاری می‌کند، ضرورت تحقق آن رفتار است اما لازمه اختیار، «نفی ضرورت» و «ممکن بودن انجام یا ترک یک رفتار» است از این‌رو اختیار با فرض علم پیشین منتفی است.

- پاسخ فیلسوفان الاهی به این اشکال:

«هنگامی که علم مطلق خداوند به پدیده‌ای (همچون انتخاب انسان) در موقعیتی خاص تعلق یافته باشد، این علم در برگیرنده تمامی جزئیات و ویژگی‌های آن پدیده خواهد بود و چون طبق فرض، یکی از ویژگی‌های فعل مذکور، اختیاری و انتخابی بودن آن است، علم خداوند نیز به عمل و فعل اختیاری انسان (با حفظ ویژگی اختیاری بودن آن) تعلق داشته است که این نه تنها با اختیار منافاتی ندارد، بلکه مستلزم آن نیز هست. به بیانی دیگر، ضرورت ناشی از علم پیشین خداوند برخاسته از ضرورت ناشی از انتخاب خود من است که با امکان انجام یا ترک عمل سازگاری منطقی دارد.

۱- علم پیشین خداوند و اختیار انسان

- بر پایه این ادعا، تصور قدرت مطلق و نامتناهی برای خدا مستلزم تناقض منطقی است. اما مواردی وجود دارد که فرض قدرت مطلق در آنها غیرمنطقی است.

۱- اگر خداوند دارای قدرت مطلق باشد، این امر مستلزم تناقض منطقی است.
۲- از آنجا که تناقض منطقی نشانه باطل بودن ایده متناقض است، تصور قدرت مطلق برای خداوند باطل است و مردود.

- پاسخ فلاسفه الاهی به این اشکال

- مقصود از نامحدود و مطلق بودن قدرت خداوند «فراگیر بودن قدرت» او نسبت به پدیده‌هایی است که امکان تحقق داشته باشد، این در حالی است که پدیده مستلزم تناقض فاقد چنین امکانی است.

⇒ مواردی که در معماه قدرت مطرح می‌شود اساساً خارج از حیطه قدرت الاهی بوده و عدم شمول قدرت نسبت به آن نقض بر نامحدود بودن قدرت مطلق نیست.

- برای پیدایش یک پدیده یا موجود، وجود دو عامل ضروری است:

(۱) علت فاعلی ← تحقق بخش پدیده یا موجود
(۲) علت قابلی ← صلاحیت و قابلیتی که سبب می‌شود آن موجود شکل خاصی را بپذیرد.

- عدم وجود عامل دوم ← تحقق نیافتن پدیده

۲- قدرت فراگیر خداوند و «معماه قدرت»

- از نگاه آدمی، هر پدیده یا رخدادی که موجودیت انسان یا زمینه تکامل او را تهدید کند، شر به شمار می‌رود.

- سیل و زلزله و آتشفشار
- شرور اخلاقی ← جنگ و خشونت و ترور

۳- حکمت بیکران

- شرور متافیزیکی ← تضادهایی که مانع پیدایش یا تکامل یک موجود می‌شود.

۳) همود ترین پالش‌های پیش‌رو در بحث صفات الاهی

تمثیل‌چهارم: سایر صفات الاهی

دو تقدیر در مورد مسأله شر

- مسأله منطقی شر

۲- مسئله قرینه‌ای شر ← موضوع مورد بحث ما

- مسئله قرینهای شر ← وجود شر در جهان حاکی از «قرینهای بر نقض» و بی برنامگی در بخشی از ساختار و طراحی جهان است و این ضعف با پذیرش خداوند که کامل ترین وجود است و بهترین جهان ممکن را پیدی آورده سازگار نیست.

۱- شناخت و قضاؤت درباره خیر تنها در پرتو وجود شر امکان‌بذیر است.

۲- دستیابی به خیرهای بی شمار، در جهان تنها د. سایه شو، محمد امکان، م- داند:

فَإِنَّ مَعَ الْعَسْرِ يُسْرًا * إِنَّ مَعَ الْعَسْرِ يُسْرًا

۳- برخی از شرور جنبه‌های تنبیه‌ی و بیدارگری دارند: نظریه بسیاری بلاهای آسمانی که بر اقوام گذشته (نوح و عاد و ثمود و لوط) فرود آمد.

۴- راه حل مبتنی بر هماهنگی نهایی، به این معنا که همه چیز در نهایت نیکوست: این مسئله وقتی به تنهایی مورد نظر قرار می‌گیرد شر ا است اما در طرح کلی جهان در خدمت تحقق و شکل‌گیری وضعیتی خیر و نیکوست پس وجود شر ضروری، و اختتام نایذر است.

حقوق و شکل کیری وضعیتی خیر و نیکوست پس وجود شر ضروری و اجتناب ناپذیر است.

۶- دفاعیه متنی، بر اختیار:

جی. بی. ڈیویر

- ۱) وجود انسان محترم
- ۲) لازمه اختیار ← وجود توان گزینش خیر و شر
- ۳) محمد شمشیر با که اختیار شد

* نتیجه: هیچ پدیده‌ای در جهان نایه‌جا، یعنی هدف و یا غیر عقلانی، نیست و جهان به حکایاتی می‌باشد که نیازی به اتفاق نداشته باشد.

- جهان سراسر آکنده از حکمت است، ولی تنها پخشی از آن برای آدم، معلوم و مسامع نیست، امروزه است که از آن به

«حکمت محجهله» تعبیر می‌شود. (نمونه قرآن، ابن محدودیت معافت ۲۰: ۱۰۰-۱۰۱)

پرونده

فصل ۵: معادشناسی

- اشاره به زندگی پس از مرگ با اصطلاحاتی هست

۱- فارسی ← جاودانگی، حیات جاودان، زندگی پس از مرگ
۲- عربی ← معاد، خلود، بعثت
۳- انگلیسی ← resurrection, after life, survival, eternity
* جاودانگی، خلود و eternity ← زندگی پس از مرگ از حیث ایجابی و مثبت ← استمرار زندگی
- جنبه پرخاستن، انسان، از قبر به منظو، داوی، resurrection

- ضرورت و اهمیت مبحث زندگی پس از مرگ

- عقلاتیت عملی، مبتنی بر عقلاتیت نظری (دانسته‌های شخصی) ← هرچه دانسته‌ها در مورد یک موضوع
کامل و دقیق‌تر ← تصمیم‌گیری نیز دقیق‌تر
- در کنار عوامل معرفتی که در حوزه عقلاتیت نظری می‌گنجد، عوامل غیرمعرفتی همچون صفات نفسانی
پسندیده یا ناپسند نیز در تصمیم‌گیری‌ها دخیل‌اند.
- از واقعیت‌های وجودی انسان ← لذت گروی و رنج گریزی

عذاب اخروی و هشدار برای + نعمت‌های اخروی و تشویق : تلاش دین در این جهت شامل
در نیفتدان در آن برای رسیدن به آنها

اما ← عدم اعتقاد به زندگی پس از مرگ ← پذیرفته است که زندگی بدون وجود حیات پس
از مرگ بی‌معنی است ← انسان پوج
- باور به زندگی پس از مرگ ← زدودن این پوجی
- کیفیت زندگی پس از مرگ ← در قالب ثواب و عقاب و نزدیکی به خدا و فرشتگان

معنا یافتن زندگی این جهان که زمینه‌ساز سعادت یا شقاوت ابدی است → در ارتباط با اعمال دنیوی

۵

- مهم‌ترین ویژگی این تمدن ← اعتقاد به زندگی پس از مرگ
- اوزیریس (از خدایان مصر) به دست برادر کوچکترش (سیت) که خدای پلیدی است کشته می‌شود ← توسط خواهرش (ایزیس) زنده شده و به خدای جهان مردگان بدل می‌گردد.
- سه مورد ضروری برای حیات ← «آخ», «با» و «کا»

ممکن بودن زندگی پس از مرگ → با رفتن «کا» بدن از هم می‌پاشد → از همه مهم‌تر

مشروط به حفظ بدن پس از مرگ و ارتباط آن با «کا»

۱- مصر باستان

- مراسم مومیایی (گاه تا ۷۰ روز طول می‌کشد) برای حفظ بدن و استمرار زندگی پس از مرگ
- ایجاد سوراخی در قبر و قرار دادن غذا و آب در آن ← ورود و خروج «کا» و استفاده از غذایها ← دلیل تداوم زندگی انسان پس از مرگ
- آدمی پس از مرگ به دوزخی در زیرزمین به نام «آرالو» می‌رود که در تصرف ایزد بانویی به نام «ارشیکگال» است.
- اسطوره‌هایی چون «ایشترا» و «گیلگمش» ← باور به زندگی پس از مرگ

۲- بین‌النهرین

- برجسته در آیین زرتشت

- تمایز بدن مادی با «خود» (غیرمادی)

- «خود» یا «اوروان» بسته به اعمال دنیوی در بهشت نور (گروتمن) یا دوزخ (دوزانک) خواهد بود.

- تصویر ملکوتی اوروان ← «دئی‌نا» ← بر پایه اعمال فرد به شکلی که زیبا یا نازی باشد.

- پل چینوت زردشت = پل صراط اسلام

- کتاب اردای ایرفناه ← توصیف‌گر سفر به آخرت

۳- ایران باستان

- آیین هندو: انسان موجودی دوگانه ← خود یا «آتمن» اصل نیامرا ای آدمی ← ورود از بدنی به بدن دیگر براساس اعمال آدمی ← سرانجام نایل شدن به درجه وحدت با برهمن و جاودانگی

- آیین بودایی: اعتقاد به جاودانگی با نظریه تولد مجدد:

دست یافتن به «نیروانا» یا جهان سکوت و جاودانگی → زنده شدن در قالب دیگر → مرگ

- اتحاد با برهمن یا وصول به نیروانا در گرو انجام اعمال نیکو

۴- هند باستان

- چین

- از هزار سال قبل میلاد ← قرار دادن غذا و ابزار در قبر برای استفاده در زندگی پس از مرگ

- «اکسیر جوانی» ← میل به جاودانگی دنیوی

- ژاپن

- ازدواج الهه «ایزانگی» و «ایزانامی» ← تولد آخرین فرزندشان (خدای آتش) ← مرگ ایزانامی ← ورود به جهان زیرین «یومی» (= سرزمین تاریکی) + ادامه دادن به حیات خود

- مرگ‌های غیرطبیعی (سیل و قتل) ← کینه جو شدن روح شخص مرده و آزار مردم

۵- دیگر تمدن‌های قدیمی

۱- اعتقاد به جاودانگی // تمدن‌های مختلف

گفتار اول: انتقاد به این دیدگاه‌ها و مفاهیم آن

- یونان

- باور به روح در آیین ارفا‌های (شکل عرفانی شر، آیین‌های مربوط به دیونیسوس (فرزند زئوس))

- عبارت‌هایی برای راهنمای مرده در لوح قبر ← اعتقاد به بقای روح

- کتاب هرودت، داستان آریستئاس ← ادامه زندگی پس از مرگ

- اودیسه هومر ← ارتباط انسان با مردگان

۵- دیگر تمدن‌های قدیمی

- برخی نیاکان جاودانه‌اند و به همین علت پس از مرگ مورد پرستش قرار می‌گیرند.

- باور به ارواح آزاردهنده و زندگی پس از مرگ در افسانه‌های ایران

- سرخپوستان آمریکا

- انسان‌های خوب ← راه یافتن به منزلگاه شرقی (باغ‌های خدایان)

- بدکاران ← راه یافتن به قلمرو شمالی (سرزمین تاریکی)

- اعتقاد به روح

۱- اعتقاد به پادشاهی / تمدن‌های مختلف

گفتار اول: اعتقاد به زندگی پس از مرگ

(الف) دلایل فلسفی

گفتار دوم: دلایل دینی

- مهم‌ترین امر ← اثبات تجرد نفس ← امکان زندگی پس از مرگ

- شاخه‌ای از فلسفه به نام «فلسفه ذهن» ← امکان طرح دقیق‌تر استدلال فلسفی

- ابن سینا ← «انسان معلق» ← هر انسان بجز بدن خود، هویتی دارد مجرد و مجزای از بدن

- تقریر جدید این استدلال ← علم انسان به حالت‌های ذهنی خود (درد و لذت و ادراکات)، بی‌واسطه و از منظر اول شخص (من) می‌باشد اما علم او به دیگر پدیده‌ها با واسطه و از منظر سوم شخص (او یا آن)

- تأکید بر پدیده‌های روان‌شناختی مثل تجربه اخراج نفس از بدن (خلع) و تجربه نزدیک مرگ - ویژگی کلی افرادی که چنین تجربیاتی داشتند: احساس خارج شدن از بدن و پرواز بالای آن / شنیدن صدایی بلند در شروع ادراکات بعدی / احساس کشیده شدن روح به داخل تونلی تاریک / ورود به عالمی نورانی و روشن / دیدار با دوستان و فامیل‌های از دنیا رفته / رویارویی با موجودی نورانی با جذابیت بالا / نزدیک شدن به مرز حیات دنیوی و اخروی

- این تجربه‌ها را می‌توان در میان پیروان تمام ادیان ابراهیمی یافت و بسیار یقینی بوده و توهمند نیستند.

- تجربه این ادراکات ← نگرش جدید نسبت به زندگی دنیوی (عدم هراس از مرگ، زندگی دنیوی پلی برای رسیدن به زندگی اخروی و کوشش برای سعادت اخروی)

- گویای این امر است که با مرگ بدن، حقیقتی باقی می‌ماند که دارای ادراک است و زمینه‌ساز زندگی پسین آدمی

ج) دلایل کلامی

- وجود خداوند و صفات او (چون قدرت، رحمت، علم، عدالت)

- براساس صفت عدالت ← دنیا به دلیل محدودیت، ظرفیت پاداش نیکان و عقاب بدان را ندارد.

← لزوم وجود جهان دیگری که امکان جزا و پاداش آدمیان را فراهم آورد.

- رویکرد پذیرش فطرت (وجود میل به جاودانگی بهترین دلیل برای واقع نما بودن این میل و زندگی پس از مرگ است.

- در سنت الاهیات مسیحی نزد افرادی چون کالون
 } در دوران معاصر نزد کسانی چون پلاتینینگ و گاتینگ
 } در سنت الاهیات اسلامی ← علامه مجلسی و شهید مطهری

- دیدگاه اسلامی: اگر خداوند آدمی را آفریده تا با انجام اعمال صالح دیگر بار به او نزدیک گردد، بی گمان قوای ادراکی انسان را به گونه‌ای می‌آفریند که شناخت خداوند و حقایق اصلی دینی برایش ممکن باشد. در واقع هیچ جامعه و فرهنگ و تمدنی را نمی‌یابیم که نوعی شناخت از خدا و میل به جاودانگی در آنها دیده نشود.

(د) رویکردی دیگر به زندگی پس از مرگ

- باور به تناسخ در ادیان شرقی و برخی فرقه‌های متأثر از این ادیان در میان مسلمانان، مسیحیان و یهودیان (همچون دُرُوزی‌ها در لبنان)

- تعریف: روح آدمی پس از مرگ وارد بدن دیگری می‌شود و به حیات خود ادامه می‌دهد.

- انسان‌های بدکار ← بدن بدکاران و حیوانات
 } بسته به اعمال دنیوی فرد
 } نیکوکاران ← بدن والامقامات

مقبول واقع شدن زندگی طبقاتی

- انتقال روح از یک بدن بر بدن دیگر تا آنجا ادامه می‌یابد که فرد تمام گناهانش پاک شود و بدین ترتیب از چرخه تناسخ نجات یابد.

- نظریه تناسخ ثواب و عقاب را دنیوی می‌داند.

۱- احساس آشنازی: احساس آشنازی قبلی با چیزی یا جایی که برای اولین بار می‌بینیم ← وجود زندگی پیشین

۲- خواب: روبرو شدن با پدیده‌های پیش از زمان کنونی یا حوادث تاریخی که قبل از حیات فرد روی داد ← فرد در زندگی پیشین با این پدیده‌ها در ارتباط بوده.

۳- واسطه‌ها: افرادی که ادعا می‌کنند می‌توانند با ارواح ارتباط یابند:

- مراحل ← فرو رفتن در خواب ← تنفس تنفس می‌شود ← صدای خاص از آنها شنیده می‌شود ← جملات معنادار ← صدای متفاوت با صدای خود فرد ← تسلط روح مرده بر بدن واسطه ← بیان پاسخ‌هایی از طریق واسطه ← هنر نفس دارای بدن‌های متعدد است و جدایی روح از بدن نه به معنای مرگ بلکه به معنای برگزیدن بدن جدیدی است.

- به روحی که ظاهرًا حاضر شده، «کنترل» گویند.

۴- ارتباط پس از مرگ (ADC): اغلب در فاصله نزدیکی پس از مرگ ناگهانی فردی که مور علاوه است.

- تظاهرات متفاوت

- احساس حضور یک شخص
 } شنیدن صدای فرد
 } احساس لمس بدنی
 } دیدار در خواب

۱- مراحل فروزان شناختی، ۲- تنشی، ۳- تنشی، ۴- تنشی

گیتار سیم: آندره هنری

- نقد درایل فروان شناختی، در اثبات تنازع

- نقد درایل فروان شناختی، در اثبات تنازع

۱- جنبه‌های فیزیکی

۲- خاموش روشن شدن چراغ یا تلویزیون یا تماس تلفنی

۵- خاطرات از زندگی پیشین: ادعایی برخی در مورد داشتن خاطرات از زندگی پیشین که در قالب بدنی دیگر بود.

۱- تلقی تبیین به دست آمده از احساس آشنازی، به عنوان مؤید تنازع (نه خود احساس!)

۲- زمانی اثبات‌کننده است که یا تبیین دیگری از پدیده ممکن نباشد و یا بهترین تبیین‌های دیگر باشد.

۱- انسان‌ها همگی در عالم ذر از صلب آدم (ع) آمده و در آنجا با هم آشنا شده‌اند.

۲- بر اساس تبیینی تجربی، گاه سرعت انتقال اطلاعات حسی به ذهن سریع‌تر از سرعت دسترسی ذهن به آن اطلاعات است ← وقتی ذهن به آن اطلاعات دست می‌یابد، آنها را در حافظه موجود قلمداد می‌کند.

۳- همه افراد گاه دچار خطای حافظه می‌شوند.

۱- مشاهده پدیده‌های تاریخی در خواب را می‌توان بر پایه حرکت در زمان تبیین کرد
دیگر این موضوع

۲- تبیین این خواب‌ها از طریق اتصال نفس با عالم متوسط (میان عالم ماده و عالم عقول)
عالی مادی همچون زنگ و شکل

۳- استناد به پدیده OBE (out of body experience)

۴- اثبات این عالم ← فردا ادعا می‌کند روح از بدنش جدا شده و با عالم لطیفی مرتبط گشته. روح خود را با همان ویژگی‌های بدن مادی اما بدون جرم مشاهده می‌کند.

۱- ارتباط با ارواح امری پذیرفتنی است اما نمی‌توان ارتباط واسطه‌ها با ارواح را به سادگی پذیرفت.
زیرا گاه برخی افراد دو یا چند شخصیتی می‌باشند. ← حداقل یکی از شخصیت‌های ثانوی در مقایسه با اولی دارای حالتی کودکانه و حسادت به اولی و حتی خصومت ← فردگرایی قوی در ثانوی و دلنشیون و جذاب بودن آن ← «کنترل»‌های مربوط به زمان‌ها و سنت‌های اجتماعی متفاوت، ادعاهایی متفاوت دارند که متناسب با مکان و زمان آن‌هاست.

۲- «اندیشه خوانی»

۳- مثال: فردی به نام سول می‌پندشت دوستش دیویس در جنگ کشته شده و در تمام جلسات خود با خانم کوپر، تحت تأثیر او قرار داشت. زیرا خانم کوپر دقیقاً همانند دیویس سخن می‌گفت و سول این مورد را احساس روح دیویس قلمداد می‌کرد اما بعداً معلوم شد که دیویس زنده است ← دلیل درستی اطلاعات ذکر شده توسط خانم کوپر: نوعی اندیشه‌خوانی (تله‌پاتی) میان او و دیویس

۴- در کتاب فلسفه جان هیک، دو نفر شخصیت کاملاً خیالی را در ذهن خود ایجاد و داستانی خیالی در مورد او را می‌پرورانند ← نزد واسطه‌ای می‌روند و از وی طلب احضار روح را می‌کنند. ← واسطه همان ذهنیات خیالی و ساختگی آن دو نفر را بیان می‌کند.

۵- نمونه‌های خلاف عقیده تنازع نیز در گفت و گوی واسطه‌ها با ارواح گزارش شد.

۴- نقد استدلال مبتنی بر ارتباط پس از مرگ

- شمار گزارش‌هایی که در آن فرد فوت شده خود را در بهشت یا دوزخ دانسته بسیار بیشتر است
 بنابراین یا باید نظریه عذاب و سعادت اخروی را نظریه برتر بدانیم یا با تکیه بر این پدیده فراوان شناختی، درباره چگونگی زندگی پس از مرگ هیچ نگوییم.

۵- نقد استدلال مبتنی بر خاطرات از زندگی پشین

- چه بسا افرادی که به دروغ چنین ادعایی دارند

۱- با خواندن مطالبی از گذشته

۲- سندروم حافظه خطا (عدم توانایی برای افتراق بین حافظه واقعی و توهیمی) ← بسیار افراد در حالت

هیپنوتیزم بیان می‌کنند که شخص واحدی (مثلاً کلنوپاترا) بوده‌اند.

* جمع‌بندی: در کتاب‌های ادیان ابراهیمی به تناخ اشاره‌ای نشده و دیدگاه مطرح در باب زندگی پس از مرگ، همان نظریه برزخ و زندگی اخروی است.

- همچنین تناخ با حکمت الاهی ناسازگار است زیرا خدا می‌توانست زندگی فرد را به حدی طولانی کند که پاک شدن روحش در یک زندگی حاصل شود نه در حیات‌های دیگر

- وجود بدن برای حیات بعدی انسان در قیامت ضروری

- پس از مرگ تا زمان قیامت، انسان حیاتی ندارد و با ظهور قیامت بدن دیگر بار زنده می‌شود و حیاتی جدید می‌یابد
 - نفس مجرد در این نظریه جایگاهی ندارد.

۱- خداوند تمام اجزای پراکنده بدن شخص مرده را در قیامت گرد می‌آورد ← مهم‌ترین مشکل وارد بر آن شبهه آکل و مأکول

۲- تنها برخی از اجزای بدن (اجزای اصلی) در قیامت گردآوری می‌شود و بقیه اجزا اموری است که خدا به اجزای اصلی پیوند می‌دهد. ← اجزای اصلی بدن انسان کدام است؟ تنها خدا می‌داند!

- مهم‌ترین اشکال هر دو نظریه ← وجود فاصله میان مرگ دنیوی و حیات مجدد

* بر پایه آیات قرآن، انسان پس از مرگ تا قیامت دارای حیات برزخی است.

- نظریه «بدل» ← نظریه جان هیک ← حصول بدنی کاملاً جدید در قیامت

پس از مرگ خدا حافظه انسان را در بدن جدیدی در قیامت قرار می‌دهد → شخصیت انسان ناشی از حافظه

- مهم‌ترین کارکرد این نظریه ← دفع استبعاد از امکان حیات اخروی

- در درون بدن آدمی موجود دیگری با ویژگی‌های بدن و البته بدون ماده و جرم وجود دارد که بدن مثالی نامیده می‌شود.

نسخه حقیقی هر انسان که به هنگام مرگ از بدن مادی جدا می‌شود و در جهانی متناسب با خود به حیاتش ادامه می‌دهد.

ب) باودانگی در پرتو بدن مثالی

- بدون جایگاه بودن نفس مجرد

- بهتر از نظریه قبلی اما دارای ۲ اشکال
 - کنار نهادن وجود بدن که در ادیان ابراهیمی برای زندگی اخروی امری ضروری است.

ج) باودانگی در
پرتو نفس مهد

دین اسلامی در کتابهای مهد

۱- مجرد بودن نفس محدود به قوه عقل (قوهی حس و خیال امور مادی موجود در بدن است که نفس مجرد (عقل) از طریق ارتباط با بدن واجد آنها می شود). نفس برای رسیدن به مرتبه عقلی به بدن نیاز دارد اما پس از رسیدن، در درک امور عقلانی نیازمند بدن نمی باشد.

- مرگ ← باقی ماندن قوه عقل ← لذت‌ها و عذاب‌های اخروی فقط عقلانی‌اند.

۲- مجرد بودن نفس شامل تمام قوای انسان اعم از عقل و حس و خیال ← فارابی و ملاصدرا ← هنگامی که نفس به حدی از کمالات رسید که دیگر به بدن نیاز نداشت آن را رها می کند و مرگ اتفاق می افتد.

- این نفس قوی کار کردهای عقلانی، خیالی و حسی دارد با این تفاوت که قوه خیال کارکرد قوه حس را نیز بر عهده می گیرد.

- او معتقد است هر فرد در دنیا مطابق با اعمال و افکارش نفس خود را می سازد و بدان شکل می دهد (مطابق با ملکات کسب شده)

- ملکات پست ← صورت‌هایی چون مار، عقرب و آتش ← موجب عذاب

- ملکات ارزشمند ← موجب لذت

- دو مرحله زندگی پس از مرگ: ۱- «برزخ»، ۲- مرحله برانگیختگی بدن که آغاز قیامت کبراست.

- دیدگاه ملاصدرا در مورد حیات بزرخی پذیرفتنی اما بهدلیل کنار نهادن بدن مادی، درخصوص قیامت کارکردی ندارد.

- متكلمان مسلمان ← این سینا، خواجه نصیر طوسی، غزالی

- این نظریه در میان این نظریه در میان } - متألهان مسیحی ← آگوستین و آکوئیناس

- جدا شدن نفس از بدن هنگام مرگ ← با توجه به اعمال دنیوی، برخورداری از نعمت یا عذاب در حیات بزرخی ← قیامت ← برانگیخته شدن اجزای اصلی بدن دنیوی با اجزای دیگری که خدا پیوندشان می دهد ← وارد شدن نفس با تعلق به این بدن در عذاب یا نعمت حقیقی وضعیت انسان در حالت بزرخ ← مانند حالت انسان به خواب رفته

۱- نقش مهم بدن در کارکردهای انسان با توجه به پیشرفت‌های علمی درخصوص عصب‌شناسی

۲- ممکن بودن بازسازی بدن حتی با داشتن یک سلول درستی این نظریه با توجه به چند نکته

۳- پیشرفت‌های علم فیزیک ← وجود جهان‌های متعدد و حرکت از یک جهان به جهان دیگر

- آیا بدن جدید شبیه و مانند بدن قبلی است یا عین آن؟ چون که برای تحقق عذاب و نعمت‌های الاهی نیازمند همان بدن قبل هستیم نه مثل آن.

- پاسخ ← بدنی که در قیامت ایجاد می‌شود، مثل بدن قبلی است چون بدن قبلی نابود شده است. برای تحقق زندگی آن جهانی، هم بدن مدخلیت دارد و هم نفس مجرد.

- نفس هویتی تغییرناپذیر است و حافظ هویت آدمی نفس اوست که در زندگی اخروی نیز نقشی اساسی دارد.

الف) شبهه مثبت

- از قدیمی‌ترین اشکالات وارد بر زندگی پس از مرگ

- دو تقدیر:

۱- با مرگ فرد، بدنش غذای حیوانات می‌شود و آن حیوانات نیز می‌میرند و به خاک تبدیل می‌شود و معلوم نمی‌شود اجزای بدن فرد مرد کجا و چگونه بوده است. پس خدا چگونه می‌تواند بدن او را دیگر باز برانگیزاند؟

۲- اجزای بدن انسان پس از خاک شدن وارد گیاهان یا بدن حیوانات دیگر شده و با خورده شدن آنها توسط انسان‌ها وارد بدن انسانی دیگر شده و اجزای بدن انسان دوم را تشکیل می‌دهد. در قیامت چه روی می‌دهد؟

- اگر فرد اول مؤمن و فرد دوم کافر باشد، در قیامت اجزای وارد شده به بدن دوم برخوردار از پاداش‌اند یا گرفتار عذاب؟

- پاسخ ← در این اشکال، تمام هویت آدمی بدن او دانسته شده در حالی که گفتیم خدا با یک سلول می‌تواند بدن انسان را بازسازی نماید و با تعلق یافتن نفس به بدن، زندگی اخروی تحقق یابد.

ب) شبهه آنل و مکنول

آنل و مکنول

- از اشکالات دیرین در مورد زندگی پس از مرگ ← مکان بهشت و جهنم

- در نظام بطلمیوسی، عالم متشکل از افلاکی کروی (شبیه به شیشه‌ای شفاف) که هریک داخل دیگری قرار گرفته و در مرکز آن زمین به صورت ماده‌ای مسطح وجود دارد ← با این تصور بهشت و جهنم در این جهان محقق نمی‌گردد و تحقق آن در خارج از این گویهای کروی نیز محال است.

- پاسخ ← فیلسفان قدیم در برابر این اشکال از اعتقاد به معاد جسمانی دست می‌شستند و یا تنها نظریه معاد روحانی را می‌پذیرفتند.

ج) شبهه مکان

- اما می‌دانیم که هنوز هم درخصوص متناهی یا نامتناهی بودن جهان نظریات گوناگونی وجود دارد و سخن گفتن از جایگاه بهشت و جهنم و اشکال به مکان آنها در چنین عالم وسیعی، بی معنا می‌نماید.

سوالات برگزیده آزمون‌های سال‌های گذشته

سخن مولفه با توجه به تغییر منبع این درس و اینکه مطالب به کلی تغییر کرده و تا به الان آزمون علوم پایه‌ای بر مبنای این رفرانس برگزار نشده، صرفاً یک سری سوالات کمی مرتبط(!) با رفرانس جدید رواز آزمون‌های اخیر برآتون گذاشت و جواب‌هاشون رو هم براساس همون کتاب قبلی و آزمون‌های علوم پایه مشخص کردم.

۱. در آیه شریفه «ثم سواء و نفح فيه من روحه» اضافه شدن روح به خداوند گواه چیست؟ (اسفند ۹۷ - شیراز)

الف) عدم ترکیب روح   ب) شرافت روح   ج) ثبات و عدم تکامل روح   د) تجرد روح
پاسخ: در این آیه روح انسان به خداوند نسبت داده می‌شود که به معنی شرافت و منزلت برتر آن است «اضافه تشریفی».

پاسخ: (ب)

۲. وقتی در خودمان دقت کنیم، در می‌باییم که وجود (من) امری بسیط و غیر قابل تقسیم است. درصورتی که اساسی ترین خاصیت اجسام، انقسام‌پذیری است. این گزاره چه امری را اثبات می‌کند؟ (آزمون پزشکی - شوریبور ۹۹ و اسفند ۹۹ و میان دوره - فرورد ۱۴۰۰)

الف) برتری روح بر جسم   ب) الهی بودن روح   ج) جاودانگی روح   د) غیرمادی بودن روح
پاسخ: گزاره فوق از دلایل متعددی است که فیلسوفان جهت اثبات غیرمادی بودن روح استفاده می‌کنند.

پاسخ: (د)

۳. گزاره «عدالت خوب است» مربوط به کدامیک از ابعاد ادراکی و گرایشی انسان است؟ (اسفند ۹۷ - مشهد)

الف) ادراک نظری   ب) ادراک عملی   ج) گرایش انسانی   د) علم حضوری
پاسخ: بررسی اعمال انسان از نظر خوب یا بد بودن و بایدها یا نبایدها در حوزه ادراک عملی است.

پاسخ: (ب)

۴. «تصدیق قلبی، اقرار زبانی، عمل به ارکان» تعریف کدام گزینه است؟ (علوم پایه ریفرم - شوریبور ۱۴۰۰)

الف) اسلام   ب) تقوی   ج) ایمان   د) توکل

پاسخ: ایمان مصدر باب افعال و از ریشه امن (امنیت یافتن) است که به معنای جای‌گیر شدن اعتقاد در قلب، یا تصدیق چیزی با اطمینان و نیز وثوق به چیزی یا کسی است که در هر دو معنا، مفهوم ایمنی در کار است. شخص با ایمان، چنان دلگرمی و اطمینان دارد که هرگز در اعتقاد خویش شک و تردید نمی‌کند و به تعبیری از شک و تردید ایمن است. از حضرت رضا (ع) در باب تعریف ایمان نقل شده است: «ایمان، تصدیق قلبی و اقرار زبانی و عمل به ارکان و اعفناه است».

پاسخ: (ج)

۵. از دیدگاه اسلام رابطه ایمان با شناخت و معرفت چیست؟ (شوریبور ۹۷ - زنجان)

الف) هرگز ایمان و معرفت با یکدیگر سازگاری ندارند.
ب) هر دو با هم حاصل می‌شوند و معنا پیدا می‌کنند.
ج) ایمان مقدم بر شناخت و معرفت است.
د) ایمان مبتنی بر شناخت و معرفت است.

پاسخ: براساس دیدگاه اسلام، ایمان مبتنی بر شناخت است اما الزاماً هر کس که علم دارد، ایمان ندارد. ایمان بدون شناخت فاقد ارزش و معنی است.

پاسخ: (د)

(آنلاین پرسشی - شهودیور ۹۹)

۷. دورابطه ایمان و معرفت، کدام گواه تادرست است؟

الف) ایمان مستقیم بر علم و معرفت است.
ب) اقتضای علم و معرفت، ایمان است.
ج) ایمان دینی در تفکار با علم قطعی نیست.
د) ایمان دینی در تفکار با علم قطعی نیست.
پاسخ: ب)

۸. این استدلال که «هلاک و معیار نیازمندی یک موجود به موجود دیگر، فقر وجودی اوتست» اشاره به کدام برهان دارد؟
(آنلاین پرسشی - شهودیور ۹۹)

الف) برهان تمام
ب) برهان علیت
ج) برهان نظم
د) برهان فطرت
پاسخ: این عبارت پیشکر برهان علیت است. براساس برهان علیت مجموعه جهان از یک مبدأ سرچشمه می‌گیرد و در سیر تکاملی خود با وجود و اسسه‌ها به سوی همان مقصد باز می‌گردد.

پاسخ: ب)

(علوم پایه‌گامیک)

۸. مسقیه یا لاحقه نیستی، از نشانه‌های کدام گزینه است?
الف) علت ناقصه
ب) علت تامه
ج) قدیم بودن
د) معلولیت
پاسخ: موجودی که محدودیت زمانی و مکانی دارد، حسناً فقر وجودی دارد و در ترتیب معلوم خواهد بود؛ زیرا ساقه نیستی لاحقی نیستی.

پاسخ: د)

(استناد ۹۹ و هیان درجه فدرار ۰۰ - کشواری)

۹. هفداد برهان علیت چیست?
الف) هر موجودی علی دارد.
ب) هر معلولی علی دارد.
ج) هر علی، معلول علی دیگر است.
د) هر معلولی علی دارد.
پاسخ: اصل علیت بین می‌دارد که هر موجود و استهای نیازمند علت است و به عبارتی «هر معلولی علی دارد».

پاسخ: ب)

(شوریور ۹۶ - کلاسیک افغانستان)

۱۰. کدام آید، از جمله آیاتی است که اهل تشبیه، برای آیات رأی و نظر خود، بدان استناد می‌کنند?
الف) سچانه و تعالی عما یصفون
ب) لیس کمثنه شی
ج) جاه ریک
د) لادرکه الاصمار و هویدرک الاصمار
پاسخ: اهل تشبیه با اشاره به آیاتی مانند آید ذکر شده در صورت سوال، برای خدا جسم در نظر می‌گیرند. اما اگر این آیات محکم معنا نشوند، می‌توان فهمید که این تفکر درست نیست.

پاسخ: ج)

(شوریور ۹۷ - ریلم)

۱۱. حلول و جهات جزء کدام دسته از صفات خداوند محسوب می‌شود?
الف) نبوی، سلی
ب) سلی، نبوی
ج) نبوی، نبوی
د) سلی، سلی
پاسخ: حلول نشانه نفس و نیازمندی است. لذا باید از خداوند سلب شود. جهات نشانه کمال است. لذا به خدا نسبت داده می‌شود.

پاسخ: ب)

(شوریور ۹۷ - ریلم)

۱۲. صفاتی مانند بینایی و شناوری خداوند به کدام صفت بوصی گردد؟

الف) علم   ب) قدرت   ج) حیات   د) حکمت

پاسخ: بینایی و شنوایی یا سمیع و بصیر بودن خدا به علم او برمی‌گردد، زیرا معنای سمیع و بصیر بودن چیزی جز علم به مسموعات و مصیرات نمی‌باشد.

پاسخ: (الف)

۱۳. اگر انسان بداند خداوند به همه‌ی کارهای او آگاه است و گفته‌هایش شنیده و کارهایش دیده می‌شود، همه‌ی موارد زیر حاصل می‌شود، بجز:

(الف) اقدام به کارهای نیک بیشتری می‌کند.
 (ب) از گناهان اجتناب می‌ورزد.
 (ج) احساس ترس و تنهایی می‌کند.
 (د) در مقابل مشکلات استقامت می‌کند.

پاسخ: انسان با آگاهی از علم خداوند به احوالش احساس ترس و تنهایی نمی‌کند.

پاسخ: (ج)

۱۴. گستره‌ی قدرت الهی، عام، مطلق و نامحدود است؛ لذا به ..... تعلق می‌گیرد؟
 (شهریور ۱۴۰۰ - کشوری)

(الف) امور ممکن
 (ب) امور محال ذاتی
 (ج) امور محال عقلی
 (د) همه‌ی امور، چه ممکن و چه محال

پاسخ: قدرت خداوند به اموری تعلق می‌گیرد که امکان تحقق دارند.

پاسخ: (الف)

۱۵. کدام صفت خداوند اقتضا می‌کند که هم پیامبرانی را برای هدایت انسان‌ها برگزیند و هم عالم دیگری برای کیفر و پاداش بندگان بربا کند؟
 (شهریور ۱۴۰۰ و میان دوره دی ۹۹ - کشوری)

(الف) حکمت   (ب) عدالت   (ج) روبیت   (د) الوهیت

پاسخ: صفت حکمت و هدف‌مندی خداوند اقتضا می‌کند که هم پیامبرانی را برای هدایت انسان‌ها برگزیند و هم عالم دیگری برای کیفر و پاداش بندگان بربا کند.

پاسخ: (الف)

۱۶. اگر ثواب و عقاب اخروی نتیجه تجسم اعمال دنیوی و ظهور واقعی آن باشد و این تجسم از سنت‌های عالم هستی باشد، این عدل در زمرة عدل ..... قرار می‌گیرد.
 (میان دوره - آبان ۱۴۰۰)

(الف) تکوینی   (ب) تشریعی   (ج) جزایی   (د) حقوقی

پاسخ: اگر پاداش و عقاب اخروی به صورت ظهور عمل دنیوی باشد، عدلی مطرح است که در زمرة عدل تکوینی قرار می‌گیرد نه عدل جزایی.

پاسخ: (الف)

۱۷. کدام گزاره بیانگر عدل تشریعی است؟
 (شهریور ۱۴۰۰ - کشوری)

(الف) خداوند افرادی را که به آن‌ها تکلیف ابلاغ نشده، مجازات نمی‌کند.
 (ب) خداوند همه احکام لازم برای سعادت بشر را فرو فرستاده است.
 (ج) خداوند هیچکس را به تکالیفی که حکمتش را نمی‌داند، مکلف نمی‌سازد.
 (د) الف و ب

پاسخ: عدل تشریعی بدین معنا است که تکالیفی که خدا به وسیله پیامبران بر مردم نازل کرده است برایه عدل و دادگری است؛ یعنی اولاً همه احکام لازم برای سعادت انسان را فرو فرستاد و ثانیاً هیچ انسانی را بیش از توان و ظرفیتش مکلف نساخت.

پاسخ: ب)

۱۸. شرارت برخی انسان‌ها که موجب آزار و اذیت دیگران شود، ناشی از آزادی و اختیاری است که خداوند به آن‌ها داده است.
کدام گزاره پاسخگوی این اشکال است؟
(شهریور ۱۴۰۰-کشوری)

الف) آفرینش انسان مختار از آفرینش انسان مجبور بهتر است.
ب) خداوند، رنج و زحمت مظلومان را در قیامت جبران می‌کند.
ج) خداوند در قیامت، ظالمان را کیفر می‌دهد.
د) اختیار لازمه آفرینش انسان است و از آن چاره‌ای نیست.

پاسخ: برخی آدمیان با اختیار خود، اعمال شرورانه‌ای انجام می‌دهند که لازمه این اعمال، رنج و عذاب دیگران است. بنابراین شر در جهان از شرارت انسان حاصل می‌شود و شرارت انسان نیز ناشی از آزادی و اختیار او است.

توضیح اینکه خداوند به دو گونه می‌توانسته است انسان را خلق کند:

- بدون اختیار و یا به تعبیری مجبور، تا هیچ گناهی از او سر نزند؛

- مختار و آزاد تا مراحل کمال و سعادت را با اختیار طی کند و لازمه این گونه آفرینش است که برخی آدمیان، به اعمال شرورانه روی آورند. صورت اول، مستلزم این است که انسان و اعمال او ارزشی نداشته باشد؛ اما در صورت دوم خیرهای فراوانی از گذر اختیار عاید انسان می‌شود و انسان با اختیار، بسیار بهتر از انسان بی‌اختیار است. حکمت و لطف خدا ایجاب می‌کند که آدمی با اختیار آفریده شود.

پاسخ: الف)

۱۹. توجه به کدامیک از ویژگی‌های علم بشری در پاسخ به حکمت شرور مفید است؟
(اسفند ۹۹-کشوری)

الف) محدود بودن   ب) ذهنی بودن   ج) اصولی بودن   د) عرضی بودن

پاسخ: شر دانستن برخی امور توسط انسان ناشی از ضعف علمی وی است.

پاسخ: الف)

۲۰. آید «و بسا چیزی را خوش نمی‌دارید و آن برای شما خوب است و...» به کدامیک از راه حل‌های شرور دلالت دارد؟
(شهریور ۹۸ - قطب ۳)

ب) شر ناشی از جزئی نگری است
د) شر ناشی از جهله انسان است

الف) شر لازمه جهان مادی است

ج) شر ناشی از آزادی انسان است

پاسخ: جزئی نگری انسان، عامل شر دانستن بسیاری از امور است اما اگر انسان آگاهی جامع‌تری داشت، هیچ‌گاه به شر بودن برخی امور حکم نمی‌گرد.

پاسخ: ب)

۲۱. در خصوص وجود شر در عالم طبیعت، کدام گزینه نادرست است؟
(اسفند ۹۹ - ریفرم)

الف) شر لازمه عالم طبیعت و ماده است.

ب) آزادی انسان بدون وجود شر محقق نمی‌شود.

ج) شری در عالم وجود ندارد و شر پنداشتن آن‌ها ناشی از جهله ماست.

د) شر دانستن بسیاری از امور ناشی از جزئی نگری انسان است.

پاسخ: گزینه‌های دیگر راه حل‌های مسئله شروراند. جهان مادی متشکل از خیر کثیر و شر قلیل خلق شده است.

پاسخ: ج)

۲۲. کسی جز خداوند نمی‌تواند زمام امور زندگی انسان‌ها را به دست گیرد و برای آنها قانون وضع کند. این گزاره بیانگر کدام قسم توحید است؟
(شهریور ۹۸ - قطب تهران، اسفند ۹۹ - کشوری و میان‌دوره - فروردین ۱۴۰۰)

الف) توحید در تشريع   ب) توحید در تکوین   ج) توحید در الوهیت   د) توحید در خالقیت
پاسخ: قانون‌گذاری و تشريع ویژه خدا است، به عبارتی تنها خدا می‌تواند زمام امور زندگی انسان‌ها را به دست بگیرد.
از منظر قرآن → توحید و شرک → نقش اول در زندگی قرآن

پاسخ: (الف)

۲۳. «خداوند تنها مؤثر در اداره و تدبیر جهان و انسان است.» این گزاره به کدام مرتبه توحید اشاره دارد؟
(میان‌دوره - آبان ۱۴۰۰)

الف) خالقیت   ب) الوهیت   ج) اطاعت   د) ربویت
پاسخ: توحید در ربویت بیان می‌دارد که تنها خداوند در اداره و تدبیر و کارگردانی جهان و انسان مؤثر است.

پاسخ: (د)

۲۴. توجه به کدام بعد از وجود انسان برای درک صحیح معاد ضروری است؟
(شهریور ۹۹ - ریفرم)

الف) احساسات و عواطف   ب) روح انسان   ج) عقل و اندیشه بشر   د) بعد جسمانی انسان

پاسخ: معاد ارتباط تنگاتنگی با حقیقت انسان (روح) دارد و هر نظریه‌ای که در باب حقیقت انسان پذیرفته شده باشد بر آن تأثیر می‌گذارد.

پاسخ: (ب)

۲۵. راه کسب شناخت صحیح و تفصیلی در باب معاد و عالم غیب کدامیک از منابع شناختی زیر است؟
(شهریور ۹۸ - کلاسیک مشهور)

الف) علوم وحیانی   ب) علوم عقلی   ج) علوم عرفانی   د) علوم تجربی

پاسخ: از آن جا که معاد در قلمرو عالم غیب قرار دارد نمی‌توان با حس و تجربه آن را شناخت. کامل‌ترین راه شناخت معاد علوم وحیانی است که از طریق پیامبران به انسان منتقل می‌شود.

پاسخ: (الف)

۲۶. «اگر دنیای دیگری نباشد، مؤمنان ضرری نکرده‌اند؛ ولی اگر دنیای دیگر باشد، غیرمؤمنان زیان می‌کنند.» این گزاره مفاد کدام برهان در باب معاد است؟
(میان‌دوره فروردین ۱۴۰۰ - کشوری)

الف) فطرت   ب) حکمت   ج) معقولیت   د) عدالت

پاسخ: برهان معقولیت بیان می‌دارد که به منظور دفع ضرر محتمل، معقول‌تر است که به معاد ایمان آورد. حال اگر جهان دیگری هم نبود، ضرری متوجه انسان نخواهد شد.

پاسخ: (ج)

۲۷. این عبارت «حقیقت انسان همین بدن مادی است که با متلاشی‌شدن از بین خواهد رفت و بر فرض آفرینش جدید، پیوندی با آفرینش نخستین او ندارد» تقریر کدام شبهه نسبت به انکار معاد است؟
(شهریور ۹۷ - اهواز)

الف) علم فاعل   ب) عدم قدرت خدا   ج) آکل و ماقول   د) اعاده‌ی معدهم

پاسخ: برخی از منکران معاد حقیقت انسان را بدن مادی می‌دانند و نمی‌توانند بروانگیختن مجدد انسان را درک کنند، اما حقیقت انسان، روح است که هنگام مرگ گرفته می‌شود و همواره حضور دارد و متلاشی نمی‌شود. شبهه این منکران، اعاده‌ی معدهم نام دارد.

پاسخ: (د)

(اسفند ۹۹ - ریفارم)

۲۸. کدام گزینه بیانگر دیدگاه قرآن در خصوص مسئله معاد است؟

الف) روحانی است.   ب) مادی و جسمانی است.   ج) روحانی و جسمانی است.   د) جسمانی است.

پاسخ: از نظر قرآن کریم، معاد هم جسمانی است و هم روحانی؛ زیرا هم روح و هم بدن مادی با هم محسور می‌شوند.

پاسخ: (ج)

(شهریور ۹۷ - تبریز)

۲۹. گزینه‌ی صحیح در اعتقاد به تناسخ کدام است؟

الف) در قیامت روح به بدن انسان برمی‌گردد.

ب) برای انسان اصلاً معادی وجود ندارد.

ج) در قیامت فقط جسم انسان حضور خواهد داشت.

د) پس از مرگ روح به بدن انسان دیگر یا حیوان و گیاه منتقل می‌شود.

پاسخ: در تناسخ، عقیده بر این است که روح انسان سلسله‌ای را طی می‌کند و از انسان به بدن انسان دیگر، حیوان یا گیاه منتقل می‌شود.

پاسخ: (د)

(شهریور ۱۴۰۰ - ریفارم)

۳۰. میزان در روز قیامت برای چه کسانی خواهد بود؟

الف) کافران   ب) مشرکان   ج) مومنان   د) همه انسان‌ها

پاسخ: برقراری میزان برای اهل ایمان است و برای آنان که تمام کارهای خوب خود را تباہ کرده‌اند میزان قرار داده نمی‌شود.

پاسخ: (ج)

(تک آزمون پزشکی - شهریور ۹۹)

۳۱. در برهان امکان و وجوب، چگونه بر وجود خداوند استدلال می‌شود؟

الف) از وجود پدیده‌ها به وجود واجب

ب) از وجود ممکن‌ها به وجود علت‌ها

ج) از وجود پدیده‌ها به وجود معلول‌ها

د) از وجود پدیده‌ها به وجود ممکن

پاسخ: از مبانی برهان وجود و امکان اصل علیت است. مطابق این برهان ممکن وجود نیازمند علت است و می‌دانیم که تسلسل محال است لذا واجب وجود اثبات می‌شود.

پاسخ: (الف)

(میان دوره - آبان ۱۴۰۰)

۳۲. قدرت خدا به چه اموری تعلق می‌گیرد؟ به محالات.....

الف) ذاتی   ب) وقوعی   ج) عادی   د) عقلی

پاسخ: قدرت خدا، به اموری تعلق می‌گیرد که امکان تحقق دارند. از این رو، آنچه ذاتاً ممتنع یا مستلزم امتناع و محال است، متعلق قدرت نخواهد بود. چنین اموری در دایرۀ شیء قرار نمی‌گیرند تا متعلق قدرت الهی باشند.

پاسخ: (ج)

(میان دوره - فرورداد ۱۴۰۰)

۳۳. براساس کدام معنا، عدل یکی از شعب حکمت است؟

الف) علت غایی   ب) علت تامه   ج) علت ناقصه   د) علت مادی

پاسخ: طرح سؤال از برای مطالعه‌ها صفحه‌ی ۱۱۴
کتاب اندیشه اسلامی ۱، ویراست دوم

یکی از معانی حکمت قبیح و بیهوده نبودن فعل فاعل است و با تأمل در این معنا روشن می‌شود که صفت عدل از لوازم آن است. چون خداوند حکیم است، هیچ کار قبیح و زشتی انجام نمی‌دهد و از سویی، ظلم، یکی از نمونه‌های عمل زشت است. در نتیجه، خدا هیچ

ظلمی انجام نمی‌دهد؛ یعنی همه‌ی اعمال خدا عادلانه است و می‌توانیم صفت عدل را به خدا نسبت دهیم.

پاسخ: (الف)

(نک آزمون پزشکی - شهریور ۹۹)

۳۴. جاودانگی بعضی از گناهکاران در جهنم، چگونه با عدل الهی سازگار است؟

الف) قرار خداوند با مجرمان بوده است.
ب) گناهکار باید به اشد مجازات برسد.
ج) مجازات آخرت، نتیجه قهری عمل است.

پاسخ: عدل الهی یعنی خداوند با هر یک از مخلوقات خود آن طور که سزاوار است رفتار کند و آن را در جای خود قرار دهد و چیزی که شایسته او است به او عطا کند در ارتباط با عدل جزایی می‌توان گفت که کیفر اخروی با مجازات‌های دنیا تفاوت اساسی دارد. مقدار و کیفیت مجازات‌های قراردادی تابع وضع و قرارداد است ولی مجازات اخروی قراردادی نیست و نتیجه تکوینی و قهری اعمال مجرمان (تجسم اعمال) است.

پاسخ: (ج)

۳۵. قرآن در آیه شریفه «لوکان فیهما آلهه الله الله لفسدتا» هماهنگ نظام آفرینش را دلیل بر کدام شاخه توحید دانسته است؟

(شهریور ۹۸ - قطب ۳)

الف) ریوبیت   ب) خالقیت   ج) تشریع و تقینی   د) حاکمیت

پاسخ: قرآن کریم در این آیه هماهنگ نظام آفرینش را دلیل یگانگی مذکور جهان می‌داند.

↑ توحید در ریوبیت = توحید در تدبیر

پاسخ: (الف)

(نک آزمون پزشکی - شهریور ۹۹)

۳۶. برای گفتگو و مناظره با افراد منکر خدا و معاد، کدام برهان مناسب‌تر است؟

د) عدالت   ب) فطرت   ج) معقولیت

پاسخ: امام رضا (ع) در روایتی در گفتگو با فرد منکر معاد از برهان معقولیت استفاده می‌کند. مطابق این روایت بجا آوردن زکات، نماز و روزه حتی در صورت صحیح بودن اعتقاد کافران، به انسان زیان نمی‌رساند.

پاسخ: (ج)

۳۷. قرآن کریم از قول منکرین معاد نقل می‌کند که: «آیا هنگامی که ما در زمین گم شدیم» آفرینش تازه‌ای خواهیم یافت؟ این

(عیان دوره - دی ۹۹)

سخن آنان بیانگر کدام شبیه در انکار معاد است؟

الف) شبیه قدرت فاعل   ب) شبیه علم فاعل   ج) شبیه آکل و ماکول   د) شبیه اعاده معده

پاسخ: این آیه به شبیه اعاده معده اشاره دارد، زیرا از تعبیر «در زمین گم شدیم» برداشت می‌شود که این افراد گمان می‌برده‌اند که حقیقت انسان همان جسم وی است.

پاسخ: (د)

(پزشکی علوم پایه اسفند ۱۳۰۰)

۳۸. آیه «ثم سواه و نفح فیه من روحه» به کدام بعد انسان اشاره دارد؟

الف) بعد روحی   ب) بعد نفسانی   ج) دو بعد مادی و غیرمادی   د) دو بعد خیر و شر

پاسخ: ۲ ساحتی بودن انسان در آیه: «ثم سواه و نفح فیه من روحه» ← انتساب دادن روح به خدا به دلیل شرافت و منزلت برتر روح «اشافه تشریفی مانند» مسجد و کعبه = خانه خدا «به دلیل موقعیت برترشان»

(پاسخ: ج)

۳۹. موضع علوم تجربی در قبال مسائل ماورای مادی چگونه است؟

الف) سکوت و عدم اظهار نظر   ب) قبول و تأیید   ج) نفی و انکار

پاسخ: - نتیجه تجربه‌گرایی = علم‌گرایی و در حالی که وظیفه علوم تجربی $\leftarrow$ کشف رابطه ۲ پدیده مادی نه چیز دیگر- سکوت علوم تجربی درباره مسائل ماورای ماده $\leftarrow$ عامل سوء استفاده برخی افراد «آن را پشتونه تفسیر مادی خود قرار می‌دهند»

(پاسخ: الف)

۴۰. «انسان باید نخست ایمان بیاورد تا حقیقت را بفهمد، نه آنکه نخست بفهمد و سپس ایمان بیاورد.» کدام دین و آیین چنین

(پرسشکنی علوم پایه اسفند ۱۳۰۰)

الف) بودیسم   ب) یهودیت   ج) مسیحیت   د) هندویسم

پاسخ: $\left\{$ - ابتدا ایمان آوردن $\leftarrow$ سپس فهمیدن $\leftarrow$ برخی از افراطیون ایمان‌گرا $\leftarrow$ وجود شناخت و معرفت = عدم ایمان- معرفت‌ستیزی $\leftarrow$ ناشی از تحریف کتاب مسیحیان «تثلیث که با عقل سازگار نیست»

(پاسخ: ج)

۴۱. در رابطه با اراده الهی کدام گزینه صحیح است؟

الف) امکان تخلف از اراده تکوینی الهی هست.

ب) امکان تخلف از اراده تشریعی الهی است.

ج) امکان تخلف از هر دو نوع اراده تشریعی و تکوینی الهی هست.

د) امکان تخلف از هیچ یک از دو نوع اراده تشریعی و تکوینی الهی نیست.

پاسخ:

- تکوینی: ناشی از رابطه خاص خدا با مخلوقات، «تحقیق بالضروره امری که خداوند اراده کند»

- تشریعی: ناشی از رابطه خاص خدا با برخی افعال اختیاری انسان «امکان تخلف اراده از مراد وجود دارد».

مثال: خدا اراده کرده که همه انسان‌ها به راه مستقیم هدایت شوند $\leftarrow$ انسان‌ها می‌توانند از این امرتخلف کنند. می‌توان گفت که تخلف از اراده تشریعی $\leftarrow$ مطابق اراده الهی «به دلیل مختار آفریده

شدن انسان»

- اراده الهی

پاسخ:

(پاسخ: ب)

۴۲. کدامیک از موارد زیر درباره خداوند قابل شناخت نیست؟

الف) ذات خداوند   ب) صفات ذات خداوند   ج) صفات فعل خداوند   د) صفات ذات و فعل خداوند

پاسخ: امکان شناخت صفات خدا

دیدگاه اثبات بلاشبیه: عقل می‌تواند اوصاف خدا را بشناسد و تحلیل کند $\leftarrow$ به کنه صفات راه نمی‌یابد $\leftarrow$ انسان صفات خدا را

محدود می‌شناسد.

پاسخ: الف)

(علوم پایه شهربور ۱۳۰۰)

۴۳. از نکاه قرآن، علت انکار معاد از سوی منکران چیست؟

ب) آزادی برای ارتکاب گناه
د) دلایل تجربی بر عدم امکان معاد

الف) آزادی برای انتخاب راه

ج) استدلال عقلی بر عدم امکان معاد

پاسخ: براساس قرآن، منکران هیچ دلیلی ندارند و از سر جهله انکار می‌کنند. «البته برخی می‌دانند که اعتقاد به معاد = تحقق نیافتن امیال نفسانی و شهوانی → پس انکار می‌کنند و مطرح کردن شبیهه توسط آن‌ها، بهانه‌ای بیش نیست → در قرآن ذکر شده».

پاسخ: ب)

۴۴. براساس آیه: «دین حق از جانب خدا برای شما آمد، پس هر که بخواهد ایمان بیاورد و هر که نخواهد کفر ورزد». کدام گزاره درست است؟

(علوم پایه شهریور ۱۴۰۰)

- ب) ایمان و کفر، دو امر اختیاری می‌باشد.
- د) ایمان به خدا، امری فطری است.

الف) ایمان و کفر بشر،تابع خواست خدا است.

ج) کفر به خدا، امری مجاز است.

پاسخ:

]{ تقبیح و تحسین افعال یا استحقاق عقاب و پاداش رفتار → نشان اختیار

]{ آدمی از سر اختیار ایمان می‌آورد یا کفر می‌ورزد

]{ ایمان مانند علم نیست → گاه بدون اختیار، تصور و علم پدید می‌آید مانند شنیدن صدا به ناگزیر

پاسخ: ب)

۴۵. در برهان علی از چه طریق به نتیجه می‌رسیم؟

(ندانپزشکی علوم پایه اسفند ۱۴۰۰)

- د) اثبات علیت خدا
- ج) اثبات معلولیت عالم
- ب) اثبات وجود خدا
- الف) اثبات وجود علم

پاسخ: ج)

۴۶. در برخورد با آیاتی که برای خدا، مکان یا زمان یا عضو بیان می‌کنند، چه باید کرد؟

(علوم پایه شهریور ۱۴۰۰ و اسفند ۱۴۰۰)

- د) نسخ آیات با روایات
- ب) رجوع به آیات مشابه
- ج) رد آیات به روایات محکم
- الف) تذکر دادن، فقط وظیفه پیامبران است.

پاسخ: ب)

۴۷. آیه شریفه: «قَذَّرَ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكَّرٌ : ای پیامبر تذکر ده، همانا تو تذکردهندۀ ای»، دلیل بر چیست؟

(علوم پایه شهریور ۱۴۰۰)

- ب) ذکر خدا، وظیفه همه است.
- د) خداشناسی، از راه ذکر به دست می‌آید.
- ج) خداشناسی، فطری است.

پاسخ: ج)

۴۸. در ارتباط با آیه‌ی شریفه «فإِذَا سُوِّيَتِه وَنُفِخَتْ فِيهِ مِنْ رُوْحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ» کدام گزینه صحیح است؟ (شهریور ۱۴۰۰- قطب آزاد)

الف) خداوند خلقت انسان را از گلی خوشبو به انجام رساند و سپس از روح در دمید.

ب) خداوند پس از آفرینش بدن در حد اعتدال از روحی در آن دمید که به دلیل شرافت و منزلت برتر آن را به خود منسب نموده است.

ج) خداوند پس از آفرینش بدن در حد اعتدال به ملائک دستور داد و پس از سجده ملائک از روح خود در او دمید.

د) کلمه «سویته» اشاره به تسویه حساب انسان در قیامت دارد به دور از افراط و تفریط می‌باشد.

پاسخ: ب)

۴۹. تمایز حکمت نظری و حکمت عملی در چیست؟

(علوم پایه کلاسیک)

- د) متعلق شناخت و قوه شناخت
- ج) نوع دیدگاه انسانی
- ب) قوه شناخت
- الف) متعلق شناخت

پاسخ: الف)

(علوم پایه کلاسیک)

د) اقرار زبانی

ج) دلدادگی

ب) عمل صالح

الف) معرفت و علم

پاسخ: (الف)

(علوم پایه ریفرم- شهریور ۹۶ و شهریور ۹۹)

ب) بدون دین عقل کارکردی ندارد.

د) عقل کارکردی در حوزه دین ندارد.

۵۰. از دیدگاه قرآن کریم، ایمان مبتنی بر کدام گزینه است؟

ب) عمل صالح

الف) عقل و علم

۵۱. رابطه عقل و دین از نگاه اسلام کدام گزینه است؟

الف) عقل مبتنی بر دین است.

ج) عقل و دین تأیید کننده یکدیگرند.

پاسخ: (ج)

(علوم پایه کلاسیک)

۵۲. در رابطه عقل و دین، همه گزاره‌ها درست است، بجز،

ب) حجت دین مقدم بر حجت عقل است.

د) عقل دین را تأیید می‌کند.

الف) عقل و دین هر دو حجت خدا هستند.

ج) دین عقل را تأیید می‌کند.

پاسخ: (ب)

(علوم پایه کلاسیک)

۵۳. از نظر قرآن کریم.....

الف) هر جا که معرفت و آگاهی باشد ایمان هم ظهور می‌نماید.

ب) گروهی انسان‌ها در عین حال که نسبت به آیین حق یقین دارند اما ایمان نمی‌آورند.

ج) تنها عالمان دین دار از خداوند هراسی ندارند.

د) همه دانشمندان واقعی هیچ هراسی از خداوند ندارند.

پاسخ: (ب)

(شهریور ۹۶- قطب ۱)

۵۴. رابطه ایمان و معرفت در مسیحیت چگونه است؟

الف) هر کدام بدون دیگری معنی ندارد.

ج) معرفت مقدم بر ایمان است.

پاسخ: (د)

(علوم پایه ریفرم- شهریور ۹۹)

۵۵. ایمان‌گرایان مسیحی دیدگاهشان نسبت به عقل چیست؟

الف) دیدگاه مثبت داشته و عقل را تأیید می‌کنند.

ج) ایمان و عقل را ناسازگار می‌دانند.

پاسخ: (ج)

(علوم پایه کلاسیک)

۵۶. کدام یک از گزینه‌های زیر از مؤلفه‌های ایمان‌گرایی افراطی در مسیحیت است؟

ب) مبتنی بودن ایمان بر تعلق

د) مبتنی بودن ایمان بر بی‌یقینی

الف) سازگاری ایمان و تعلق

ج) تحقق ایمان با انجام عمل صالح

پاسخ: (د)

(شهریور ۹۶- قطب ۱)

۵۷. براساس آیه‌ی «من شاء فلیؤمن و من شاء فلیکفر» کدام برداشت درست است؟

الف) ایمان بر طبق مشیت الهی است.

ب) ایمان و کفر هر دو امر اختیاری است.

د) ایمان و کفر تابع مشیت الهی است.

ج) کفر برخلاف مشیت الهی است.

۱۷

پاسخ: ب)

۵۸. در آیه «سُنْرِيهِمْ آیاتنَا فِي الْاَفَاقِ وَ فِي اَنْفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ اَنَّهُ الْحَقُّ (فَصْلٌ: ۵۳) واژه «فِي اَنْفُسِهِمْ» اشاره به کدام راه خداشناسی دارد؟

(علوم پایه شوریور ۹۱- نهم)

د) رویکرد فلسفی   ج) روش عقلی   ب) راه فطرت   الف) برهان تجربی

پاسخ: ب)

۵۹. با توجه به فطری بودن خداشناسی، ضرورت بعثت انبیاء چیست؟

(علوم پایه کلاسیک)

ب) برقراری عدالت در جامعه   الف) اخبار حقایق عالم آخرت

د) شناساندن متعلق فطرت به انسان‌ها   ج) ارائه‌ی الگوی زندگی صحیح

پاسخ: د)

۶۰. علتی که با وجود آن تحقق وجود موجود دیگر ضرورت می‌یابد، چه نوع علتی است؟

(علوم پایه کلاسیک)

د) علت مادی   ب) علت تامه   ج) علت ناقصه   الف) علت غایی

پاسخ: ب)

۶۱. مقاد برهان علیت چیست؟

(اسفند ۹۹ و میان‌دوره فرورد ۱۴۰۰- کشوری)

ب) هر معلولی علتی دارد.   الف) هر موجودی علتی دارد.

د) هر معلولی، علت معلول دیگری است.   ج) هر علتی، معلول علتی دیگر است.

پاسخ: ب)

۶۲. برهان علی در اثبات وجود خدا از چه مسیری می‌گذرد؟

(علوم پایه کلاسیک)

د) معلولیت جهان   ج) خالقیت خدا   ب) علیت خدا   الف) بینهایت بودن جهان

پاسخ: د)

۶۳. این استدلال که «ملاک و معیار نیازمندی یک موجود به موجود دیگر، فقر وجودی اوست»، اشاره به کدام برهان دارد؟

(مبانی آذر ۹۱ و دی ۹۹- کشوری)

د) برهان فطرت   ج) برهان نظم   ب) برهان علیت   الف) برهان تمانع

پاسخ: ب)

۶۴. کدام یک از گزینه‌های زیر معلولیت عالم را اثبات می‌کند؟

(شوریور ۹۱- قطب ۳)

د) هماهنگی اجزاء عالم   ج) پیدایش عالم   ب) هدفمندی عالم   الف) فقر و ضعف وجود عالم

پاسخ: الف)

۶۵. کدام گزینه از ویژگی‌های معلولیت نمی‌باشد؟

(شوریور ۹۱- قطب ۱)

د) قائم به ذات   ج) مکانی و زمانی   ب) حرکت و سکون   الف) تغییر و تحول

پاسخ: د)

۶۶. سابقه یا لاحقه نیستی، از نشانه‌های کدام گزینه است؟

(اسنون ۹۹- کشوری)

د) معلولیت

ج) قدیم بودن

ب) علت تامه

الف) علت ناقصه

پاسخ: د

(علوم پایه کلاسیک)

۶۷. کدام یک از براهین زیر مبتنی بر تقریر هدفمندی است؟

د) برهان فطرت

ج) برهان علی

ب) برهان صدیقین

الف) برهان نظم

پاسخ: الف

۶۸. کدام گزینه رایج‌ترین برهان بر وجود خداست که قدمتی به بلندای عمر انسان دارد و همه‌ی انبیا بر آن تأکید کرده‌اند؟

(علوم پایه کلاسیک)

د) هدفمندی

ج) علی

ب) فطرت

الف) نظم

پاسخ: الف

(علوم پایه کلاسیک)

۶۹. منظور از اجتماع نقیضین چیست؟

ب) وجود عدم چیزی در زمان واحد و مکان واحد

الف) وجود دو چیز که ضد یکدیگرند در زمان واحد

د) اجتماع سلسله علت‌ها تا بینهایت

ج) اجتماع علت و معلول در یک شی

پاسخ: ج

(اسفند ۹۹ - رفدم)

۷۰. ویژگی‌های مشترک حیات موجودات طبیعی چیست؟

د) تغذیه و رشد

ج) رشد و حرکت

ب) احساس و رشد

الف) ادراک و فعالیت

پاسخ: الف

(شهریور ۹۹ - رفدم)

۷۱. در حوزه شناخت صفات خدا پوزیتیویست‌ها و حس‌گرایان از کدام دسته‌اند؟

الف) اهل تشبیه

ب) اهل تعطیل و لادری گری

ج) قائلین به امکان شناخت صفات خدا

پاسخ: ب

(علوم پایه کلاسیک)

۷۲. چرا عقیده کسانی که صفات خدا را ازی و قدیم، ولی زائد بر ذات می‌دانند، درست نیست؟ زیرا،

الف) این نظریه از تشبیه صفات خدا به انسان سرچشمه گرفته است.

ب) صفات خداوند در مفهوم با هم مغایرت دارند.

ج) صفات خداوند در وجود خارجی، وحدت دارند.

د) در عین اختلاف در وجود خارجی، در مفهوم هم متفاوت هستند.

پاسخ: الف

(علوم پایه کلاسیک)

۷۳. کدام گزینه دلیلی برای معناداری صفات خداست؟

الف) نامحدودیت ذات خدا

ب) عدم امکان پرستش موجود ناشناخته

ج) محدودیت صفات انسان

پاسخ: ب

(علوم پایه کلاسیک)

۷۴. صفات «علم، اراده و عدل» به ترتیب کدام یک از صفات الهی است؟

۱۱

د) ذاتی، فعلی، فعلی

ج) فعلی، ذاتی، ذاتی

ب) فعلی، ذاتی، فعلی

الف) ذاتی، فعلی، ذاتی

پاسخ: د)

(علوم پایه کلاسیک)

۷۵. کدام گزینه در خصوص قدرت از دیدگاه متكلمان صحیح است؟

الف) برآیند نیرو جهت انجام کار

ج) انجام یا ترک اختیاری فعل

پاسخ: ج)

(مبانی دوره- آذر ۹۶)

۷۶. توجه به کدام یک از صفات خداوند، سبب دوری انسان از گناه می شود؟

د) حکمت الهی

ج) علم الهی

ب) مغفرت الهی

الف) رحمت الهی

پاسخ: ج)

(شهریور ۹۶- قطب ۶)

۷۷. چگونه همه موجودات نزد خدا حاضرند و خدا به موجودات علم حضوری دارد؟

الف) چون خدا از ازل علم به وجود آورده موجودات را داشته است پس در حضور اویند.

ب) چون خداوند به همه موجودات علم دارد پس همه موجودات در محضر خداوند هستند.

ج) چون همه موجودات معلول خدایند وجود عینی هر معلول نزد علت حاضر است.

د) چون موجودات علم حضوری به خدا دارند پس خداوند نیز علم حضوری به آنان دارد.

پاسخ: ج)

(شهریور ۹۹- کشوری)

۷۸. قرار دادن افراد و اشیا در جایگاه شایسته خود، معنای جامع کدام یک از اصطلاحات زیر است؟

د) قدرت

ج) رحمت

ب) عدل

الف) حکمت

پاسخ: ب)

۷۹. این که (خداوند به هر موجودی به اندازه شایستگی هایش از موهب و نعمت ها ارزانی می دارد) بیانگر کدام یک از موارد عدل

(علوم پایه کلاسیک)

الهی است؟

د) قانونی

ج) تکوینی

ب) جزایی

الف) تشريعی

پاسخ: ج)

(شهریور ۹۶- قطب آزاد)

۸۰. درباره آنچه در عالم شر قلمداد می شود باید گفت؟

الف) آنچه در عالم شر قلمداد می شود لازمه جهان مادی نیست.

ب) شرور به عنوان مانع اصلی شکوفا شدن استعدادهای انسانی مطرح می گردد.

ج) شرور اگرچه لازمه جهان مادی نیستند، اما ممکن است ناشی از آزاد انسان باشند.

د) شرور به عنوان لازمه عالم مادی عامل غفلت زدایی و نیز آزمون های الهی می باشند.

پاسخ: د)

(مبانی دوره- دی ۹۹)

۸۱. براساس توحید در خالقیت، کدام گزینه درست است؟

الف) شرور مخلوق خدا نیست. ب) شرور مخلوق خداوند است. ج) شرور مخلوق انسان است. د) شرور مخلوق شیطان است.

پاسخ: ب)

۸۲. قرآن در آیات متعددی به مشرکان هشدار می‌دهد که آنچه شما می‌پرستید توانایی ندارند که به خود و پرستش کنندگان خود سود و زیانی برسانند این مطلب بیشتر مربوط به کدام یک از موارد زیر است؟
(شهریور ۹۶ - قطب آزاد)

الف) توحید ذاتی   ب) توحید صفاتی   ج) توحید در ریوبیت   د) توحید در خالقیت

پاسخ: ج)

۸۳. کدام یک از موارد ذیل از براهین عقلی معاد به شمار نیامده است؟
(اسفند ۹۷ - قطب ۱)

الف) برهان عدالت   ب) برهان حکمت   ج) برهان فطرت   د) برهان علیت

پاسخ: د)

۸۴. کدام گزینه بر ضرورت معاد دلالت دارد؟
(اسفند ۹۶ - قطب ۱)

الف) علم الهی   ب) قدرت الهی   ج) حکمت خداوند   د) صفات جمالیه حق

پاسخ: ج)

۸۵. این استدلال که اگر معاد وجود نداشته باشد، میل به بقا و جاودانگی و ابدیت خواهی در نهاد انسان باطل و بیهوده خواهد بود.
(علوم پایه کلاسیک)

الف) برهان عدالت   ب) برهان معقولیت   ج) برهان حکمت   د) برهان فطرت

پاسخ: د)

۸۶. «شبیهه اعاده معدوم» حقیقت وجود انسان را چه می‌داند؟
(شهریور ۹۶ - قطب ۱)

الف) جسم بزرخی   ب) بدن مادی   ج) روح مجرد   د) روح نیمه مادی

پاسخ: ب)

۱۷

الف) انقلاب اسلامی: وقوع، پیامدها و راهکارهای پرایی آینده

| مقدمه

- فصل ۱: شکل‌گیری و پیروزی انقلاب اسلامی
- فصل ۲: ماهیت انقلاب اسلامی و راههای شناخت آن
- فصل ۳: رهیافت علمی کتاب وقوع انقلاب اسلامی ایران

| بخش اول

- فصل ۱: نگرشی بر نتایج و دستاوردهای انقلاب اسلامی ایران در سال‌های پس از پیروزی تاکنون
- فصل ۲: ثبات سیاسی و نظام‌سازی سریع انقلاب اسلامی پس از پیروزی و علل آن (در مقایسه با انقلاب فرانسه)
- فصل ۳: اشغال لانه جاسوسی آمریکا در تهران و نتایج آن

| بخش دوم

- فصل ۱: تأثیرات فوری منطقه‌ای و جهانی انقلاب اسلامی ایران (موج دوم بیداری اسلامی)
- فصل ۲: انقلاب اسلامی ایران و سقوط نظام دو قطبی (فروپاشی بلوک شرق)
- فصل ۳: انقلاب اسلامی ایران و غرب
- فصل ۴: انقلاب اسلامی ایران و تغییر در هندسه قدرت در منطقه اسلامی در جهان

| بخش سوم

- فصل ۱: گردش خواص سیاسی شایسته
- فصل ۲: تمهدات اقتصادی علیه انقلاب اسلامی
- فصل ۳: بایسته‌های رفتاری کشور در دوره پس از جام
- فصل ۴: مزیت‌های جغرافیای سیاسی و ژئوپلیتیک جمهوری اسلامی ایران و تأثیر آن بر اقتدار بین‌المللی کشور
- فصل ۵: درس‌های انقلاب اسلامی برای تداوم بیداری اسلامی

| بخش چهارم

- چند مقوله برای دستیابی به آینده مطلوب

- فصل ۱: نظریه‌پردازی در علوم انسانی-اجتماعی و رفتاری
- فصل ۲: بحران‌ها و چالش‌های کنونی تمدن غربی
- فصل ۳: فرصت‌ها و امکانات در مسیر تشکیل تمدن نوین اسلامی

| بخش پنجم

- به سوی تمدن نوین اسلامی

پروگنوژ

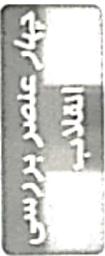
مقدمه

۱- پیش‌تی ← تعریف انقلاب - ویژگی‌ها - تفاوت با مفاهیم مرتبط (شورش، ناآرامی، قیام، اصلاح، جنگ داخلی، کودتا)

۲- پهلوی ← زمینه‌ها؛ علل و عوامل اصلی وقوع انقلاب

۳- پکونگی رخ دادن

۴- نتایج

رویکرد کتاب انقلاب اسلامی؛ وقوع، پیامدها و راهکارهایی برای آینده:

پیش‌تی؛ بیان و توضیح نقش دو عامل مهم آرمان و رهبری

پهلوی وقوع؛ نقش عوامل فرهنگی

نتایج؛ پیامدهای داخلی، منطقه‌ای و بین‌المللی

※ انقلاب پدیده‌ای مستمر است و با پیروزی به پایان نمی‌رسد، بلکه با این پیروزی، اهداف و آرمان‌های انقلابی مجال موفقیت می‌یابند.

یافش اول: وقوع انقلاب اسلامی ایران

فصل ا: شکل‌گیری و پیروزی انقلاب اسلامی

تعریف انقلاب از نظر استاد مرتضی مطهری؛ عصیان و طغیان مردم یک ناحیه یا سرزمین علیه نظم حاکم، برای ایجاد نظمی مطلوب که با حس پرخاشگری و روحیه‌ی طرد ظلم همراه است. به نظر ایشان، جهت‌گیری نهضت‌های الهی به سوی مستضعفین است اما خاستگاه آن صرفاً مستضعفین نیست.

محروم ← بیشتر به دعوت الهی لبیک می‌گویند.

غیرمحروم ← چون در درون هر استضعفگری و هر فرعونی یک انسان در غل و زنجیر است.

مقاطب اسلام ← همه گروه‌ها و طبقات اجتماعی

خلاصه سخن استاد
مطهری در این باره

خلاصه سخن استاد مطهری درباره ویژگی‌های انقلاب؛ اسلام معنویت محض نمی‌باشد و این امر هم درباره انقلاب اسلامی ایران صادق است و هم در مورد انقلاب صدر اسلام.

علت اینکه همه گروه‌های مختلف جامعه در یک مسیر و یک صفت قرار گرفتند؛ اسلامی بودن نهضت

۱- نارضایتی از شرایط موجود زمانی رخ می‌دهد که افراد رخدادهای سیاسی، اجتماعی و اقتصادی جامعه را با اندیشه‌ها و باورهای خود که محصول فرهنگ دین کشور است، در تعارض بینند.

۲- در جامعه اسلامی، افراد سریع‌تر به سوی آرمان‌های انقلابی (تدوین راهبرد ویژه برای پیروزی سریع‌تر)

۳- نقش رهبران مذهبی در جوامع اسلامی ← رهبری حرکت‌های انقلابی (تدوین راهبرد ویژه برای پیروزی سریع‌تر و تلفات و خسارات کمتر)

۴- نقش مهم دین در شکل‌دهی آرمان‌های انقلابی در جامعه اسلامی

۵- در انقلاب اسلامی هدف فقط دستیابی به شرایط بهتر سیاسی یا اقتصادی نیست بلکه مردم خواستار به فعالیت رسیدن آرمان‌های دینی خود نیز هستند.

در هر انقلابی، دوقطبی شدن در جامعه دیده می‌شود.

↔ یعنی قرار گرفتن دو قدرت سیاسی و نیروی اجتماعی (انقلابی) در مقابل هم و عدم امکان آشتبانی میان آن دو

عناصر تامهسوس: قدرت، ایمان، آرمان، نفوذ و راهبردها،
شاخصی‌های رهبری، شدت و عمق روحیه انقلابی
عناصر مهسوس و مادی: تعداد همراهان، قدرت نظامی و اقتصادی و
حمایت خارجی

لازمه پیروزی نیروی اجتماعی، برتری قاطع توان این نیرو است

- قدرت سیاسی وابسته، مستبد و ناکارآمد روزمره دست به اقداماتی می‌زند که مردم آن را برنمی‌تابند و جامعه به سمت دوقطبی شدن پیش می‌رود.
- در انقلاب اسلامی احساس بیگانگی از شرایط موجود، قوی‌تر و اصلی‌تر از همین احساس در یک انقلاب غیردینی است → ممکن است خواسته‌ها با اندک عقب‌نشینی حکومت خیلی زود رنگ باخته و به مصالحه رفرمیستی بینجامد.
- نقش بسیار مهم رهبران انقلابی در این مرحله و هوشیاری آنها

↔ خطرناک‌ترین امر: اعتماد به عوام‌فریبی‌ها و تلاش دشمنان انقلاب

- سه نیروی انقلابی در انقلاب اسلامی: آرمان‌ها – رهبری – مردم معتقد
- ۱- آرمان‌های انقلابی → پیوند با عنصر ایمان → دارای اصالت، عدم تسلیم مردم در برابر وعده‌های مادی و دنیوی رژیم
- ۲- رهبران مذهبی → زهد و دوری از دنیاپرستی → ترجیح پیشبرد اهداف دینی بر امور دنیوی
- اضافه شدن توده‌های دین‌دار و مفاهیم شهادت‌طلبی، ایثار و احساس تکلیف دینی به مورد اول و دوم → تضعیف قدرت سیاسی و ناتوانی آن در برابر انقلاب

نکته: بهترین نتیجه در هر انقلابی زمانی حاصل خواهد شد که رهبری در درون خود وحدت داشته و از اراده و اعتماد به نفس قوی برخوردار بوده و راهبردهای حساب‌شده‌ای را بر اساس شرایط موجود برگزیند.

هدف از این اقدامات → حفظ منافع استعماری خود
مثالی از این تلاش‌ها → در جریان بیداری اسلامی در شمال آفریقا و حاشیه خلیج فارس در سال‌های اولیه دهه ۱۳۹۰

- ۱- دخالت نظامی عوام‌فریبانه و ظاهراً بشرط‌وستانه: (مثال: لبی)
- ۲- درخواست از سران کشورها برای خروج از قدرت و سپردن آن به نظامیان (مثال: مصر و تونس به منظور خریدن زمان برای ایجاد تغییرات به نفع خود در آینده)
- ۳- فراهم کردن شرایط برای دخالت نظامی همسایگان (مثال: مداخله نظامی عربستان و امارات در دو کشور بحرین و یمن)
- ۴- مداخله مستقیم نظامی در صورتی که شرایط داخلی و بین‌المللی به آنها اجازه دهد (مثال: دخالت نظامی آمریکا در ویتنام که به شکستی رسوایکنده انجامید)
- ۵- تلاش برای نفوذ در میان انقلابی‌های سست عقیده
- ۶- تحریم‌های اقتصادی پس از پیروزی انقلاب

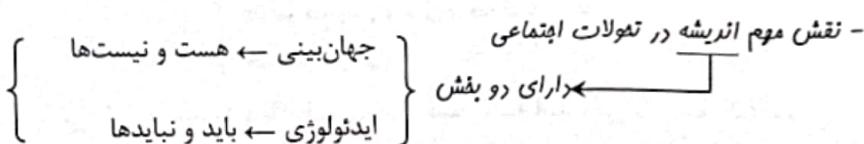
الف) نقش ویژگی‌ها و اقدامات قدرت سیاسی

ب) نقش ویژگی‌ها و اقدامات نیروهای انقلابی (اجتماعی)

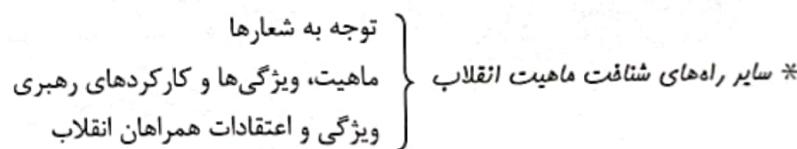
**ب) اقدامات ضد انقلابی
قدرات‌های بیگانه**

فصل ۱۱: ماهیت انقلاب اسلامی و راههای شناخت آن

* یکی از راههای شناخت ماهیت انقلاب ← توجه به مفاد درونی آرمان یا ایدئولوژی انقلابی

رابطه‌ی تنگاتنگ بین این دو

- در دو دهه آخر رژیم پهلوی، اسلام‌گرایان به ویژه روحانیت انقلابی در فرایم آوردن زمینه‌های بازگشت به خویشتن و رجوع به فرهنگ و درون‌مایه‌های خودی (در مقابل هجوم همه‌جانبه فرهنگی غرب) تلاش گسترده‌ای انجام دادند که بدون وجود آنها انقلاب اسلامی اتفاق نمی‌افتد.

* سایر راههای شناخت ماهیت انقلاب

- ۱- استقلال، آزادی، جمهوری اسلامی
- ۲- نه شرقی، نه غربی، جمهوری اسلامی
- ۳- حزب فقط حزب الله، رهبر فقط روح الله
- ۴- الله اکبر، خمینی رهبر
- ۵- نهضت ما حسینیه، رهبر ما خمینه
- ۶- حسین حسین شعار ماست، شهادت افتخار ماست
- ۷- اسلام پیروز است، چپ و راست نایبود است

الف) شعارهای در
انقلاب اسلامی

* این شعارها گویای ماهیت اسلامی این انقلاب است.

- ۱- زندگی زاهدانه و عمل به تکالیف الهی خود
- ۲- مقابله با محمدرضا شاه را وظیفه دینی خود و مردم می‌شمرد.
- ۳- اعتقاد به حرکت توده‌ها و نخبگان براساس مرجعیت عامه (دیگر حرکت‌ها را ناموفق می‌دانست)
- ۱- پیش‌بینی درباره سقوط محمدرضا شاه
- ۲- شکست جیمی کارتر از رونالد ریگان در انتخابات ریاست جمهوری آمریکا
- ۳- ناکامی صدام در جنگ تحمیلی
- ۴- ناتوانی آمریکا در اشغال لانه جاسوسی
- ۵- پیش‌بینی سقوط مارکسیسم

ب) رهبری و
ساختارهای
بسیج کر

* ویژگی‌های رهبری امام خمینی + نقش روحانیت در شهرها و روستاهای و نقش مساجد در بسیج و سازمان‌دهی اعترافات علیه رژیم پهلوی هم ماهیت دینی این انقلاب

- نقش بنیادین عوامل عقیدتی و فرهنگی در وقوع انقلاب اسلامی
- همراهان انقلاب یعنی توده‌ها و خواص شرکت‌کننده در انقلاب

۱- همراهی مردمی کاملاً مذهبی و معتقد که بارها، تنها به درخواست علمای مذهبی به صحنه آمده‌اند → مثل: قیام تباکو، قیام مشروطه، نهضت نفت و قیام پانزده خرداد

۲- همراهی طبقات مختلف جامعه با انقلاب (به علت وجود آرمانی فرگیر و مشترک میان طبقات و اقسام مختلف اجتماعی)

۳- نقش نمادها و الگوهای فرهنگی و روزهای تاریخی (عاشورا و تاسوعا و ...) در بسیج انقلابی خواص و توده‌ها

۴- استقبال بی‌نظیر مردم در ۱۲ بهمن ۵۷ از امام

۵- رأی ۹۸/۲ آری به تشکیل نظام جمهوری اسلامی در سال ۵۸

۶- حضور گسترده و بی‌سابقه مردم در مراسم خاکسپاری امام در سال ۶۸

۷- مواردی که بیانگر ماهیت اسلامی این انقلاب‌اند

ج) ویژگی و اعتقادات همراهان انقلاب

۸- مکس ویر: «برای اینکه بدانیم یک عامل ویژه در وقوع یک پدیده اجتماعی به چه میزان نقش داشته است، باید یک لحظه فکر کنیم که اگر آن عامل نمی‌بود وضع چگونه می‌شد و آیا آن پدیده رخ می‌داد؟»

۹- در انقلاب اسلامی نیز، اگر نقش عوامل متعدد فرهنگی نمی‌بود، هیچ نیروی قادر به مقابله با رژیم شاه نبود.

۱- دستیابی به تمدن نوین اسلامی و حیات طبیه قرآنی: در راستای تحقق این امر، تشکیل نظام جمهوری اسلامی مبتنی بر اصل ولایت فقیه - که در محتوای خود از اصول آزادی، برابری، استقلال و پیشرفت برخوردار است - امری الزامی است.

۲- کسب استقلال → از پیش شرط‌های لازم برای دستیابی به جامعه آرمانی انقلاب اسلامی در پیش گرفتن راه مماشات با دولت استعمارگر و عدم داشتن عزم جدی برای جلوگیری از نفوذ مجدد → از دست دادن استقلال و عدم پیشرفت انقلاب: مانند انقلاب ۱۹۶۲ الجزایر

۱۰- از نظر مبنا → درونزا و دارای اصالت فرهنگی
۱۱- از نظر همراهان → دربر گیرنده قریب به اتفاق مردم

د) عناصر تشکیل دهنده آرمان انقلاب اسلامی

۱۲- راه گریز از عقب‌ماندگی در غربی شدن (از فرق سرتا ناخن پا) است.

۱۳- در دوره نهضت مشروطه شکل گرفت.

۱۴- همراهان: میرزا ملکم خان، آخوندزاده، طالبوف

۱۵- سرانجام با سقوط مشروطه و به قدرت رسیدن رضا خان شکست خورد.

۱۶- در دهه ۱۳۲۰، پیش از نهضت ملی شدن صنعت نفت پدید آمد.

۱۷- با کمک نیروهای مذهبی، بخشی از قدرت را به دست آوردند.

۱۸- خود از یک آرمان مبتنی بر شرایط و نیازهای واقعی کشور برخوردار نبودند و نسخه‌های دیگران را تجویز می‌کردند → غرب‌گرایی

۱۹- با کودتای ۲۸ مرداد ۱۳۳۲ به پایان رسیدند.

۲۰- تبدیر فوایی

۲۱- ملی‌گرایی

(ناسیونالیسم

۲۲- لیبرال)

۲۳- آرمان انقلاب اسلامی

۲۴- تمهید و بازسازی اسلامی

۲۵- تغیری که قبل از گسترش

ه) تدوین آرمان انقلاب اسلامی

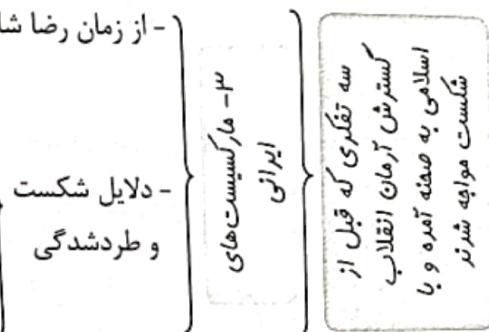
۵

- از زمان رضا شاه در صحنه حاضر شدند.

۱- وابستگی به قدرت‌های بیگانه (مانند اتحاد جماهیر شوروی و چین)

۲- کارنامه ناموفق احزاب کمونیستی در سایر نقاط جهان

۳- ناسازگاری عقایدشان با جامعه مذهبی ایران (مهم‌ترین)

- پس از این موارد آرام آرام زمینه‌های وقوع انقلاب اسلامی مهیا شد و ظلم سیزی و عدالت‌خواهی و تجربیات تاریخی تشیع بستر ساز وقوع بودند.

- شهید مطهری درباره زمینه تاریخی و فرهنگی روی آوردن مردم به امام خمینی می‌فرمایند: «... امام به مردم ما شخصیت داد و هویت اسلامی آنها را به آنان بازگرداند ... با صراحة اعلام کرد که تنها اسلام نجات‌بخش شماست.»

- امام خمینی جدایی سیاست از دین را ترفندی استعماری می‌خواند. سخن امام پس از آزادی از زندان در ۲۱ فروردین ۱۳۴۳: «اسلام تمامش سیاست است».

- حکومت $\leftrightarrow$ فلسفه علمی تمامی فقه در تمامی زوایای زندگی بشر است.

- فقه $\leftrightarrow$ تئوری واقعی و کامل اداره انسان از گهواره تا گور است.

۱- مبارزه با شباهت در مورد نقش مذهب در سیاست و تعارض علم و دین

ه) تکوین آرمان
انقلاب اسلامی

۲- تلاش در راستای طرح معنای واقعی و انقلابی مفاهیمی مانند انتظار، عاشورا و تقبیه

۳- درس‌های حکومت اسلامی امام در سال ۴۸ در نجف

۱- حمله‌ی شدید به سیاست‌های رضا شاه

۲- طرح اجمالی ولایت فقیه

۳- مجاز دانستن سلطنت مشروط به انتخاب به وسیله جمعی از مجتهدان و اجد شرایط و تا زمانی که امکان جایگزین کردن نظامی بهتر فراهم آید.

امام در اولین کتابش
یعنی کشف‌الاسرار

تلاش‌های روایت اندیشه اسلامی که به تبلور

۱- رابطه خاص مردم و رهبران مذهبی (مرجعیت)
دو عامل مهم در بازگشت جامعه

۲- اعتماد مردم به علماء
به هویت اصلی فود

و) عوامل پذیرش همگانی
آرمان‌های انقلاب اسلامی

۱- بومی و درون‌زا بودن و پیوند با فرهنگ اسلامی مردم ایران

۲- تلاش گروه‌های اسلامی در زدودن شباهت و طرح معنای انقلابی مفاهیم اسلامی

۳- شخصیت اندیشه‌ها و راهبردهای امام خمینی

۴- اعتماد توده‌ها و نخبگان به امام خمینی و روحانیت

۶۳

- امام خمینی: «ما نباید نگران این باشیم که آیا در کارهایی که انجام می‌دهیم ... مبادا شکست بخوریم؛ باید نگران باشیم که مبادا به تکلیف عمل نکنیم.»

- این امر در زمان قبل از وقوع، دوران مبارزه، در زمان وقوع و نیز پس از پیروزی (جنگ تحملی) ساری بود.

ز) مبانی رهبری امام، انجام
وظیله و تکلیف این

- مهم‌ترین و محوری‌ترین ویژگی ← توحید مداری و خداباوری

- دلیری و جرأت امام ← الگو برای نخبگان و توده‌ها ← آفرینش روحیه انقلابی و گسترش آن (نه از شرایط اصلی وقوع و تداوم انقلاب)

- از پیش از آغاز حرکت نهایی انقلاب به سوی پیروزی (۱۹ دی ۱۳۵۶) تا پس از آن تا پیروزی

- قاطعیت

- امام در برابر درخواست ملاقات افرادی مثل سید جلال تهرانی (رئیس شورای سلطنت) ایستادگی می‌کرد و استعفای آنان را شرط لازم برای ملاقات می‌دانست.

ح) نقش ویژگی‌های شخصیتی
علم در رهبری انقلاب

۱- تربیت نیروهای انقلابی ← رهبر فرزانه انقلاب، شهید بهشتی، شهید مطهری، هاشمی رفسنجانی، شهید دستغیب و شهید اشرفی اصفهانی

۲- بیان و گسترش آرمان‌های انقلاب اسلامی ← از شرایط بنیادی وقوع انقلاب

- زدودن برخی افکار موجود میان گروه‌های مرجع

- لوزام آن

- تلاش‌های تبلیغی خاص

۱- حرام اعلام کردن تقیه در دوره پیش از انقلاب ← مبارزه با سکوت حوزه‌های علوم دینی در مقابل حکومت پهلوی و بیان اینکه اسلام هم‌هاش سیاسی است.

۲- تذکر جنبه‌های انقلابی مفاهیم مذهبی از قبیل عاشورا

۳- اقدامات امام

۴- معرفی حکومت جایگزین در درس‌های حکومت اسلامی و ولایت فقیه در سال ۴۸ در زمان تبعید در نجف اشرف

ط) تلاش‌های امام
در رهبری نهضت
اسلامی لاردهه باع
شل ۱۳۵۷

۱- تربیت نیروهای انقلابی سرعت در پیروزی

۲- بهره‌گیری از همایش‌های میلیونی و اعتصابات سراسری و تلفات نسبتاً کم

۳- عدم درگیری با نیروهای مسلح

۴- بسیج عمومی و ورود خواص توده‌ها به صحنه

۵- تشکیل نظام جمهوری اسلامی: امام خمینی در عصر نظام حکومتی دنیوی تشکیل نظام «مردم‌سالاری دینی» را به تحقق رساند و راهی جدید به مسلمانان نشان داد که هم به انجام اوامر الهی پایند است و هم به نقش مردم در سیاست تأکید می‌ورزد.

- ایستادگی در مقابل جریان‌های لیبرال و غرب‌محور (بازرگان و بنی‌صدر)
- عزل کردن منظری از قائم مقامی رهبری برای بیمه کردن آینده انقلاب
- پذیرفتن قطعنامه ۵۹۸ شورای امنیت جهت پایان دادن به جنگ تحملی

- در ۵۹/۶/۳۱ زمانی که صدام با حمایت قدرت‌های جهانی به ایران حمله و جنگ را آغاز کرد، امام با اعتماد به نفسی شگرف وعده داد که سیلی محکمی به صدام خواهد زد.
- در واکنش به اشغال لانه جاسوسی آمریکا در تهران، حرکت دانشجویان را «انقلاب دوم» نامید و اعلام کرد که «آمریکا هیچچ غلطی نمی‌تواند بکند».
- صدور فتوای که در آن ارتاد سلمان رشدی [کتاب آیات شیطانی] اعلام و توطئه جهت تخریب و تضعیف اسلام و انقلاب را در نطفه خفه کرد.

ی) امام خمینی و
حوادث پس از
پیروزی انقلاب

۲- مسائل فارهی

- علت ریشه در پارادایم موجود علمی که در زمان وقوع انقلاب اسلامی بر ذهن نظریه‌پردازان پدیده انقلاب مسلط بود ←
- از یک سو در دوره نسل سوم نظریه‌های انقلاب قرار داشتیم که به گفته جک گلدنستون از ویژگی جبر ساختاری و عدم ایفای نقش جدی در انقلاب از سوی رهبری و ایدئولوژی برخوردارند.
- از سوی دیگر زمان، زمانه انقلاب‌هایی بود که به گفته هانا آرنت (در کتاب انقلاب) دنیوی بودن از ویژگی‌های بارز آنهاست.
- بنابراین علت این غافلگیری ← رخ دادن نوع جدید و ویژه‌ای از انقلاب (یعنی انقلاب اسلامی) و ماهیت دینی آن
- در نسل چهارم نظریه‌های انقلاب (در پایان قرن ۲۰ و آغاز قرن ۲۱) برخلاف نظریه‌های قبلی به درجات متفاوتی، نسبت به نوع نویسنده، به نقش عناصری چون رهبری، آرمان و فرهنگ در ساختن پدیده انقلاب توجه می‌شود.

ک) غافلگیری
نویسنده‌گان از
پیشکشی وقوع
انقلاب اسلامی و
عمل آن

دلایل

- ۱- ماهیت اسلامی و داشتن آرمان‌ها و شعارهای اسلامی و هدف این انقلاب در مبارزه با رژیم صهیونیستی و بازتاب آن بر شرایط سیاسی منطقه و تأثیر آن در جهان
- ۲- جایگاه محوری ایران پیش از انقلاب در راهبرد منطقه‌ای آمریکا؛ یعنی نقش وابسته و زاندارمی ایران در منطقه
- ۳- وابستگی و نیاز جهان به منابع انرژی و نفت غرب آسیا به ویژه خلیج فارس (طول عمر منابع نفتی این منطقه اندکی کمتر از ۱۰۰ سال برآورد شده)

ل) فراوانی
نوشته‌ها درباره
انقلاب اسلامی و
دلایل آن

* با وجود فراوانی نوشته‌ها درباره انقلاب اسلامی، بسیاری از آنها علمی نبوده و از جامعیت لازم برخوردار نیستند.

فصل ۱۱: رهیافت علمی کتاب

از زمان پیروزی انقلاب تاکنون، در زمینه علل و عوامل وقوع انقلاب، دیدگاهها و نوشهای زیادی نگاشته شده‌اند که می‌توان آنها را در رهیافت‌های زیر تقسیم‌بندی کرد:

۱- رهیافت فرهنگی

- آثار استاد مطهری، عمید زنجانی، منوچهر محمدی
- تأکید بر نقش دین اسلام و مذهب شیعه و نقش رهبری امام خمینی

۲- رهیافت جامعه‌شناسی

- تأکید بر نقش اصلی متغیرهای کلان اجتماعی (مثل نظام اجتماعی و طبقات و اقسام)

۳- رهیافت روان‌شناسی

- کتاب شکست شاهانه ماروین زونیس (روان‌شناسی فردی)، کتاب فرح مشیری به نام دولت و انقلاب اجتماعی در ایران (روان‌شناسی اجتماعی)
- تأکید بر نقش عوامل شخصیتی و فرآیندهای ذهنی

۴- رهیافت اقتصادی

- ۱- زیربنا دانستن، ساخت اقتصاد و شیوه تولید: نوشهای مارکسیست‌ها
- ۲- عوامل اقتصادی در درجه اول اهمیت: مقاله انقلاب‌های طبقه متوسط نوشته امیر احمدی

۵- رهیافت سیاسی

- تأکید بر نقش عوامل سیاسی و مسئله قدرت و اهمیت نقش فروپاشی قدرت در وقوع انقلاب

* این کتاب معقد است که قاطع‌ترین و اصلی‌ترین عامل چه در زمینه‌سازی و چه در وقوع و پیروزی انقلاب و چه تحولات پس از آن، عامل فرهنگی بوده است؛ یعنی فرهنگ اصیل اسلامی مردم ایران.

فرهنگ از ملظا

- نهاد ← روحانیت، مرجعیت، مساجد، روزهای تاریخی و مذهبی
- مفهوم ← ضدیت با ظلم، عدالت‌طلبی و شهادت‌طلبی

نقش دیگر فرهنگ در وقوع انقلاب

- ۱- عاملی مستقل
  - مبارزه طولانی روحانیون و اقسام مذهبی با اقدامات ضد مذهبی حکومت همچون کشف حجاب
- ۲- دوم تا چهارم ← عامل طراحی‌کننده (نقشه)، سازنده، پیوند دهنده و هماهنگ‌کننده در میان عوامل اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و روان‌شناسی

نکته: ماهیت هر پدیده اجتماعی و سیاسی و ویژگی‌های کارگزاران و همراهان آن نقش تعیین‌کننده‌ای در سرنوشت آن پدیده و تحولات آینده دارد، هر چند تنها عامل اثرگذار در این زمینه نمی‌باشد.

بخش دوھ: پیامدها و دستاوردهای انقلاب اسلامی در داخل

فصل ۱: نگرشی بر تایج و دستاوردهای انقلاب اسلامی ایران در سال‌های پس از پیروزی تاکنون

الف) سیاسی
ب) اقتصادی
ج) علمی - فناوری
د) دفاعی - نظامی
ه) ایجاد و نهادهای انقلابی و نقش و تأثیرات آنها

دستاوردهای انقلاب اسلامی ایران
را می‌توان دست کم در ۵ زمینه
بر شمرد

- مهم‌ترین دستورد سیاسی انقلاب اسلامی، ساقط کردن نظام شاهنشاهی و تشکیل نظام جمهوری اسلامی بر مبنای آرمان این انقلاب بود.

- در این نظام برگزاری انتخابات و حضور مردم در صحنه‌های مختلف یک اصل است.

- مردم‌سالاری دینی در جامعه‌ای اتفاق می‌افتد که دین را در مناسبات سیاسی، اقتصادی و اجتماعی خدا را مبنا قرار می‌دهد.

- مردم‌سالاری دینی به تشکیل جامعه دینی ایده‌آل می‌اندیشد که سبک زندگی خود را از رفتارهای فردی و اجتماعی گرفته تا انواع هنر و معماری، از متون دینی بر می‌گیرد و به دنبال استقرار نظام حقیقت در جهان و رشد هر دو جنبه‌ی معنوی و مادی زندگی انسان‌ها است.

۱- داخلی

- انقلاب اسلامی از یکسو استقلال از سلطه جریان خارجی را به ارمغان آورد و از سوی دیگر، تأثیرات گسترده‌ای در مسائل مختلف منطقه‌ای و جهانی بر جای نهاد.

- از مثال‌های وابستگی رژیم پهلوی به قدرت‌های خارجی:

۱- تصور لایحه کاپیتلایسیون
۲- بین‌المللی

انتخاب محمدرضا شاه به عنوان ژاندارم آمریکا در منطقه براساس دکترین دو ستونی نیکسون - کی‌سینجر پس از شکست آمریکا در ویتنام

الف) دستاوردهای
سیاسی

۱- تشکیل نظام مردم سالار دینی
۲- استقلال از قدرت‌های سلطه‌گر خارجی
۳- بازتاب در مسائل مختلف بین‌المللی و الگو بودن برای بسیاری از مردم جهان
۴- افزایش اقتدار منطقه‌ای و بین‌المللی

به طور کلی ۴ دستورد بزرگ
سیاسی انقلاب اسلامی

۱- انقلاب اسلامی: این انقلاب بر مبنای خدا محوری با آرمان‌ها و اهداف دینی، رهبری قاطع با راهبرد خاص و حضور قریب به اتفاق مردم به وقوع پیوست.

۲- پیشرفت: غربیان به جای پیشرفت از مفهوم توسعه (Development) یا نوسازی (Modernization) بهره می‌گیرند و این واژگان در غرب تنها معنای کمی دارند. اما مفهوم «پیشرفت» هم رشد کیفی و هم رشد کمی را دربرمی‌گیرد و مفهوم مناسبی برای نشان دادن مسیر جامعه به سمت ارزش‌های برتر است.

تقسیم‌بندی اول، دوم و سوم از دیدگاه غربیان تنها براساس رشد کمی در زمینه‌ی تولید است. حتی در آرمان‌ها و اهداف خود نیز محور کمیت را لحاظ می‌کنند $\leftarrow$ نتیجه

۱- استعمار ملل محروم در خارج
۲- بی‌عدالتی‌های گسترده در داخل

۳- سیاست: سیاست را می‌توان تدبیر و اداره امور دانست که جهت آن براساس مکاتب مختلف تفاوت کند.

۱- در مکاتب غربی هسته مرکزی و جهت‌گیری سیاست دستیابی به قدرت (به معنای مادی آن) از هر راهی است.
۲- در دین مبین اسلام هدف سیاست به حداکثر رساندن سعادت آدمی است.

۱- فارابی: سیاست دانش رسیدن به سعادت و فضیلت است.

۲- شهید صدر: سیاست یعنی میرآبودن از هرگونه پنهان‌کاری و دغل‌بازی

۱- سیاست حیوانی $\leftarrow$ با نگاه تک‌بعدی مادی

۲- سیاست شیطانی $\leftarrow$ دروغ‌گویی، خدشه و فریب

۳- امام خمینی
- سیاست الهی (صراط مستقیم) $\leftarrow$ برطرف کردن نیازهای دنیوی و اخروی بشر و هدف رساندن آدمی به سعادت و قرب الهی

- امام با رد هرگونه سیاست غیراسلامی، حکومت را فلسفه علمی تمامی فقه می‌داند.

۱) سه مفهوم
مهم

انقلاب اسلامی و
پیشرفت در حوزه
سیاست

مفهوم
سیاست
از
بنیان

۲) پامعیت آرمانی در انقلاب اسلامی

۱- آرمان انقلاب فرانسه $\leftarrow$ آزادی خواهی

۲- آرمان انقلاب روسیه $\leftarrow$ برابری طلبی

۳- آرمان‌های انقلاب‌های ضداستعماری در جهان سوم $\leftarrow$ استقلال طلبی

۴) انقلاب اسلامی به دلیل برخورداری از مبنای دینی، از آرمانی جامع برخوردار است که در خود همه آرمانی‌های مثبت (اصول ولایت فقیه، استقلال، برابری، آزادی و پیشرفت) را دارد و این امر ناشی از جامعیت دین مبین اسلام می‌باشد.

۵) قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، سند اصلی پیشرفت در حوزه‌های مختلف از جمله حوزه سیاست است که یک مفهوم کلیدی در آن، مدرم سالاری دینی است.

۱- لیبرال دموکراسی ← مبتنی بر اولانیسم (انسان محوری) ← تأکید بر منافع ملی ← گرایش به سلطه و استعمار ملت‌های دیگر

مردم‌سالاری دینی ← مبتنی بر خدا محوری ← تأکید بر منافع همگان و خیر و سعادت دو جهان

۲- هانا آرنت ← دنیوی شدن از ویژگی‌های انقلاب معاصر است.

ساموئل هانتینگتون ← نتیجه توسعه سیاسی ← سکولاریزه شدن فرهنگی و دوری جامعه از دین

فرانسیس فوکومایا ← توسعه به سبک غربی الزامی است و همه کشورها این مسیر را طی خواهند کرد.

اما در انقلاب اسلامی ایران ← پیشرفت سیاسی بر مبنای اسلام، دین مرکز توجه ← الهام‌بخش بسیاری از جوامع و کشورها

۳- انقلاب اسلامی به علت اصالت آرمان انقلاب و رهبری آن و مردم حامی در مقایسه با انقلاب‌های مبتنی بر لیبرال دموکراسی با سرعت بسیار بیشتری نظام جدیدی را بنیان نهاد و ثبات پایدار و قابل اعتمادی را پس از پیروزی بدست آورد.

۴- رهبران سیاسی در نظام لیبرال دموکراسی رهبران سیاسی در نظام اسلامی

علاوه بر موارد قبل، برخورداری از تقوا و سن

پرهیزکاری، توان مدیریتی، سابقه‌ی خوب سواد

و صفات و خصال نیکو عدم خیانت به کشور

۵- تقسیم‌بندی فرهنگ سیاسی کشورها بر اساس نظریه آلموند و پاول

۶- فرهنگ سیاسی تبعی (subjective) حساسیت به نتایج (outputs) و فرهنگ سیاسی مشارکتی (participant) حساسیت به هر دو نهادها و نتایج

۷- انقلاب اسلامی فرهنگ سیاسی غیرمشارکتی ایران را به فرهنگ سیاسی مشارکتی تغییر داد.

انقلاب اسلامی و
پیشرفت در حوزه
سیاست

بعنده، از نظرگاه انقلاب اسلامی، پیشرفت سیاسی کامل زمانی صورت می‌گیرد که با تشکیل نظام مردم‌سالاری دینی، نه تنها در داخل جوامع تغییرات اساسی صورت گیرد بلکه نظم عادلانه بین‌المللی نیز پدید آید.

محاصره اقتصادی

۱- تلاش‌های غربی‌ها برای ایجاد مشکلات اقتصادی ایران در قالب مهار ایران

۲- تحریم‌های فلجه‌کننده

۳- افزایش امید به زندگی بالای ۷۲ سال / کاهش نرخ مرگ و میر کودکان

۴- رتبه سوم سدسازی در جهان

۵- تولید فولاد (از شاخص‌های توسعه)

۶- تولید برق (خودکفایی و نیز صادرات)

۷- تولید سیمان

ب) دستاوردهای
اقتصادی

- گازرسانی و برقرسانی
- ساختن راه شوسه، راه آهن و بزرگراه
- شهرسازی و شهرکسازی و توسعه زیربنای امکانات شهری
- تولید کانالاهای مصرفی و افزایش کیفیت آن
- خودکفایی ایران
- وضعیت جغرافیایی سیاسی خاص (دسترسی به اقیانوس هند و آزاد سراسر جهان)
- علل شکست تلاش‌های پیگانگان اب‌های

(ب) دستاوردهای اقتصادی

- دسترسی عمومی آسان‌تر به مقامات → شناخت بهتر مسائل و مشکلات مردم
- سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴
- اجرای ۵ برنامه توسعه اقتصادی و اجتماعی
- قانون بیمه همگانی
- اقدامات جهاد سازندگی
- تلاش‌های قرارگاه خاتم‌الانبیاء سپاه پاسداران

عوامل مؤثر در ایجاد تعادل اقتصادی در کشور

- غلبه بر عقب‌ماندگی علمی - فناوری → از آرمان‌های انقلاب
- سرعت پیشرفت علمی در ایران ۱۱ برابر متوسط سرعت جهانی
- توجه به دانش‌ها و تکنولوژی‌های برتر با استفاده از سرمایه‌های بومی شامل:
- ۱- انرژی صلح‌آمیز هسته‌ای: از استخراج سنگ اورانیوم تا تولید گاز UF6 و ساخت سانتریفیوژ در نسل‌های مختلف و تولید آب سنگین و ...
- ۲- دانش پزشکی از جمله سلول‌های بنیادی، داروهای راهبردی و شبیه‌سازی حیوانات
- انقلاب دوم بعد از بیوتکنولوژی
- ۳- نانوفناوری، لیزر، هوش مصنوعی و IT
- ۴- تکنولوژی فضایی و پرتاب ماهواره بومی
- پیشرفت خوب ایران در ساخت صنایع مصرفی و ملزومات زندگی، خودروسازی و قطعه‌سازی و هواپیماسازی (ساخت مشترک هواپیمای مسافربری ایران ۱۴۰ با برخی کشورهای شرقی)

(ج) دستاوردهای علمی - فناوری

- ۱- ساخت انواع موشک‌های بالستیک و پایگاه‌های مخفی موشکی زیرزمینی
- ۲- ساخت انواع سلاح‌ها و موشک‌های ضد هوایی (S200)
- ۳- ساخت انواع موشک‌های دریایی (موشک‌های نقطه‌زن از فواصل دور)
- ۴- ساخت انواع زیردریایی
- ۵- ساخت انواع نفربر، تانک زرهی و انواع سلاح‌های ضد تانک
- ۶- ساخت انواع ناوها و ناوچکن‌ها (جماران)
- ۷- ساخت قایقهای تندرو موشک‌انداز
- ۸- ساخت هواپیما جنگی صاعقه، شفق، آذرخش و قاهر ۳۱۳ و کوثر، ساخت موتور توربو جت و بیش از ۵۰ نوع پهپاد (RQ170)

(د) دستاوردهای دفاعی - نظامی

۹- ساخت انواع هلیکوپترهای شاهد ۲۱۶، ۴۱۴ و ۴۹۰

۱۰- ساخت انواع رادارهای قادر تمند مانند رادار باور ۳۷۳

۱۱- پیشرفت در خور توجه در فناوری نبرد سایبری و جنگ‌های الکترونیک (مقام سوم جهانی)

* نکته: هم‌اکنون نیروی دریایی تا 10° عرض شمالی در اقیانوس هند حضور دائمی دارد.

د) دستاوردهای
دفایتی-نظامی

- مانند: جهاد سازندگی، سپاه پاسداران، دادگاه‌های انقلاب، نهضت سواد آموزی و بسیج مستضعفین

- علت ایجاد این نهادها اعتقاد امام به مردمی کردن همه حوزه‌ها از جمله سیاست و اقتصاد

- تشکیل هیئت حمایت از کرسی‌های نقد و نوآوری و نظریه‌پردازی $\rightarrow$ از اقدامات شایسته شورای عالی انقلاب فرهنگی

ه) ایجاد نهادهای
انقلابی و نقش و
تأثیرات آنها

فصل ۱۰: ثبات سیاسی و نظام‌سازی سریع انقلاب اسلامی پس از پیروزی و علل آن (در مقایسه با انقلاب فرانسه)

- رهبری انقلاب به همراه افراد و طبقات و قشرهای موافق

- نیروی اجتماعی $\rightarrow$ از دلایل مهم پیروزی یا شکست یک جنبش - از عوامل اصلی جهت‌دهی انقلاب پس از پیروزی $\rightarrow$ به طور کلی: از پایه‌های اصلی ثبات و تداوم نظام انقلابی

- قدرت سیاسی $\rightarrow$ مجموعه عناصر حامی حکومت

دو نیروی مقابله
هم در انقلاب‌ها

نکته: تحلیل انقلاب فرانسه در ابتدا بر اساس مارکسیسم صورت می‌گرفت اما سپس افرادی مانند فورت این تفسیر سنتی مارکسیستی را به نقد کشیدند. از نظر فورت لحظه‌ای که مردم خود را قادر به قالب‌بندی جامعه در یک تصویر منطبق بر ایده‌آل‌های شان بینند، جامعه می‌باید خود را تجدید ساخت کند و برای این کار، نیز ابتدا باید بر مفاهیم و اصول متفق شد. نکته اصلی، بدست آوردن پایه منطقی برای ذهنیت انقلابی است.

الف) عوامل مؤثر در شکل‌گیری هویت ذهنی نیروی اجتماعی در دو انقلاب

فرانسه	ایران	مقایسه دو انقلاب فرانسه و ایران
۱- هدف: ساختن جامعه و جهان از نو و به عبارتی دوری از خویشتن $\rightarrow$ پر هزینه بودن و به دور از واقعیت بودن این اهداف	۱- هدف: بازگشت به خویشتن ۲- اسلام عناصر اصلی هویت ایرانی ۳- غنی بودن اسلام از نظر ذخایر معنایی و فرهنگی و نیز عناصر سازنده انقلابی	
۲- آرمان‌ها فاقد اصالت فرهنگی بود و فقط نتوانست به صورت متحده وارد ذهن افراد شود.	۴- اسلام (عامل هویت‌دهنده) در سازمانی منسجم نیز قرار گرفته و روحانیون با محوریت مساجد با تمام لایه‌های مردم در ارتباط بودند.	

ب) قدرت وحدت بفشن رهبری و تاثیر رهبری واحد در دو انقلاب

فرانسه	ایران
۱- رهبری متفرق و مرحله‌ای و نبود رهبری واحد ۲- ابهام در اهداف، روش‌ها و برنامه رهبران	۱- امام خمینی به عنوان تنها رهبر انقلاب به الگویی آرمانی برای انسان امروزی تبدیل شد → وحدت رهبری و نبود رهبران موازی از علل اصلی ثبات سریع نظام پس از پیروزی است.
۱- میرابو (در ابتداء محبوب‌ترین) ۲- روبسپیر ۳- دانتون (نقش اصلی در تبدیل حکومت مشروطه به جمهوری در سال ۱۷۹۲)	۲- گفتمان امام موجب وحدت نیروهای اجتماعی شده بود. (مرزهای گستردۀ کلام ایشان)
۳- رهبران به دلیل تفرقه آرمانی و عقیدتی از قدرت وحدت‌بخشی و گرددآورندگی نیروها برخوردار نبودند.	۳- امام به عنوان تجسمی از خودیافتگی و هویت استوار ایرانیان
۴- کنش خود انگیخته توده مردم ۵- رهبران فاقد پایگاه وسیع مردمی	✳ ایجاد یگانگی و سازمان‌دهی از مهم‌ترین وظایف رهبری ✳ بدون رهبری نارضایتی اجتماعی فقط می‌تواند به شورش بینجامد → فاقد رهبری دائمی
✳ به تعبیر استاد مطهری ندای امام از قلب فرهنگ، از اعمق تاریخ و از ژرفای روح ملت برمی‌خواست و این امر از نقش رهبری امام هم مهم‌تر است.	

مقایسه دو انقلاب
فرانسه و ایران

ج) جامعیت آرمان انقلابی (یا ایدئولوژی چاکریزین) در دو انقلاب

آرمان بخشی از واقعیت هر انقلابی است و نقش مهم در پیروزی، نوع نظام جدید و حوادث پس از پیروزی دارد.	آرمان بخشی از واقعیت هر انقلابی است و نقش مهم در پیروزی، نوع نظام جدید و حوادث پس از پیروزی دارد.
- اصالت آرمان انقلابی → پیوند این آرمان با فرهنگ و تاریخ و آداب و سنت کشور	- اصالت آرمان انقلابی → پیوند این آرمان با فرهنگ و تاریخ و آداب و سنت کشور

دو مفهوم
- جامعیت آرمان انقلابی → یعنی محتوای باطنی و مفاد آن نه تکبعده و تکمحتوایی، بلکه جامع و کامل باشد.

فرانسه	ایران
۱- تهی از جامعیت آرمانی و تهی از اصالت آرمانی ۲- تأکید بر آزادی و برابری بر مبنای انسان‌گرایی (اومانیسم)	۱- به علت جامعیت و کاملیت دین اسلام انقلاب اسلامی ایران از آرمان‌های منحصر به فرد و جامعی برخوردار است.
۳- توجه به نیازها و جنبه‌های مادی بشر و نادیده گرفتن نیازهای معنوی و برداشت نادرست از عقل انسانی	۲- تأکید بر حاکمیت الهی، آزادی، برابری، استقلال، وحدت امت اسلامی، پیشرفت همه‌جانبه فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و علمی فناوری
۴- رهبری قدرت‌طلب و برداشت غیراصولی از آزادی	۳- پوشش همه خواسته‌های مشروع انقلابی و به حاشیه راندن آرمان‌های تکبعده و منحص رقبا

لنو فنودالیسم و معافیت مالی اشرف → حکومت مشروطه → به قدرت رسیدن جمهوری خواهان میانه را به رهبری دانتون و اعدام لویی شانزدهم → به قدرت رسیدن جمهوری خواهان تندرو طرفدار مساوات (گروندگان به اندیشه روسو) به رهبری روبسپیر (رها کردن شعار آزادی و تأکید بر شعار برابری) → تشکیل حکومت هیئت مدیره ۵ نفره که یکی از آنان ناپلئون بود → پدید آمدن امپراتوری اول به رهبری ناپلئون → شکست ناپلئون در جنگ‌های ناپلئونی و برقراری دوباره رژیم پادشاهی و پادشاهی لویی هددهم → رژیم مشروطه (۱۸۳۰) → رژیم جمهوری (۱۸۴۸) → ایجاد امپراتوری دوم توسط ناپلئون دوم (۱۸۵۲) → ...

خلاصه‌ای از روند انقلاب

در انقلاب اسلامی به دلیل شکل‌گیری هویت فکری و ذهنی منسجم انقلابی (ناشی از اصالت آرمان، رهبری وحدت‌بخش، رهبری واحد و در نهایت جامعیت آرمان انقلاب اسلامی)، انقلاب سریعاً به پیروزی رسید و پس از پیروزی نیز نظام جدید با رأی مردم مستقر و با توانی شایان توجه به رفع مشکلات ناشی از تلاش‌های ضد انقلابی پرداخت و ثبات قوی و قابل اعتمادی را ایجاد کرد. اما انقلاب فرانسه به دلیل نداشتن هویت فکری و ذهنی منسجم به سرنوشت دیگری دچار شد و تا سال‌ها روی آرامش را به خود ندید.

نتیجه‌گیری

فصل ۱۱: اشغال لانه جاسوسی آمریکا در تهران و نتایج آن

- در روز ۱۳ آبان ۵۸ همزمان با سالگرد حمله نیروهای رژیم پهلوی به تظاهرکنندگان در دانشگاه تهران و شهادت گروهی از آن‌ها

- تجمع سه ساعته دانشجویان مقابل سفارت و درخواست تسلیم شدن کارکنان → اشغال سفارت → سفارت آمریکا = لانه جاسوسی آمریکا، دانشجویان = دانشجویان مسلمان خط امام → انتشار اسناد لانه جاسوسی

۱- تلاش برای سلطه‌ی دوباره بر ایران

۲- جاسوسی عباس امیرانتظام سخنگوی دولت موقت

۳- نفوذ دولت آمریکا در برخی گروه‌های مبارز خاورمیانه مانند سازمان آزادی‌بخش فلسطین

استار لانه
باجاسوسی

- امام خمینی این اقدام را انقلاب دوم خواندند و فرمودند: آمریکا هیچ غلطی نمی‌تواند بکند.

- دانشجویان، کارمندان ایرانی سفارت و زنان را خیلی زود آزاد کردند.

- خواسته دانشجویان: بازگرداندن شاه مخلوع و محکمه وی

- استعفای دولت موقت بعد از این واقعه

- شکست نقشه صحرای طبس آمریکایی‌ها برای آزادی گروگان‌ها

- آمریکایی‌ها حدود ۹ میلیارد دلار اموال بلوکه شده ایران را آزاد کنند.

- حل این مسئله بین ایران و آمریکا با میانجی گری الجزایر → صدور بیانیه الجزایر

- ایران گروگان‌ها را آزاد کند.

نتایج

- شکست ابهت ایران در غرب

- گسترش اصول گرانی اسلامی در جهان

- از آن پس تاکنون آمریکا بارها تمایل شدید خود برای برقاری رابطه مجدد را اعلام کرده و نمونه بارز آن رسوابی ریگان در ماجراهای مک‌فاللین بود.

پروگنوز

بخش سوم: پیامدها و با تابهای انقلاب اسلامی در جهان

فصل ۱: تأثیرات فوری منطقه‌ای و جهانی انقلاب اسلامی ایران (موج دوم بیداری اسلامی)

۱- قبل از وقوع انقلاب ← دستیابی به توسعه با دو مفهوم «سکولاریزه شدن فرهنگی» و «تمایز ساختاری» همراه است. خانه‌ها آرنست: از ویژگی‌های مرسوم و موجود انقلاب‌ها دینوی بودن آنهاست.

وقوع انقلاب اسلامی با ماهیت و آرمان دینی اعتبار این نظریه‌ها و تفکرات را زیر سؤال برد.

۲- اندیشمندان فرامدرنیسم انقلاب اسلامی را دلیل بر عبور بشر از مدرنیسم دانستند.

- میشل فوکو انقلاب اسلامی را انقلابی فرا مدرنیستی خواند ← «قدرت» از بالا اعمال نمی‌شود و تنها در تسلیحات و نیروی نظامی دولت خلاصه نمی‌گردد، بلکه در همه اجزا و لایه‌های اجتماع نهفته است و به موقع خود را نشان می‌دهد.

از نظر میشل فوکو، انقلاب اسلامی همچنین تأییدی بر این برداشت بود که تاریخ، یک مسیر واحد و همه جایی ندارد ← رد ایده‌ای این که همه جوامع به سوی لیبرالیسم و دموکراسی غربی در حرکتند (اعتقاد فرانسیس فوکومایا در «پایان تاریخ، و اپسین اسطوره»)

* اما به طور کلی باید توجه داشت که انقلاب اسلامی نه مبتنی بر مدرنیته غربی است و نه اندیشه‌های فرامدرنیسم؛ بلکه بر اصول و اعتقادات اسلامی استوار است.

۳- انقلاب‌های پایانی قرن ۲۰ به ویژه انقلاب اسلامی ایران طلیعه پدید آمدن نسل جدیدی از نظریه‌های انقلاب شد.

۱- نسل اول: توصیفی

۲- نسل دوم: تعمیمی ← مثل نظریه‌های سیستمی و روان‌شناختی

۳- نسل سوم: ساختاری ← مثل نظریه تدا اسکاچپول ← در این نظریه‌ها به نقش ساخته‌هایی مانند محیط بین‌الملل و ساخت دهقانی توجه می‌شود و نقش جبر مورد تأکید قرار می‌گیرد.

- نظریه تدا اسکاچپول: انقلاب‌ها ساخته نمی‌شوند، بلکه به وجود می‌آیند.

- وقوع انقلاب اسلامی ایران این نظریه را زیر سؤال برد و تدا اسکاچپول در مقاله‌ای تحت عنوان «دولت تحصیلدار و اسلام شیعه در انقلاب ایران» بیان کرد که اگر بخواهیم در دنیا یک انقلاب را نام ببریم که با یک حرکت انقلابی آگاهانه ساخته شده باشد، انقلاب ایران است ← بدین‌گونه نقش عناصر ایدئولوژی و رهبری را مورد تأکید قرار داد.

۴- نسل پهار^۳: این نسل خود را از دید ساختاری محض و جبرگایی رهانیده و به نقش فرهنگ و رهبری و هويت و آرمان، بسیج منابع و توسعه نامتوازن و ... ارج می‌نهد.

فوران: رخداد دو انقلاب ایران و نیکاراگوئه راه را برای ورود به نسل چهارم نظریه‌های انقلاب هموار کرد.

کلدستون: در بررسی انقلاب باید به دنبال عوامل ایجاد‌کننده ثبات بگردیم ← ضعف در این عوامل ← هموار کردن راه برای رهبری انقلابی، آرمان و هويت + فشار بین‌المللی و تعارض نخبگان با حکومت ← وقوع انقلاب

- انقلاب اسلامی در زمان جنگ سرد بین دو بلوک شرق کمونیست به رهبری اتحاد شوروی و غرب لیبرال به رهبری آمریکا اتفاق افتاد.

- بلوک غرب برای مهار نفوذ اتحاد شوروی، تعدادی پیمان زنجیره‌ای شامل ناتو، سنتو و سیتو در محدوده اروپا تا آسیا جنوب شرقی (در اطراف شوروی) پدید آورد که ایران عضو حلقه میانی (سنتو) بود.

- بلوک شرق نیز پیمان ورشو را برای جلوگیری از نفوذ یا حملات غرب علیه هریک از اعضای کمونیست به وجود آورد.

- پس از شکست آمریکا در ویتنام، نیکسون (رئیس جمهور آمریکا) در راهبرد جدید «دو-ستونی» (ستون نظامی ایران و ستون مالی عربستان)، با توجه به موقعیت راهبردی خاص ایران، پتانسیل قدرت ایران، ویژگی‌های محمدرضا شاه و اینکه ایران کشور عربی نبود و از مناقشه اعراب و اسرائیل فاصله داشت، شاه ایران را ژاندارم خود در منطقه کرد و در مدت اندک برای فروش میلیاردها اسلحه، قراردادی را با ایران امضا نمود. نتیجه اینکه ایران شورشیان ظفار در عمان را سرکوب و از گسترش این حرکت طرفدار مسکو جلوگیری کرد.

• وقوع انقلاب اسلامی ایران این راهبردها را دستخوش تغییر کرد:

- یک خلاً آشکار قدرت در منطقه پدید آمد.

- با خروج از پیمان سنتو، این پیمان از هم فرو پاشید و بین پیمان‌های ناتو و سیتو فاصله افتاد.

- انقلاب در کنار چاههای نفتی منطقه اتفاق افتاده بود و این خود اهمیت این رخداد را دوچندان کرد.

- هراس از وقوع تحولات مشابه ایران، جهان غرب و دولت‌های منطقه را فرا گرفت.

• جیمی کارتر اعلام کرد برای حفظ منافع خود، یک «تیروی واکنش سریع» تشکیل می‌دهد → روی آوردن مجدد آمریکا به مداخله مستقیم نظامی

• محاصره اقتصادی، حمله نظامی نافرجم به طبس، طراحی کودتای نوژه، تحریک عراق به آغاز جنگ و همراهی وی در جنگ و در نهایت «سیاست مهار ایران» ← در پنج ماه اول ریاست جمهوری بیل کلینتون با طراحی لایی رژیم صهیونیستی تدوین گردید.

• آمریکا برای پر کردن خلاً قدرت و مداخله نظامی روس‌ها در افغانستان و ترس کشورهای حاشیه جنوبی خلیج فارس از محاصره شدن توسط کمونیست‌ها، تشکیل شورای همکاری خلیج فارس را تشویق و حمایت کرد و به تقویت بنیه نظامی این کشورها بهویژه عربستان پرداخت.

- حملات ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ به برج‌های دوقلوی سازمان تجارت جهانی و پنتاگون در آمریکا ← بهانه بوش برای طرح و اجرای راهبرد «حمله پیش‌دستانه»

با چند هدف

۱- ایجاد امنیت برای رژیم صهیونیستی، کنترل گروههای ضد اسرائیلی در جهان عرب (فلسطین و لبنان) و حائل شدن بین سوریه و ایران

۲- مبارزه با انقلاب اسلامی ایران و بازتاب‌های منطقه‌ای و جهانی آن

۳- کنترل بازار جهانی نفت

۴- تغییر جغرافیای سیاسی منطقه برای رسیدن به اهداف راهبردی خود

۵- گسترش روزافزون حضور خود در مناطق اروپای شرقی، قفقاز، آسیای مرکزی و آسیای جنوبی و فاصله انداختن بین قدرت‌هایی، مانند فدراسیون روسیه، چین، هند و ایران

- امنیت داخلی و منافع جهانی این کشور تحت شعاع قرار گرفت.
- فکر انقلابی بر جمهوری های مسلمان نشین اتحاد شوروی تأثیر نهاد.
- وقوع انقلاب اسلامی ایران با تضعیف نفوذ بین المللی این کشور، از جمله علل فروپاشی اتحاد شوروی و بلوک شرق قرار گرفت.
- مقاومت سرخستان مردم افغانستان در مقابل مداخله نظامی شوروی نیز با حمایت ایران و الهام از انقلاب اسلامی صورت گرفت.

۶
ب) تأثیرات انقلاب اسلامی
بر راهبرد و مسائل راهبردی
قدرت های بزرگ

- جنبش های شیعی ← «امل»، «امل اسلامی»
تحت تأثیر مستقیم
انقلاب اسلامی پدید آمد.
- در لبنان و «حزب الله»
- جنبش های سنتی ← «جنبش توحید اسلامی»

* حزب الله لبنان به گروه انقلابی شکستناپذیر و طرفدار سرخستان انقلاب اسلامی بدل گردید.

- فعالیت «حزب الدعوه اسلامی» شدت یافت.
- در عراق - «در مجلس اعلای انقلاب اسلامی عراق» با هدف مبارزه با حکومت صدام
حسین پدید آمد.

- حمله اخوان مسلمین به رژیم سعودی
- در عربستان سعودی
- پدید آمدن «سازمان انقلاب اسلامی در شب جزیره عربستان»

- در بھرین ← مبارزه مردم مسلمان با رژیم آل خلیفه به رهبری جمعیت الوفاق و ... با شدت ادامه دارد.

ج) انقلاب اسلامی و طغیان ها
و حرکت های انقلابی در
کشورهای در حال رشد

- در کویت ← حزب الله کویت به وجود آمد.

- در دو کشور قطر و امارات عربی متحده ← حرکات سازماندهی شده نبود اما بعد از انقلاب مخالفتها به شکل اعتراض اجتماعی بروز کرد.

- گسترش شیوه های قهرآمیز مبارزه: ترور انور سادات توسط سازمان الجهاد
- در مصر
- دفاع «جنبش اخوان مسلمین» از انقلاب اسلامی ایران
- در الجزایر ← «جهیه نجات اسلامی» پدید آمد.

- در تونس ← جنبش گرایش اسلامی که بعدها به جنبش نهضت تغییر نام داد، پدید آمد.

- در مراکش ← نیز حرکات اسلامی رشد کرد.

- در سوریه ← «اخوان مسلمین» فعالیت خود را گسترش داد.

- «جهاد اسلامی» آشکارا از انقلاب اسلامی دفاع و خواستار الگو گرفتن
- در فلسطین فلسطینی ها شد.
- «سازمان مقاومت اسلامی»

* هر دو بعد از انقلاب اسلامی اعلام موجودیت کردند.

۱۴- تأثیر انقلاب اسلامی حتی پیش از پیروزی شروع شد → مقاومت مردم در برابر کودتای کمونیستی
 ۱۵- پس از انقلاب → گروههای مجاهد شیعه (هشتگانه) و سنتی (هفتگانه)

۱۶- پیدایش «نهضت اجرای فقه جعفری»
 ۱۷- اما مسئله فرقه گرایی از پخش بیشتر انقلاب اسلامی در این کشور جلوگیری کرد.

۱۸- کشمیر (ایران ضمیر) → به شدت طرفدار انقلاب اسلامی است.
 ۱۹- در آسیای مرکزی (تاجیکستان و ازبکستان) → حرکت‌هایی به وجود آمد اما حضور چریک‌های وهابی ناشی از تأثیر طالبان نیز دیده شده است.

۲۰- در قفقاز → نیز بازتاب انقلاب اسلامی وجود داشته است.
 ۲۱- در ترکیه لانگ → احزاب رفاه و فضیلت نجم الدین اریکان که نسبت به حزب کنوتی «توسعه و عدالت» اردوغان از اصالت بیشتری برخوردار بودند، به قدرت رسیدند اما خیلی زود از سوی نظامیان ترکیه محدود شدند.

۲۲- تغییر بعضی حکومت‌ها و پیوند آنها با اسلام (سودان و پاکستان)
 ۲۳- ورود اسلام‌گرایان به پارلمان (حزب الله لبنان و اخوان مسلمین اردن)
 ۲۴- تغییر در ایده‌های برخی شاهزادگان در حاشیه خلیج فارس و تشکیل دولت توسط احزاب اسلام‌گرا (ترکیه)

دفاع از برنامه صلح آمیز هسته‌ای ایران

۲۵- تأثیر ایران در تصمیمات و صدور قطعنامه جنبش عدم تعهد سازمان کنفرانس ایران اسلامی و اوپک
 ۲۶- تأثیر ایران در برخی ارگان‌های وابسته به سازمان ملل متحد مانند یونسکو

۲۷- العوایات رهابی پخش در آمریکای لاتین → نقش کشیشان در انقلاب نیکاراگوئه

۲۸- گسترش حجاب اسلامی، گرایش بیشتر به شرکت در مراسم مذهبی و رعایت تکالیف دینی [این امر در کشورهای دوردست آسیایی مانند اندونزی و حتی اروپا و آمریکا دیده می‌شود]
 ۲۹- گسترش تشیع در شرق آسیا (و به ویژه اندونزی و مالزی) و غرب آفریقا (نیجریه) در سال‌های اخیر

۳۰- کنفرانس‌ها و مرکزهای پژوهشی

ج) انقلاب اسلامی و طفیانها و حرکت‌های انقلابی در کشورهای در حال رشد

د) تأثیر انقلاب اسلامی در نهادهای مللی

فصل ۱۱: انقلاب اسلامی ایران و سقوط نظام روقطبی

(فروپاشی بلوک شرق)

الف) سیاست دین (زادی اتحاد شوروی): پس از انقلاب کمونیستی، موضع آشکار ضد مذهبی شوروی باعث مشکلات زیادی برای مسلمانان شد؛ تا جایی که مساجد و مدارس دینی مورد حمله قرار گرفت و تعطیل گردید.

- آرنولد توینی تاریخ‌دان مشهور غربی؛ اگر وضع کنونی بشر به یک جنگ نژادی منجر شود، اسلام ممکن است بار دیگر برای ایقای نقش تاریخی خود قیام کند.

- فرد هالیدی؛ انقلاب اسلامی عظیم‌ترین انقلاب تاریخ است و این کار عظیم در پرتو قدرت شخصیت امام خمینی پا گرفت.

- آلوین تافلر؛ بزرگ‌ترین تحول امروز جهان، ظهور پدیده‌ای جدید، یعنی نیرو و قدرتی ماورای دولتهای ملی است.

تافلر نمونه‌ای از جریان مذکور را تلاش‌های امام خمینی می‌داند که با استفاده از «تیریوی مذهب» بخش زیادی از قدرتی را که مدت‌ها در انحصار دولتهای ملی بود، در کنترل گرفت. (برای نمونه صدور فتوای قتل سلمان رشدی توسط امام)

- ماروین زونیس؛ آثار انقلاب اسلامی از مزهای ایران فراتر رفته و بزرگ‌ترین منبع الهام‌دهنده برای جنبش‌های سیاسی و اسلامی در خاورمیانه و جهان بوده است.

- میشل فوکو؛ از قرن ۱۸ به بعد هر تحول اجتماعی که اتفاق افتاده بسط مدرنیته بوده اما انقلاب ایران تنها حرکت اجتماعی است که در برابر مدرنیته قرار دارد.

* همه‌ی اندیشه‌های سیاسی غرب در نفی هویت دینی مشترک‌اند.

۱- تقریباً ۱۲ سال پس از پیروزی انقلاب و به دنبال برچیده شدن بلوک شرق کمونیست و فروپاشی اتحاد شوروی

- شکست ایدئولوژی مارکسیستی به دلیل غیرعلمی بودن
 - سیاست‌های پرستروکیا (بازسازی اقتصادی) و گلاسنوت (فضای باز سیاسی) گورباچف
 - نبودن آزادی (مثلاً آزادی در دین) در کشورهای مارکسیست
 - تأثیر بر جمهوری‌های مسلمان اتحاد شوروی در آسیای مرکزی و قفقاز و تأثیر آن بر جمیعت مسلمان این کشور در سایر نقاط
 * با فروپاشی اتحاد شوروی، این کشور به ۱۵ جمهوری تقسیم شد که ۵ جمهوری آسیای مرکزی و ۳ جمهوری قفقاز (آذربایجان، گرجستان و ارمنستان) مستقل گردیدند.

ب) انقلاب اسلامی و موج احیاکنی اسلامی

ج) انقلاب اسلامی و سقوط نظام روقطبی

۱- از بین بردن حقانیت و مقبولیت نظام‌های مارکسیستی با تأکید بر نقش مذهب و شکست شدید نظامی روس‌ها در افغانستان که از حمایت کامل ایران اسلامی برخودار است.

* منبع اصلی سلاح‌های صدام روس‌ها بودند.

۲- عوامل دفیل

وقوع انقلاب اسلامی و تغییف انصار شوروی

۳- موج تأثیرات در قلمرو شوروی

- نگرانی آمریکا و متحдан اروپایی و آسیایی‌اش از بابت احتمال توسعه رادیکالیسم اسلامی در جمهوری‌های سابق شوروی

- جیمز بیکر جلوگیری از نفوذ ایران و «بنیادگرایی اسلامی» را به عنوان رکن اصلی سیاست آمریکا در منطقه اعلام کرد.

- گورباچف در واکنش به احیای «رادیکالیسم اسلامی» خواستار عدم مداخله ایران در امور داخلی آذربایجان و دامن زدن به «بنیادگرایی اسلامی» در آن کشور شد.

- از دیگر عوامل مؤثر در گسترش بیداری اسلامی در شوروی، قدرت اندیشه، کلام و عمل امام خمینی بود.

- یوری ایوانف: امام خمینی سازش را رد می‌کند و مسلمانان را به شکنیابی و سازش نه، بلکه به مقابله با غارت‌های ستم‌های حکام خارجی دعوت می‌کند و در این امر به انگیزه‌های معنوی آسمانی متول می‌شود.

- امام خمینی در نامه به گورباچف: از این پس کمونیسم را باید در موزه‌های تاریخ جهان جست‌جو کرد؛ چرا که مارکسیسم جوابگوی هیچ نیاز از نیازهای واقعی انسان نیست؛ چرا که مکتبی مادی است و با مادیت نمی‌توان بشریت را از بحران‌های عدم اعتقاد به معنویت (اساسی‌ترین درد جامعه بشری در شرق و غرب) به درآورد.

- علل تلاش شوروی در نهان ماندن نامه امام: ترس فراوان از عمق تأثیر این نامه در جذب مردم به سمت تعالیم دین اسلام

۱- افزایش ازدواج‌های مذهبی

۲- تدفین اسلامی

۳- افزایش توجه به خدا و آیین‌های مذهبی در میان مردم

۴- تعطیلات اسلامی مانند عید قربان و عید فطر

۵- برگزاری مراسم میلاد پیامبر در مناطق مسلمان‌نشین

۶- رعایت اعمال مذهبی در رمضان

۷- تأثیر اندیشه و خوشبینانه اتحاد شوروی به انقلاب اسلامی، زمینه گسترش تمایلات مذهبی را در میان مردم فراهم کرد.

۸- دلیل این و آنکه؛ شوروی امیدوار بود ویژگی ضد عربی انقلاب به چرخش موازنۀ راهبردی در خلیج فارس به نفع اتحاد شوروی سوسيالیستی کمک کند.

۹- اعطای آزادی‌های سیاسی از طرف دولت به مردم:

- طبق آرمان‌های مارکس: انسان در زندگی اجتماعی و تاریخ، همچون کارگزار بوده و فاقد هرگونه اختیار و اراده است.

- در سایه گسترش تمایلات مذهبی در جامعه شوروی، توجه به نقش اراده و اختیار انسان در زندگی اجتماعی افزایش یافت ← اجرای برنامه فضای باز سیاسی توسط گورباچف

۱۰- گسترش مکان‌های مذهبی در شوروی: افزایش تعداد مساجد و کلیساها

۱۱- از نشانه‌های بیداری اسلامی در اتحاد شوروی

ج) انقلاب اسلامی و
سطوت نظام دوقطبی

- * در حالی که دو اندیشه مارکسیسم و لیبرالیسم به دلیل مبانی مادی‌گرایی آنها و تأکید بر انسان محوری در نهایت به صلح و سازش می‌رسند، وقتی اندیشه دینی بر مبنای خدامحوری در قالب نظام جمهوری اسلامی پدید می‌آید، تخاصم اساسی با آنها شکل می‌گیرد.
- * جنگ ایران و عراق ← از مسائل تناقض در تضادهای شرق و غرب ← چون آمریکا و شوروی در این زمینه اشتراک منافع یافته‌ند و به همکاری پرداختند.

- در نشست سران ناتو در سال ۱۹۹۱، جهان اسلام به‌ویژه غرب آسیا، محور تعارض با منافع ناتو معرفی شد و جنگ علیه تهدید سبز (جهان اسلام) جایگزین جنگ علیه تهدید سرخ (جهان مارکسیستی) گردید.

- لقب اتحاد شوروی از نظر رونالد ریگان ← امپراتوری شورو

- لقب ایران و عراق از نظر جرج بوش ← محور شرارت

- اکنون نظریه‌پردازان آمریکایی، کشورها و گروههای مسلمان را بزرگ‌ترین خطر برای صلح جهانی معرف می‌کنند.

↓
(اسلام سیاسی به رهبری جمهوری اسلامی)

- ظرف سالاد = شوروی
امکان انفکاک اقوام و ملیت‌ها در آن به دلیل مختلف

(تعارض اسلام و مارکسیسم) وجود داشت.

- دو جامعه مغایر
از نظر تافلر
- دیگ همچوشی = جامعه ایرانی

در طول هزاران سال اقوام و ملیت‌ها در هم تئید شده و با یکدیگر امتزاج فرهنگی یافته‌اند و امکان جدایی ندارند.

ج) انقلاب اسلامی و
سقوط نظام دوقطبی

فصل ۱۱: انقلاب اسلامی ایران و غرب

- قبل برای امور نظامی
- امروزه برای هر ساختار و سازمان مهمی به‌ویژه روابط بین‌المللی
- معادل کلمه "Strategy"
- روش و راه دستیابی به هدف یا اهداف تعریف شده
- دولت‌ها و قدرت‌های تأثیرگذار در نظام بین‌المللی برای دستیابی به اهداف کوتاه‌ترین و کم‌هزینه‌ترین راه را برمی‌گزینند.
- راهبرد آنها برای یک مرحله تعریف می‌شود و ممکن است با تغییر شرایط و ورود به مرحله دیگر دچار تغییر گردد.
- راهبردها ممکن است جهانی یا منطقه‌ای باشند.

الف) مفهوم راهبرد

۱- در صورت تضمین بودن موجودیت قدرت‌های جهانی → راهبرد فعال برای دستکاری جهانی اما در شرایط ضعف و فترت → راهبردهای منفعل برای تضمین موجودیت	۲- در تحولات <u>درون تمدنی</u> ، تغییرات نظام جهانی زودتر از زمانی که چالش گران نظام جهانی برون تمدنی باشند اتفاق می‌افتد.	توبه‌ها	۱۰
در این شرایط تغییرات به معنای ضربه فنی شدن کامل یک تمدن یا هوتی نمی‌باشد بلکه فقط تقسیم جدید <u>درون تمدنی</u> است.			

الف) مفهوم راهبرد

• قبل از جنگ جهانی دوم: نظام چندقطبی دولت‌های اروپایی متبني بر استعمار قدیم → تقسیم کشورهای جهان سوم میان خود و سلطه بر آنها → عدم امکان سلطه بر ایران از طریق حضور مستقیم و مداوم نظامی به دلیل پابندی به اصول مذهب تشیع، هوشیاری علمای مذهبی در صیانت از کشور و وقوع قیام‌هایی مانند تباکو → اتخاذ راه و روش دیگر توسط انگلیس و روسیه: نفوذ در ساختهای حکومتی و زد و بند با دولتمردان و اخذ امتیازات متعدد اقتصادی (تأسیس بانک شاهنشاهی، امتیاز رویتر و تباکو) در مقابل دادن وام به دولتمردان یا پرداخت مبالغ ناچیز به دولت

• پس از جنگ جهانی دوم: تغییر شرایط و ورود به عصر نظام دوقطبی (غرب لیبرال «آمریکا» - شرق کمونیست «اتحاد شوروی») و شکل جدید استعمار - همزمان با جنگ سرد مسکو - واشنگتن، جنگ سرد مسکو - پکن نیز با شدت بر سر رهبری رژیم مارکسیستی (لنینیسم و مائوئیسم) جریان داشت.

- شکست آمریکا در ویتنام → دادن باج‌های سیاسی بزرگ آمریکا به چین برای میانجیگری چین بین آمریکا و ویتنام → گسترش روابط چین و غرب بخصوص در زمینه سرمایه‌گذاری غرب در بنادر آزاد اقتصادی چین → با همه‌ی این وجود آمریکا و چین از نظر راهبردی و در میان مدت و درازمدت همیگر را دشمن می‌پنداشند.

- با وجود جنگ سرد بین شرق و غرب و قرارگیری مواردی مانند بحران برلین، جنگ گره و جنگ ویتنام در نقطه اوج آن، موازنۀ قدرت نسبتاً با ثبات میان این دو بلوک ایجاد و تا زمان فروپاشی بلوک شرق ادامه یافت.

- ایران در این سال‌ها به آمریکا وابسته شد و پس از شکست آمریکا در جنگ ویتنام → زاندارم آمریکا در این منطقه → هدف: حفاظت از منافع آمریکا در منطقه و جلوگیری از ایجاد و گسترش حرکت‌های ضد غربی

- وقوع انقلاب در این زمان در ایران راهبردی، که یک انقلاب مستقل و مخالف سلطه شرق و غرب و برخوردار از آرمان نوین و راهی جدید در اداره امور بود → چالش بزرگ برای قدرت‌های سلطه‌گر جهانی

۱- قرار گرفتن در مسیر جاده ابریشم (راه ارتباطی اروپا با مرکز و شرق آسیا) که مسیر اقتصادی تاریخی بود.

۲- قرار داشتن بر سر راه اروپا به شبه قاره هند (که مدت‌ها مورد منازعه انگلیس و روسیه و فرانسه بود).

۳- اهمیت در دوران پیش از انقلاب به دلیل وجود ذخایر عظیم انرژی

- قرار گرفتن در سراسر سواحل شمالی خلیج فارسی و تنگه هرمز

- همسایگی با شوروی

ب) وضعیت
پیش‌گذاری در (دان)
وقوع انقلاب اسلامی

- موقعیت و اهمیت راهبردی ایران → طمع قدرت‌های بزرگ برای نفوذ و سلطه بر ایران

ج) ایران
امپراتوری ایران
آمریکا پیش از
از اسلام

- مقاله «منشأ رفتاری شوروی» به عنوان بیانیه نیمه رسمی سیاست خارجی آمریکا ← «سیاست سد نفوذ آمریکا» ← ایجاد پیمان‌های دفاعی زنجیره‌ای (ناتو، سیتو و سنتو) از اروپا تا آسیای جنوب شرقی در اطراف شوروی ← آمریکایی‌ها ایران را به عضویت حلقه‌ی میانی «سنتو» درآوردند.

- ابتدا حمایت (به علت شکستن انحصار نفتی انگلیس)
 - بعدها مخالفت (به دلیل منافع امنیتی و منطقه‌ای و اطمینان از اعطای سهم نفت آمریکا توسط انگلیس)
 ← اعتراض آیت‌الله کاشانی

- بعد از روی کار آمدن آیزنهاور ← طراحی کودتایی با نام رمز آژاکس (به رهبری روزولت) توسط آمریکا و انگلیس ← اجرا توسط سازمان سیا و اینتیلیجنت سرویس انگلستان ← ورود روزولت (با نام مستعار جیمز اف لاکریچ) از مرز عراق به ایران در ۱۵ تیر ۱۳۳۲ ← ورود ژنرال شواتسکف در ۱۰ مرداد به تهران ← ایجاد کودتادی ۲۸ مرداد با همکاری عوامل داخلی ← تبریک آیزنهاور به شاه و تقویت نظامی، سیاسی و اقتصادی دولت زاهدی

- راهبرد «نگاه نو» آیزنهاور در سال ۱۳۳۲ تدوین و بر کشورهای پیرامون شوروی تأکید داشت:

- جایگاه ایران در خط شمال غرب آسیا ← موقعیت حیاتی ایران برای دفاع از منطقه و دفاع مقدم از منطقه مدیترانه + پایگاهی برای حمله هوابی یا زمینی به شوروی
 - نقش حیاتی منابع نفت ایران و دیگر کشورهای خلیج فارس برای بازسازی اروپای غربی و توانا ساختن غرب برای دوام در جنگ

- تلاش آمریکا برای سهیم شدن در نفت ایران با قرارداد «هوارد پیچ - امینی» بین ایران و کنسرسیوم بین‌المللی نفت در ۲۸ شهریور ۳۳ در تهران به ثمر نشست. مطابق این قرارداد نفت ایران تقسیم شد.

۴۰٪ به انگلیس
 ۴۰٪ به آمریکا
 ۱۴٪ به شرکت رویال داچ شل (هنگ - انگلیسی)
 ۱۶٪ به فرانسه

- در بهمن ۱۳۴۴ ← پیمان بغداد تحت عنوان قرارداد همکاری عراق و ترکیه با حمایت آمریکا و انگلیس امضا شد ← اندکی بعد پاکستان و سپس ایران به آن پیوستند ← پس از وقوع کودتای سال ۱۹۵۸ در عراق و خروج عراق از آن ← تغییر نام به پیمان مرکزی یا سنتو

- تأکید بر رفرم از بالا برای جلوگیری از وقوع انقلاب در جهان سوم و مسابقه تسلیحاتی گسترش با اتحاد شوروی

- الهام از مشاوران امنیتی اش والت ویتمن و روستو (صاحب نظریه توسعه)
 - ایران نیز باید رفرم‌ها را اجرا می‌کرد: در ابتدا ایستادگی محمدرضا شاه برای اجرای رفرم و حمایت از نیکسون (رقیب کندی) ← نخست‌وزیری علی امینی ← رفت‌وآمدی‌های زیاد بین مقامات دو کشور در خصوص ادامه رفرم‌ها ← نخست‌وزیری اسدالله علم (یار مطمئن شاه) ← اجرای اصطلاحات ارضی، تدوین لایحه انجمن‌های ایالتی و ولایتی و طرح و اجرای اصول «انقلاب سفید» به دنبال درخواست آمریکایی‌ها

- نظریه فلسفی پان اف کنندی
 (حزب دموکرات)

- بعد از ترور کندی در زمان جانشین او، جانسون، احیای کاپیتولاسیون (مصنوبیت کنسولی نظامیان آمریکایی مقیم ایران و خانواده‌هایشان) صورت گرفت → واکنش شدید امام خمینی به این قضیه و تبعید طولانی مدت ایشان در همین زمان (۱۳۴۳)

- جانشین جانسون

- استعفا به دلیل رسوایی «واترگیت»

- قبل از او تحولات مهمی اتفاق افتاد → تغییر عمدی در راهبرد امنیتی آمریکا

- آمریکا دیگر در جنگ ویتنام شکست آمریکا در جنگ ویتنام
اطراف شوروی شرکت نمی‌کرد و
مسئولیت دفاع را به خود کشورها
و اگذار کرده بود و بدین منظور آنها
رابه انواع سلاح‌های پیشرفته غیراتمی
تجهیز می‌کرد.

- پیروزی بزرگ نهضت‌های رهایی بخش
در آسیا، آفریقا، آمریکای لاتین

- دستیابی شوروی به بمب اتمی

- تصمیم انگلیس به خروج از شرق سوئز

- ریپارڈ نیکسون

(حزب پیموده‌ی فواه)

- براساس دکترین جدید، ایران به عنوان ستون نظامی (زاندارم) و عربستان به
عنوان ستون مالی آمریکا در نظر گرفته شدند.

- مرزهای طولانی زمینی و دریایی ایران و شوروی

- عضویت ایران در پیمان سنتو

- موقعیت جغرافیایی

- جمعیت زیاد ایران

- رژیم شاه تنها مورد اعتماد اسرائیل در منطقه بود.

- خصلت‌های بلندپروازانه محمدرضا شاه

دلایل انتخاب

ایران به

...

ج) ایران و امنیت
ملی آمریکا بیش
از انقلاب

- آخرین رئیس جمهور آمریکا تا پیش از پیروزی انقلاب اسلامی بود.

- با ایده «حقوق بشر» پا به میدان گذاشت → شاه تا حدی از سر ترس گام‌هایی برای ایجاد فضای باز سیاسی برداشت.

- پیغمبر کارتر

(حزب دموکرات)

- امضای قراردادهای جدید در زمینه خریدهای تسلیحاتی بین ایران و آمریکا
- وی در دی‌ماه ۶۵ در سفر به تهران، ایران را «جزیره ثبات در یکی از پرآشوب‌ترین
نقاط دنیا» خواند و گفت در مسائل مربوط به امنیت نظامی، دیدگاه‌های ما با هیچ
کشوری به اندازه ایران نزدیک نیست.

- در زمان وقوع انقلاب اسلامی دو گروه در کاخ سفید حاضر بودند ↓
- گروه سایروس ونس → وزیر خارجه، سیاست‌های ملایم‌تر
- گروه برزنیسکی → مشاور امنیت کارتر، تأکید بر
هر دو به منافع ملی امنیتی آمریکا نظر داشتند] ایستادگی و برخورد قاطع با انقلابی‌ها

- ضعف اطلاعاتی سازمان سیا درباره ایران

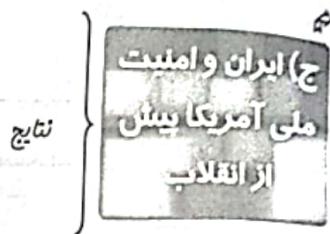
- درگیری آمریکا در مسئله کمپ دیوید

- سیاست حقوق بشر کارتر

- نوع خاص انقلاب ایران (مهم‌ترین دلیل)

- انقلاب با دشمنان خود وارد یک مبارزه بروند تمنی شد (مبارزه غرب با چین و روسیه درون تمنی است و از همین رو صرفاً بر مبنای منافع مادی صورت می‌گیرد).
- با اعطای استقلال به کشور، پافشاری برای اصول خود و یارگیری‌های منطقه‌ای و جهانی به گونه‌ای اساسی امنیت ملی آمریکا را متزلزل کرد.

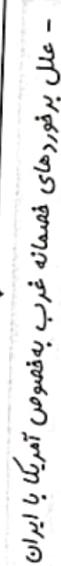
- ایران انقلابی با ماهیت بروون تمنی به عنوان استوارترین معارض این دولت‌ها تفویر گرده است.

- 1- از دست دادن ایران در منطقه‌ای بسیار راهبردی و نفت‌خیز (هارتلند جهان) → از دست دادن رژیم محمد رضا شاه، فروپاشی پیمان‌های سنتو و سیتو، ایجاد خلاً قدرت برای غرب در منطقه، فراهم شدن زمینه رشد حرکت‌های استقلال خواه و اسلام‌گرا و ضد غربی، تهدیدات جدی امنیتی برای رژیم صهیونیستی
- 2- ماهیت، آرمان و بازتاب‌های انقلاب اسلامی در جهان برخلاف ایدئولوژی‌های تک‌بعدی در سایر انقلاب‌های معاصر، از جامعیت برخوردار بوده است → ایجاد حرکت‌های اصول‌گرایی اسلامی جدید، فعال ساختن حرکت‌های منفعل قبلی:

- فلسطین: جهاد اسلامی و حماس
- لبنان: حزب‌الله
- عراق: مجلس اعلای انقلاب اسلامی عراق و حزب الدعوه الاسلامیه
- شمال و مرکز آفریقا: جبهه نجات اسلامی الجزایر و سازمان‌های اسلامی در مصر، تونس و نیجریه و ...
- آسیای مرکزی، قفقاز و آسیای جنوبی: سازمان‌های اسلامی پاکستان، افغانستان و کشمیر
- خلیج فارس: سازمان اسلام‌گرا در بحرین، عربستان و کویت
- آسیای جنوب شرقی

- 1- ایران به عنوان الگویی از پیشرفت بر مبنای استقلال برای جهانیان
- 2- ایران دستاوردهای علمی خود را بدون چشم‌داشت در اختیار ملت‌ها و کشورهای جهان سوم قرار می‌دهد.
- 3- پیشرفت‌های علمی فناوری جمهوری اسلامی ایران برای غرب خطرناک است

- 1- انرژی هسته‌ای
- 2- موشک‌های بالستیک
- 3- نانو
- 4- لیزر
- 5- تسلیحات
- 6- پیشکشی و ...

* سلطه غرب بر سرزمین‌های دیگر تا حد زیادی از طریق رشد علمی ایجاد شده است.

حدود ۱۲ سال پس از وقوع انقلاب اسلامی، با شعار نه شرقی نه غربی، نظام سلطه دولتی حاکم بر جهان با فروپاشی اتحاد شوروی و بلوک شرق فرو ریخت.

} - تا فروپاشی بلوک شرق و مدتی بعد از آن → راهبرد فعال (تلاش برای تشکیل نظام تکقطبی)
 } - امروزه → راهبرد منفعل (تلاش برای حفظ موجودیت و قدرت خود)

راهبرد غرب

فصل ۱۰: انقلاب اسلامی ایران و تغییر در هندسه قدرت در منطقه

- اول → با شخصیت‌های مانند سید جمال‌الدین اسدآبادی و مصلحانی از جهان عرب
 }
 - دوم → در دهه‌های پایانی رژیم پهلوی و به دنبال وقوع انقلاب اسلامی → «بازگشت به خویشتن» → مردم ایران راه حل مشکلات خود را در بازگشت به اسلام دیدند.
 }
 - سوم → ۱۳۹۰ ش (۲۰۱۱ م) → نتیجه‌ی بازتاب انقلاب اسلامی
 }
 ← اغتشاش و انقلاب در کشورهای عربی

- در زمینه بازتاب انقلاب اسلامی، نقش رهبری انقلاب در چهار دهه گذشته قاطع و اثرگذار بوده است
 → اعتقاد به صدور انقلاب از طریق آگاهانیدن → نمود در اصول قانون اساسی جمهوری اسلامی

- ما از مظلوم دفاع می‌کنیم و بر ظالم می‌تازیم.
 }
 - پندر نمونه از سفatan امام فمینی
 - ما باید در صدور انقلابمان به جهان بکوشیم.
 }
 - اگر نیت خالص باشد، انقلاب به همه جا می‌رسد.

الف) انقلاب اسلامی، پیشتلار بیداری اسلامی

- حمایت همه‌جانبه انقلاب اسلامی از مظلومان فلسطینی (فلسطین را مسئله مرکزی جهان اسلام خواند).

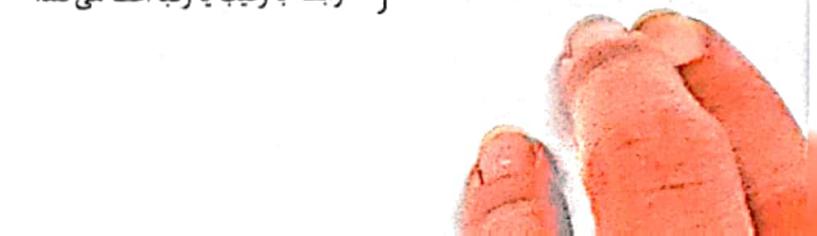
- از جمله عوامل دیگر زمینه‌ساز بازتاب: مردم سالاری دینی (نقش مردم در صحنه سیاسی)، سیاست خارجی مستقل، پیشرفت‌های بزرگ در علم و فناوری و اقتصاد
 - از جمله اقداماتی که غرب برای مصادره انقلاب‌های الگو گرفته از انقلاب اسلامی کرد → باز کردن میدان برای جولان گروههای تکفیری مانند داعش

- جغرافیای سیاسی: دانشی که تأثیر متقابل جغرافیا و سیاست را بررسی می‌کند.

- «نوپلتیک»: بخشی از جغرافیای سیاسی که به بررسی تأثیر عوامل جغرافیایی بر جنبه‌های خارجی سیاست و روابط خارجی و راهبردهای سیاست خارجی دولت‌ها می‌پردازد.

ب) جغرافیای سیاسی
منطقه

- موقعیت راهبردی: موقعیتی است که به دار آن مزایای قاطع سیاسی، اقتصادی یا سوق‌الجیشی در رابطه با رقیب یا رقبا اعطای می‌کند.

- منطقه‌ی ما در برگیرنده مناطق شمال آفریقا، شرق مدیترانه، خلیج فارس و بخشی از آسیای جنوبی (افغانستان و پاکستان) است و از موقعیت راهبردی ویژه‌ای برخوردار است.

۴۵

- نقطه تلاقی سه قاره آسیا، اروپا و آفریقا

- محل ظهور ادیان الهی

- موقعیت مرکزی ویژه‌ی مکه و مدینه

- منابع بسیار غنی نفت و گاز در این منطقه و نیاز جهانی به آن

- تعهد غربی‌ها به ویژه آمریکا در دفاع از امنیت رژیم صهیونیستی

- ظهور انقلاب اسلامی ایران

ب) جغرافیای سیاسی

منطقه

- فشارها و تحریم‌های اقتصادی

- حضور نظامی (حضور ناوگان پنجم دریایی آمریکایی در بحرین) پیوند منافع ملی راهبردهای

- اشغال نظامی (افغانستان و عراق) جهانی غرب با منطقه

- تشدید تحریم‌های اقتصادی علیه ایران

- در زمان پیروزی انقلاب، نظام دوقطبی (بلوک شرق و غرب) حاکم بود ← بیشتر کشورهای منطقه در اردوگاه غرب بودند اما یمن جنوبی، افغانستان، لیبی و سوریه در بلوک شرق بودند.

- اندکی پس از پیروزی انقلاب ← مداخله نظامی روس در افغانستان ← یاری کردن مجاهدین افغانستان (گروه هشتگانه شیعه و هفتگانه سنتی) توسط ایران ← شکست روس‌ها (زمزم چرکین) ← خروج از افغانستان ← فروپاشی بلوک شرق ← به قدرت رسیدن مجاهدین در افغانستان اما ادامه جنگ داخلی علیه یکدیگر

- تغییرات از فروپاشی بلوک شرق تا ظهور موج سوم بیداری اسلامی:

- یمن جنوبی + یمن شمالی ← کشور یکپارچه یمن

- پدید آمدن سه کشور گرجستان، آذربایجان و ارمنستان در قفقاز و ۵ کشور ترکمنستان، قزاقستان، ازبکستان، تاجیکستان و قرقیزستان در آسیای مرکزی ← بهبود وضعیت در جغرافیای سیاسی ایران ← به وجود آمدن کشورهای میان ایران و روسیه برای اولین بار

ج) هندسه قدرت در

منطقه (پیش از انقلاب

اسلامی تا آغاز منع

سوم بیداری اسلامی)

- نبرد سال ۱۹۸۲ لبنان به علت ظهور حزب‌الله (نبرد ۳۳ روزه)

- پیش از پایان جنگ داخلی لبنان شکست رژیم صهیونیستی در

- نبرد با حماس (۲۲ روزه) (جنش مقاومت اسلامی فلسطین) تغییرات راهبردی در

- نبردهای ۵۱ روزه، ۸ روزه و ۲ روزه با فلسطینی‌ها جغرافیای سیاسی منطقه

- مصر (مهم‌ترین کشور عربی): خیانت انور سادات به آرمان فلسطین + امضای

معاهده کمپ دیوید در سال ۱۹۷۸ ← مصر در جبهه رژیم صهیونیستی ←

ادامه مسیر سادات توسط مبارک (جانشین وی) ← سرنگونی در انقلاب ۲۰۱۱

- وابستگی کشورهای دیگر شمال آفریقا مانند تونس، مراکش و الجزایر به غربیان

لیبی؛ همراهی سرهنگ قذافی با غرب + تسلیم در برابر غرب در منطقه پیش از وقوع موج

برنامه هسته‌ای خود و هماهنگی با آنها و سایر دولتها در منطقه سودان؛ کودتای عمر البشیر سال‌ها قبل ← راه جدا از غربی‌ها + تا

حدودی در چارچوب بیداری اسلامی استثنای

۴۶

- هندسه قدرت در

منطقه پیش از وقوع موج

سوم بیداری اسلامی

- گرایش اسلامی لبنان و فلسطین
- ترکیه ← قدرت در دست اسلام گرایان میانه رو و لیبرال ← بعدها، قرار گرفتن برخی از سران حکومتی در جبهه ارتقای عرب و رژیم صهیونیستی و در مقابل سوریه (تبديل به سر پل ورود تکفیری ها)
- عراق ← غربی ها هر کاری می خواستند انجام می دادند.
- اردن ← رژیم ملک عبدالله بسیار مورد اعتماد رژیم صهیونیستی

- عربستان همواره وابسته به غرب
- کشور حاشیه خلیج پس از پیروزی انقلاب ← تشکیل شورای همکاری خلیج فارس هدف مبارزه با امواج انقلاب اسلامی
- عربستان + امارات متحده عربی + قطر + بحرین + کویت + عمان + یمن
- ↓
پیش از حرکت فعلی بیداری اسلامی ← میانه رو ← سپس همراهی با غرب و کمک به تروریستها در مسئله سوریه

در شرق مدیترانه

۱- هندسه قدرت / منطقه پیش از اسلام
۲- هندسه قدرت / منطقه پیش از اسلام
۳- هندسه قدرت / منطقه پیش از اسلام

ج) هندسه قدرت در
منطقه (پیش از انقلاب
اسلامی تا آغاز موج
سوم پیداری اسلامی)

- در جنوب قاره اروپا و آن طرف دریای مدیترانه ← حساسیت اروپایی ها ← زیرا بی ثباتی و نا آرامی در این منطقه، مناطق همچو را تحت تأثیر قرار می دهد.
- از طریق مصر در همسایگی با رژیم صهیونیستی
- منابع غنی انرژی فسیلی (به ویژه در لیبی و الجزایر)

۱) شمال آفریقا

- مصر: سرنگونی رژیم حسنه مبارک (دیکتاتور وابسته به غرب) در سال ۲۰۱۱ ← کرسی ریاست جمهوری به دست اسلام گرایان به ویژه اخوان مسلمین افتاد ← ادامه تلاش برای غالب شدن بر قوه قضاییه و ارتش ← سوه استفاده غربی ها از اشتباهات محمد موسی (رئیس جمهوری مصر) و بهره گرفتن از گروه های سلفی مانند «حزب النور» و کمک های اقتصادی ← به قدرت رساندن ژنرال سیسی

- خواهان گسترش روابط با روسیه
- عدم نزدیکی به ایران با مداخله غرب

عربستان
↓
ابتدا به نفع موسی رأی داد پس
در کنار سیسی قرار گرفت.

دلایل اهمیت
راهبردی و
ژئوپلیتیک

د) هندسه کنونی
قدرت در منطقه

- تونس: انقلاب علیه حکومت «بن علی» ← به قدرت رسیدن اسلام گرایان به ویژه «النهضه» به رهبری راشد الغنوشی ← تهدید توسعه غربی ها به بیرون کشیدن سرمایه های شرکت های غربی ← پذیرش اسلام پلورال و سکولاریسم و عمل گرایی و همزیستی با غرب ← فاصله از ارزش های اسلامی

۱۰- لیبی (نفت خیز) ← هفته‌های پایانی حکومت قذافی ← غربی‌ها تحت عنوان دفاع از مردم لیبی علیه قذافی موضوع را به شورای امنیت سازمان ملل برداشت ← اخذ مجوز شورا ← مداخله نظامی غرب در لیبی ← ترکیب کنونی پالرمان لیبی و (آمیزه‌ای از نیروهای انقلابی قبلی + غرب‌گرها) ← عدم وجود حکومت باثبات ← فعالیت گروههای تکفیری مانند داعش در شرق آن ← امروزه مقامات حکومت انقلابی لیبی اعلام کرده‌اند که خواستار اجرای شریعت اسلامی و طرفدار فلسطینی‌ها هستند.

* کشته شدن سفید آمریکا در بنغازی در سالگرد واقعه ۱۱ سپتامبر (۱۳۹۱ ش) برای غربیان و آینده منافعشان بسیار هشدار دهنده بود.

- الجزایر: به دست آوردن رأی اکثریت در انتخابات شورای شهرداری و پارلمانی توسط اسلام‌گرایان ← کنار گذارده شدن شاذلی بن جدید و روی کار آمدن بوذیاف ← کودتا علیه آنها ← آغاز حرکت کنونی بیداری اسلامی ← فاصله از غرب و نزدیکی به ایران

- سودان: قبل از حرکت بیداری اسلامی کنونی، اسلام‌گرایان قدرت را به دست گرفته بودند ← در حال حاضر به علت نیاز اقتصادی سودان و کمک ارتجاع عرب به این کشور عربستان توانسته دولت سودان را در مسئله فلسطین با خود همراه کند.

(۲) شرق مدیرانه

دین و مذهب و میراث و ملاطقه

- در برگیرنده کشورهای لبنان، فلسطین، ترکیه و سوریه

- ظهور حزب‌الله لبنان و حماس فلسطین تحت تأثیر مستقیم انقلاب اسلامی ← دست کم چهار بار تاکنون برای رژیم صهیونیستی مشکلات جدی امنیتی و موجودیتی به وجود آورده و آن را از دستیابی به اهداف بازداشتمند.

- نبرد اخیر میان رژیم اشغال‌گر قدس و فلسطینی‌ها ← استفاده فلسطینی‌ها از موشک‌های فجر «تل‌آبیو» تلاش همه‌جانبه غرب برای برقراری آتش‌بس ← ورود دبیر کل سازمان ملل متعدد و وزیر خارجه آمریکا به منطقه و استفاده از رهبران انقلابی و ارتجاع عرب برای فشار به فلسطینی‌ها ← موفقیت فلسطینی‌ها در تحمیل شرط خود (لغو محاصره غزه) به دشمن

- پس از آغاز موج جدید بیداری اسلامی ← تلاش غرب و رژیم صهیونیستی و ارتجاع عرب برای ساقط کردن نظام سیاسی سوریه و شکستن مقاومت اسلامی در منطقه ← وارد کردن تروریست‌ها به سوریه از تمام مرزهای کشور (تحت عنوان جهاد علیه شیعیان) ← مقاومت ملت و دولت سوریه با کمک ایران و حزب‌الله لبنان و نیروی هوایی روسیه ← شکست غرب در این نبرد ← گذشت ۶ سال ← تروریست‌ها در حال فروپاشی و زوال کامل و ارتش سوریه در حال پاکسازی کامل کشور است.

* در جریان این نبردها، روس‌ها با راه اعلام نموده‌اند که از تجربه لیبی درس گرفته و با غرب در شورای امنیت همراه نخواهند شد.

- حمایت ترکیه از وارد کردن تروریست‌ها به سوریه ← کودتای نافرجام طرفداران فتح‌الله گولن در تابستان ۱۳۹۵ که غربی‌ها پشت این کودتا بودند ← نزدیکی اردوغان به محور تهران - دمشق - مسکو و فاصله از اقدامات قبلی

- رویکرد ترکیه (نزدیکی به محور ایران - دمشق - مسکو) + جایگزینی ولی‌عهد قطر به جای پدر (حمایت شدید پدر از تروریست‌های سوریه) + زوال تروریست‌ها در سوریه و عراق ← تغییر اوضاع به نفع دولت سوریه

- گروههای تکفیری اکنون خط مقدم غرب در مقابل انقلاب اسلامی می‌باشند.

- عراق و اردن بین شرق مدیترانه و خلیج فارس:

↓
یک کشور خلیج فارسی هم محسوب می‌شود.

- عراق: ناتوانی آمریکا در تحمیل قرارداد امنیتی به عراق (به دلیل مخالفت صریح آیت‌الله سیستانی) و شکست در عراق
→ خروج از عراق (بجز کارمندان سفارت) → برگزاری انتخابات مردمی در عراق و قدرت یافتن اسلام‌گرایان حزب
الدعاوه‌الاسلامیه و مجلس اعلای انقلاب اسلامی عراق → قرار گرفتن عراق در کنار مقاومت اسلامی

* تحولات عراق از بزرگ‌ترین اشتباهات راهبردی آمریکا

- از بین بردن رژیم صدام‌حسین توسط آمریکا → تقدیم عراق به نیروهای انقلابی اسلامی در منطقه → آمریکا در مقابل
نظام سیاسی جدید عراق → گسترش گروههای تکفیری داعش در این کشور توسط آمریکا → ورود داعش به موصل و
حرکت به سمت بغداد → بغداد در آستانه سقوط → ورود مشاوران ایرانی به عراق → سازمان‌دهی نیروهای مردمی
→ ورود رزم‌مندگان حشدالشعبی به صحنه نبرد → زوال داعش و نجات عراق

اردن: پس از آغاز موج جدید بیداری اسلامی → مبارزه انقلابی‌ها با حکومت ملک عبدالله → گذشت زمان → فروکش
کردن ناآرامی‌ها

۱۳) منطقه خلیج فارس

اهمیت: تأمین‌کننده بخش بزرگی از انرژی مورد نیاز جهان

- عراق (پس‌احال اندکی از خلیج فارس) + عربستان، امارات، قطر، بحرین، عمان، کویت + یمن (در شبه‌جزیره عربستان و به
نحوی با این منطقه در ارتباط است).

- بحرین (مقر ناوگان پنجم دریایی آمریکا) با شروع موج سوم بیداری در انقلاب و ناآرامی فرو رفت → مداخله نظامی
عربستان → ادامه انقلاب و ناآرامی → عربستان و سایر کشورهای حاشیه جنوبی خلیج فارس پیروزی انقلاب را پیروزی
انقلاب اسلامی و شیعیان می‌داند و برای موجودیت خود خطرناک می‌نگرند → حاکمان بحرین اخیراً از انقلابی‌ها سلب
تابعیت می‌کنند (مثل آیت‌الله شیخ نعیم قاسم، رهبر تحولات انقلابی این کشور)

- یمن: درگیری‌ها و مداخلات نظامی عربستان و امارات → انتخابات فرمایشی و به قدرت رسیدن معاون علی عبدالله
صالح → وعده به بازگردانی آرامش → درگیری و ناآرامی در مناطق شیعه‌نشین با رهبری «انصارالله» که موضعی مشابه
با انقلاب اسلامی دارد → تखیر «عن» → تاخیر «عن» و کل کشور → حملات هوایی ارتقای عرب به سرکردگی
عربستان (فروردن ۱۳۹۴) به یمن با حمایت کاخ سفید و رژیم صهیونیستی در حال

حاضر → یمن در اختیار { «انصارالله» } مناطق اصلی یمن از جمله یمن شمالی سابق و صنعا
{ «منصور هادی» (عامل عربستان) } بخشی از یمن جنوبی سابق
{ «القاعدہ» }

→ تهاجم گستردگی نیروهای عربی به یمن برای تصرف بندر مهم الحدیده و محاصره کامل دریایی انصارالله → مقاومت ارتش
و مردم یمن + هدف قرار دادن ناوچه اماراتی + محاصره بخشی از نیروهای عربی → شکست عرب‌ها

* از نتایج مهم این وقایع: به دست آوردن توان توسط انصارالله برای حمله موشکی و بهبادی گستردگی به ریاض و دیگر
پایتخت‌های دولت‌های معارض + قدرت حمله به مراکز نفتی (آرامکو)، نفتکش‌ها، ناوچه‌های نظامی و فرودگاه‌ها

* نبرد با یمن اشتباه بزرگ عربستان بود.

- عربستان: تظاهرات و ناآرامی در ایالات شرقی (محل ذخایر نفتی و مقر شیعیان) ← سرکوب توسط دولت (مانند: اعدام رهبر شیعیان عربستان (شیخ نمر باقرالنمر) در سال ۱۳۹۵ توسط رژیم)

- عدم پاییندی پادشاه جدید، ملک سلمان، به رعایت برخی قواعد قدیمی در جایگزینی فرد جدید به جای پادشاه (برکناری شاهزاده نایف از ولیعهدی و جایگزینی پسر خود محمد) ←

تشدید اختلافات درون کاخی (مانند تیراندازی در کاخ سعودی)

- نقش عربستان در ایجاد و حفظ گروههای تکفیری و کمک به آنها

- بی‌لیاقتی عربستان در اداره حرمین شریفین (فاجعه‌های «سقوط جرثیل در مسجدالحرام» و «فاجعه منا» در حج تمتع سال ۱۳۹۴ [احتمالاً برنامه‌ریزی شده به دستور صهیونیست‌ها])

د) هندسه کنونی
قدرت در منطقه

نکته مهم درباره این منطقه:

- افزایش روزافزون قدرت جمهوری اسلامی ایران ← اهرم خلیج فارس به عنوان برگ برنده در مسائل راهبردی جهانی برای ایران

پخش ۱۴: چند مقوله برای دستیابی به آینده مطلوب

فصل ۱: کردش خواص سیاسی شایسته

- رفتارهای خواص (نخبگان) سیاسی به دلیل داشتن نقش حساس و تعیین‌کننده در تحقق آرمان‌ها و حفظ سلامت نظام سیاسی، برای ایجاد ثبات سیاسی اهمیت ویژه‌ای داشته و بر سرنوشت نظام تأثیر مستقیم دارند ← (در نظام گردش خواص، معیار ثبات سیاسی، پایبندی و تعهد به ارزش‌ها و عدم انحراف از آنهاست)

- کارهای ویژه خود را به خوبی انجام دهد.
- لازمه‌های ثابت در نظام
- با دیگر نظام‌های فرعی جامعه تبادل داشته باشد.
- میان حوزه‌های اصلی نظام اجتماعی ناهماهنگی و عدم تعادل شدید وجود نداشته باشد.

ساندرز ← «از جمله شاخص‌های بی‌ثباتی، تغییر در هنجارهایست.»

دکتر خواجه سروی ← ثبات سیاسی «عدم انحراف هر نظام از هنجارهای مقبول جامعه» است.

- حضرت علی در فرمایش‌های خود بر ضرورت به کارگیری کارگزاران شایسته برای تصدی امور سیاسی و اجتماعی جامعه تأکید می‌کند و نگرانی خود را از روی کار آمدن زمامداران نالایق ابراز می‌دارد که جامعه را به سمت تباہی می‌کشانند.

* بیش از ۳۰ اصل از اصول قانون اساسی به فرآیند انتخابات و شروط واگذاری منصب‌های مهم سیاسی به منتخبان اشاره دارد.

۱- هدایت‌یافتنگی، ایمان و اعتقاد قلبی به خدا و پیامبر و جانشینان او، باور به معاد و قیامت و تنها خدا را قادر مطلق دانستن

۲- ثبات ایمان و اخلاق در دین، خدا ناظر اعمال، ترس از خدا، عدول نکردن از مسیر حق و دیانت، تلاش برای حفظ ارزش‌های دینی، شکرگزار بودن و حب الهی و پیامبر و ائمه

۳- اجرای احکام الهی و انجام کارها برای رضای خدا

۴- طاعت و بندگی پروردگار و پیروی از راه حق

۵- احیا و ترویج امر به معروف و نهی از منکر

۶- اعتماد به و استعانت از خدا و تمسک به قرآن

۷- جهاد، مبارزه و ایثار جان و مال در راه خدا، احراق حقوق ظالم، استکبارستیزی و نفی سلطه‌جوبی و سلطه‌پذیری و دفاع از حقوق مسلمانان

۸- خود را برتر از مردم از ندانستن و دوری از عجب و غرور و خودپسندی و خوشایند ندانستن تمجید دیگران

۹- بر پایی حق و دفع باطل، هدایت جامعه به پاکی و صداقت، یاری رساندن به مردم

۱۰- ساده‌زیستی و پرهیز از تجمل‌گرایی و دنیاطلبی و فساد، داشتن روحیه محرومیت‌زدایی و رفع فقر

۱۱- داشتن بینش و بصیرت سیاسی، ولایت‌محوری و ولایت‌مداری، دوستی با دوستان خدا و دشمنی با دشمنان او، هوشیاری و استقامت در برابر دشمنان، پایداری در راه دین و پناه نبردن به جهان کفر و قدرت سلطه‌گر

۱۲- ارتباط با علماء و بزرگان دین

۱۳- وفای به عهد، امین و درستکار بودن و خلاف گفتار عمل نکردن

۲۷

۱- مهربانی و مردمداری، گذشت و بخشش، خیرخواهی و انصاف، نیکگویی و نیکرفتاری و پرهیز از عیب‌جویی

۲- پرهیز از رشوه‌گیری و بخل

۳- بیان حقایق و واقعیت‌ها بر مبنای مصالح، شهادت به حق و راست‌گویی

۴- صبر و سعه صدر داشتن، فرو بردن خشم و شکنیابی در سختی‌ها

۵- بینیازی از خلق، توکل بر خدا و دوری از افراد ناباب، فاسد و فتنه‌گر

۱) فتنه (شکنیاب)
۲) بخوبه افلاطونی

دین و اسلام و اندیشه اسلامی

۱- عمل به حق و قانون‌گرایی، پاسداری از مذهب رسمی، پاییندی به وظایف و عدم سوء استفاده از آنها

۲- خود رأی نبودن، تواضع و فروتنی، نصیحت‌پذیر و انتقاد‌پذیر بودن، مشورت کردن، بهره‌گیری از تجارب شایسته، اقدام و عمل بر پایه آگاهی، مشورت نکردن با افراد ترسو، حرص و بخیل

۳- قضایت عادلانه، ترجیح مصالح اسلام و جامعه بر مصالح فردی، گشاده‌رویی، درستکاری و امانت‌داری در مسئولیت، تلاش برای رفع محرومیت، فراهم نکردن بستر سوء استفاده اقوام و دوستان از قدرت

۴- سخت‌کوشی در راه دین و انجام وظایف، شجاعت، استحکام اراده و التزام عملی و تعهد رفتاری

۵- نظارت بر مجموعه تحت امر، به کارگیری افراد موفق و متعهد

۶- آینده‌نگری و دوراندیشی و خیراندیشی برای نظام، تلاش برای اعتلای کشور، پاسداری از مبانی، مصالح و دستاوردهای نظام و کارها را به تأخیر نینداختن

۷- تلاش برای حفظ وحدت و انسجام و حمایت مردمی، آگاهی بخشی به مردم و منت نگذاشتن بر مردم

۸- تلاش برای خودکفایی حفظ استقلال و بالا بردن آمادگی در زمینه‌های مختلف

۱) بخوبه مدبرینی
۲) بخوبه

۱- برخورداری از سلامت مالی و سابقه خوب، امانت‌داری و پرهیز از مال حرام و شبهدار

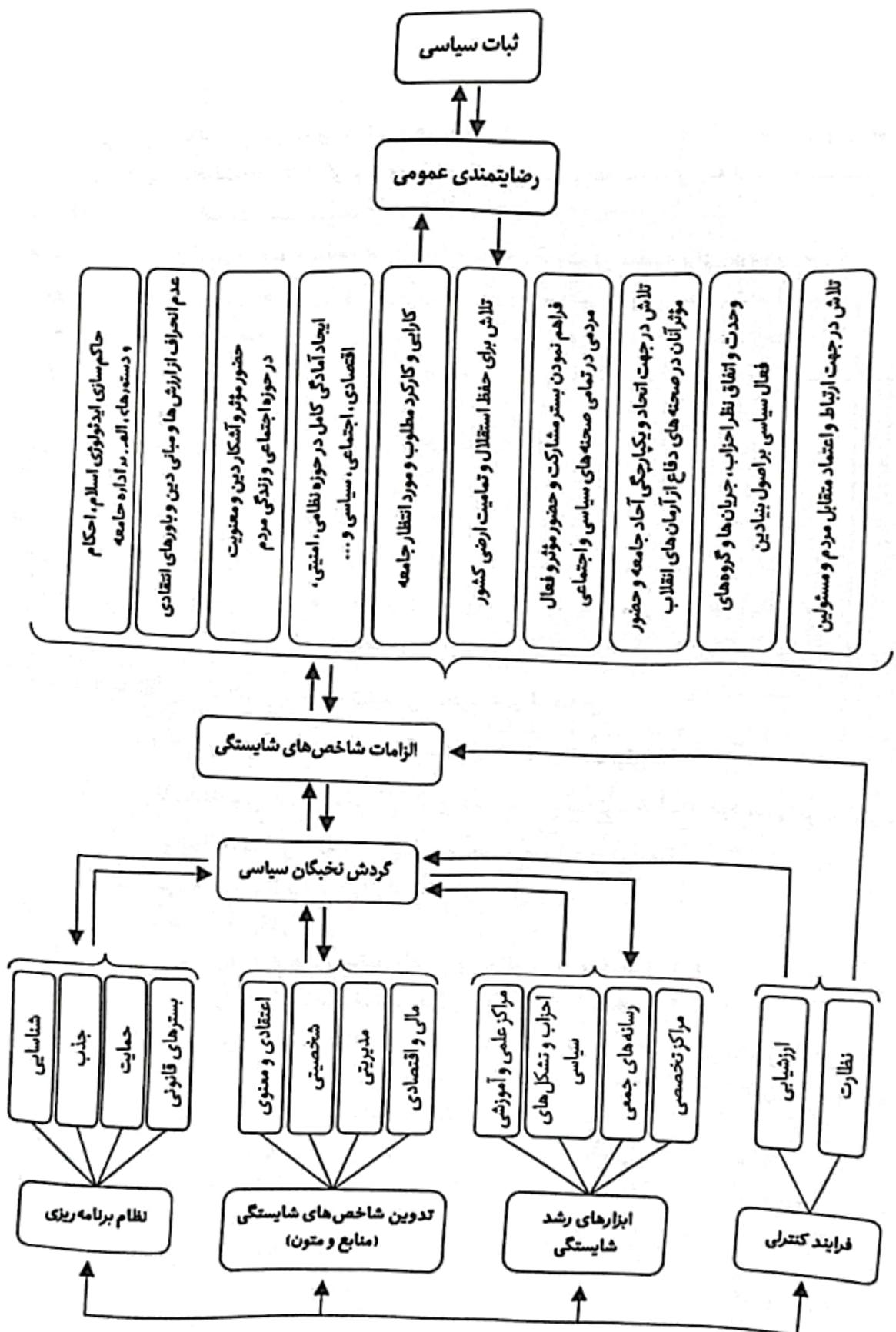
۲- حفظ بیت‌المال و اموال عمومی، پرهیز از اسراف و رعایت صرفه‌جویی

۳- اتفاق به محرومان و نیازمندان

۴- قناعت‌پیشگی

۱) اتفاقداری و هاله
۲) بخوبه

۲۸

لیمود دار تیسین نوع مطلوب گردش خواص سیاسی، حاصل جمع شاخص های شایستگی

فصل ۱۰: تمهیدات اقتصادی علیه انقلاب اسلامی

- انقلاب‌ها هم خواستار ایجاد تغییرات در داخل کشور هستند و هم معمولاً با نظم حاکم بر منطقه و نظام سلطه جهانی نیز درگیر می‌شوند - میزان واکنش و تلاش و جدیت دولت‌های سلطه‌گر برای به زانو در آوردن انقلابی‌ها، بستگی به ارزش و اهمیت چیزی دارد که از دست داده‌اند یا در آینده ممکن است از دست بدھند.

- پیروزی انقلاب → خارج شدن کشور از حیطه سلطه غرب → ایجاد خلاء قدرت در منطقه برای غرب و آمریکا

- در دنیا جدید، انقلاب اسلامی ایران به اصلی‌ترین و قوی‌ترین چالشگر سلطه‌طلبی آمریکا تبدیل شده است.

- آخرین حریه غرب در مقابله با انقلاب اسلامی → ایجاد گروه‌های تکفیری داعش و النصره (به راه انداختن نبردهای سوریه و عراق) و ایجاد جنگ شیعه و سنتی → تخلیه انرژی انقلابی موجود در منطقه ضد رژیم صهیونیستی و ارتجاج عرب → تداوم غارت منابع و حفظ این دو رژیم

- تحریم اقتصادی

- بلوکه کردن دارایی‌های ایران

- تحریک تسلیحاتی در زمان جنگ تحمیلی

- کودتای نظامی (کودتای نوژه)

- حمله نظامی به طبس

- جنگ تحمیلی

- از جمله تلاش‌های آمریکا در مقابل ایران

- حریه‌ها: حمله نظامی - حملات رسانه‌ای و تبلیغاتی - تحریم‌های اقتصادی

کوتاه‌تر بودن احتمالی زمان آن → ایجاد ترس → اولویت

- مبارزه یک کشور با سلطه‌جوبی غرب → ابتدا از طریق دیپلماسی و مذاکره، خواسته خود مبنی بر تسلیم قدرت چالشگر

مطرح عدم موقیت → مداخله نظامی + تهاجم رسانه‌ای و تحریم اقتصادی - تسلیحاتی

- حمله نظامی به پاناما و برکناری ژنرال نوریه‌گا

مثال → - حملات متعدد در آمریکای لاتین

- حمله به افغانستان و عراق برای نابودی طالبان و برکناری صدام حسین

- اما این روش کارایی خود را در برابر انقلاب اسلامی ایران از دست داده است!

۱- ایران از انقلابی مقدس و حق‌طلبانه برآمده و دارای نظام مقنن مردم‌سالاری دینی با اصول و ارزش‌های ویژه است.

مرکزیت ولایت مطلقه فقیه- حضور مخلصانه مردم انقلابی به همراه نیروهای مسلح انقلابی (سپاه و انتظامی و ارتش و بسیج) از عوامل عمده قدرت این نظام است.

۲- پیشرفت ایران اسلامی در زمینه فناوری‌های غیرنظامی و نظامی - دفاعی

۳- ایران با توجه به دسته‌بندی (pounds) پانزد در گروه کشورهای خیلی بزرگ قرار می‌گیرد → عامل قدرت

ایران همسایگان زیادی دارد (سومین رتبه جهانی) → محاصره کامل سیاسی، نظامی و اقتصادی آن امکان ندارد. ایران سرزمین نسبتاً کوهستانی است → مساعد برای دفاع

۴- موقعیت جغرافیایی: ایران در غرب آسیا (پیونددارنده کشورهای شمالی و جنوبی و شرقی و غربی)، در اختیار داشتن دریای خزر، خلیج فارس، تنگه هرمز و دریای عمان

۱- علت وجودی نظام (مبانی صحیح فکری- فلسفی، هستی‌شناسنخی، انسان‌شناسنخی و

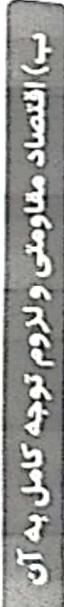
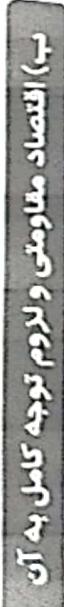
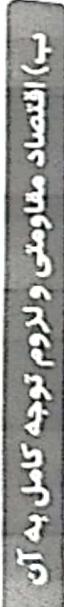
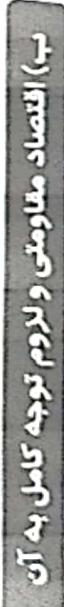
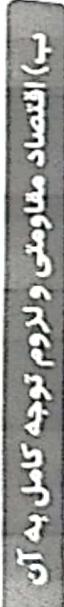
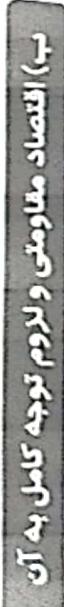
۲- افزودن بر موارد فوق معرفت‌شناسنخی) در مقایسه با نظام‌های لبرال

۳- منابع معدنی متنوع

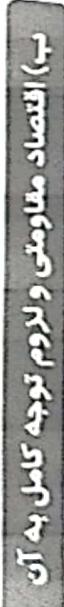
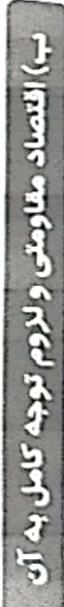
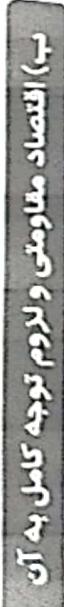
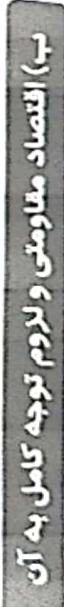
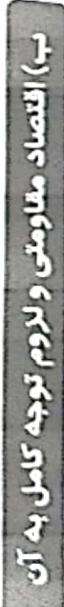
آزادی اسلامی ایران

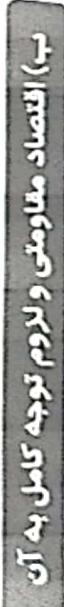
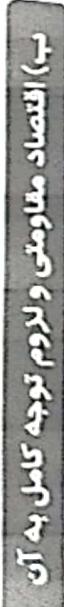
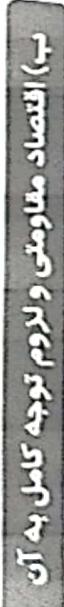
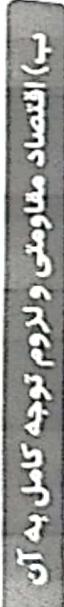
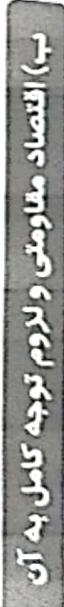
- روی آوردن به اقتصاد مقاومتی به معنای سازمان دهی مجدد «اقتصاد داخلی» و «روابط اقتصادی با خارج» است.

- اجرای اقتصاد مقاومتی چه تحریم باشد، چه نباشد لازم است.
- تکیه اقتصاد مقاومتی، بر مردم است.
- برای حل مشکلات اقتصادی کشور باید نگاهمان به درون و امکانات داخلی باشد.
- ستون فقرات اقتصاد مقاومتی، تولید داخل است.

<ul style="list-style-type: none"> - رشد اقتصادی - تولید ملی - اشتغال - حل تورم - ایجاد رفاه عمومی - * عدالت اجتماعی 	<ul style="list-style-type: none"> - ایجاد تحرک و پویای در اقتصاد و بهبود شاخص های کلان اقتصادی - ایجاد توانایی مقاومت در مقابل عوامل تهدیدزا - تکیه بر ظرفیت های داخلی - داشتن رویکرد جهادی در برنامه ریزی، حرکت علمی و مدیریت - مردم محوری - تأمین اقلام راهبردی و اساسی به ویژه غذا و دارو، و خودکفایی در این اقلام - کاهش وابستگی به درآمد فروش نفت - اصلاح الگوی مصرف - فساد ستیزی 	<div style="display: flex; justify-content: flex-end; align-items: flex-end;"> <div style="flex: 1; text-align: center;"> </div> <div style="flex: 1; text-align: center; margin-right: 10px;"> </div> <div style="flex: 1; text-align: center; margin-right: 10px;"> </div> <div style="flex: 1; text-align: center; margin-right: 10px;"> </div> <div style="flex: 1; text-align: center; margin-right: 10px;"> </div> <div style="flex: 1; text-align: center;"> </div> </div>
--	--	---

۱۰- دانش محوری (دستیابی به اقتصاد دانش بنیان (از مهم ترین زیرساخت های اقتصادی برای پیشرفت))

<ul style="list-style-type: none"> - ظرفیت های فراوان مادی و معنوی کشور - لزوم حل مشکلات مزمن و دیرپایی اقتصادی - علل ابلاغ این سیاستها - مقابله با تحریم ها 	<ul style="list-style-type: none"> - ۱- لزوم شناسایی فعالیت ها و زنجیره های اقتصادی کشور و تمرکز بر آن ها - ۲- زنده کردن تولید داخلی (با شنیدن سخن منتقدان) - ۳- تضعیف نکردن تولید داخلی با خریدها و واردات کالا - ۴- کاهش کامل تأثیرپذیری اقتصاد کشور از اقتصاد جهانی 	<div style="display: flex; justify-content: flex-end; align-items: flex-end;"> <div style="flex: 1; text-align: center;"> </div> <div style="flex: 1; text-align: center; margin-right: 10px;"> </div> <div style="flex: 1; text-align: center; margin-right: 10px;"> </div> <div style="flex: 1; text-align: center; margin-right: 10px;"> </div> <div style="flex: 1; text-align: center;"> </div> </div>
--	--	--

<ul style="list-style-type: none"> - لزوم درست منابع مالی که از خارج وارد می شوند (پول فروش نفت) و بازگشت پول های بلوکه شده در زمان تحریم - دانش بنیان شدن بخش های مهم اقتصادی مثل تولید موتور خودرو، هواپیما، کشتی، قطار و کالاهای با کیفیت - احیای بخش های مهم تولید مثل مراکز ساخت نیروگاه و بتروشیمی - مشروط شدن معاملات خارجی به انتقال فناوری به جای واردات کالاهای ساخته شده - مبارزه جدی با فساد، ویژه خواری و قاچاق - ارتقای بهرهوری انرژی - نگاه ویژه به صنایع کوچک و متوسط و راه اندازی و تقویت صنایعی که تعطیل شده اند (به بهره مندی طبقات پایین جامعه) 	<ul style="list-style-type: none"> - چگونگی اقدام و عمل - در اقتصاد مقاومتی از منظر رهبر معظم انقلاب 	<div style="display: flex; justify-content: flex-end; align-items: flex-end;"> <div style="flex: 1; text-align: center;"> </div> <div style="flex: 1; text-align: center; margin-right: 10px;"> </div> <div style="flex: 1; text-align: center; margin-right: 10px;"> </div> <div style="flex: 1; text-align: center; margin-right: 10px;"> </div> <div style="flex: 1; text-align: center;"> </div> </div>
--	--	--

۱- پردازش اقتصاد مقاومتی به سوی اقدام و عمل بهدی و کامل برویم؟ (فقط به موارد مهم اشاره من شود)

۲- پیروزی در نبرد اقتصادی آسان‌تر از خلع سلاح نظامی دشمن است.

۳- اقتصاد مقاومتی آخرین حریم غرب (تحریم) را از وی می‌گیرد و به ایستادگی پیروزمندانه می‌انجامد.

۴- این راهبرد، مقاصد غربی‌ها را برای تبدیل برجام به تهدید دائمی ناکام می‌گذارد و قدرت ایستادگی ایران را در مقابل تلاش‌های هدف‌دار بارزی‌های آژانس (به منظور نفوذ) افزایش می‌دهد.

ب) اقتصاد
مقاومتی ولزوم
تجویه کامل به آن

فصل ۱۱: بایسته‌های رقتاری کشور در دوره پس از برجام

۱- برجام ← برنامه جامع اقدام مشترک

۲- ما بین جمهوری اسلامی ایران و گروه ۱ + ۵

۳- ناسازگاری و عدم عمل به تعهدات توسط آمریکا در هر دو ریاست جمهوری اوباما و ترامپ

۴- خروج آمریکا از برجام در اردیبهشت سال ۹۷

۵- ترامپ بعد از خروج هم بازها خواستار مذاکره با ایران و اضافه کردن بندهایی به توافق برجام شد که ایران همه آن‌ها را رد کرد.

توافق‌نامه
برجام

۱- هدف ایران ← لغو تحریم‌های ظالمانه آمریکا و اتحادیه اروپا

۲- به دست آوردن روزنامه‌های مطمئن ارتباط و نفوذ به منظور حل همه مشکلات خود در منطقه

۳- تضعیف قدرت منطقه‌ای و جهانی ایران

۴- ایجاد مشکلات داخلی در ایران

۵- هدف آمریکا و اتحادیه اروپا

۶- ماجراهی مکفارلین یا ایران گیت ← ارسال مکفارلین (مشاور ارشد ریگان) با هواپیمایی از اسلحه به تهران ← رد برقراری ارتباط توسط امام خمینی

۷- اهداف، در مقابل دادن اسلحه به ایران قصد داشت از نفوذ ایران جهت آزادی چند گروگان غربی که در اختیار گروه‌های طرفدار ایران بودند استفاده کند.

الف) اهداف متفاوت
ایران و آمریکا از
توافق برجام

۸- آمریکا ← از طریق قطعنامه ۲۲۳۱ شورای امنیت سازمان ملل متحد ← جلوگیری از ارسال سلاح توسط ایران به دوستان انقلاب و محدود کردن آن‌ها

۹- تلاش آمریکا برای جلوگیری از پیشرفت نظامی ایران به واسطه ممانعت از آزمایش موشک‌های بالستیک ایران (به بهانه قادر به حمل کلاهک هسته‌ای بودن موشک‌ها)

۱۰- تلاش دشمن برای جمع‌آوری اطلاعات از طریق کنترل خرید و مصرف کالاهای دو منظوره، گسل مأموران آژانس بین‌المللی انرژی هسته‌ای به ایران و بازدید از مراکز هسته‌ای و نظامی

۱۵

- مقاومت آمریکا دلیل ناکامی در کسب اهدافشان را اجرای اقتصاد مقاومتی می‌دانند.

- رهبر در نامه خود به رئیس جمهور ← بیان این نکته: گشایش اقتصادی و رفع مشکلات کنونی جز با پیگیری همه جانبی اقتصاد مقاومتی میسر نمی‌شود.

خواستار: تقویت تولید ملی، جلوگیری از واردات بی‌رویه و به‌ویژه کالاهای مصرفی از آمریکا

۱- سازمان‌دهی اقتصادی کشور بر مبنای هدف پیشرفت و عدالت

۲- نگرش نو به نظام پولی و بانکی با هدف تجمیع سرمایه‌ها و گسیل آن‌ها به سوی تولید و اشتغال

۳- افزایش کیفیت تولید داخلی برای کسب قدرت رقابتی

۴- حذف سریع درآمد نفتی از بودجه کشور

۵- تبدیل نفت به کالا به‌جای خام فروشی

۶- مبارزه با قاچاق

۷- بهره‌گیری از روش‌های علمی و موفق در دور زدن تحریم‌ها

۱- اجرای کامل و قاطع اقتصاد مقاومتی

- امروزه توازن قدرت در منطقه بهم خورده و به نفع جبهه‌ی مقاومت است ← کنترل این روند در منطقه از اهداف راهبردی غرب به‌ویژه آمریکا می‌باشد.

- تکلیف و وظیفه برای حمایت از این دولت‌ها و گروه‌ها در محور مقاومت

- پیوند خودرن اقتدار منقطعه‌ای و جهانی ایران به تقویت نیروهای همسو

- آخرین سنگر غرب در منطقه ← گروه‌های داعش،نصره و جیش الفتح

- دشمنی غرب با نیروهای داوطلب و حشدالشعبی (نقش مهم در آرامش عراق) در عراق و طرفداری غرب از تجزیه عراق

۱- اولویت کمک به این نیروها (چه سیاسی و چه لجستیک) و حتی در موقع لزوم کمک آشکار به علت ابعاد سمبولیک مسئله

۲- جلوگیری از هر گونه اتحاد دولت‌ها در منطقه ضد محور مقاومت (عربستان دارای کارنامه سیاه در این قضاایا)

۳- خنثی کردن تلاش‌های هدف‌دار آژانس در بازرسی‌ها (آژانس اساساً در اختیار دولت‌های غربی به‌ویژه آمریکا می‌باشد)

۱- اقدامات لازم در نگاه به نیروهای همسو با انقلاب در دوره پسا توافق بر جام

۱- با دقت و حساسیت خاص با هر گونه درخواست بازرسی برخورد کرده و در مقابل اقدامات غیرمسؤلانه و غیرقانونی آن مقاومت کنیم.

۲- با پژوهش‌های علمی بر روی راههای خنثی کردن تلاش‌های جاگوسی آژانس تمرکز کنیم. یکی از راهها ← شناسایی درست نقاط قوت و ضعف طرف مقابل است.

۳- در مقابل درخواست‌های آژانس مبنی بر استفاده از روش‌ها و ابزارهای غیرمعمول و خارج از عرف ایستادگی کنیم.

۴- سرمایه‌گذاری‌های خارجی را فقط مبنی بر مصالح عالی ملی اجازه دهیم و در حد امکان از آن دور شده و به سرمایه‌های ملی تکیه کنیم.

۱- اسلامی بازرسی همسو با انقلاب

۲- در زمینه بازرسی‌های هدف‌دار آژانس باید:

۱- اسلامی بازرسی همسو با انقلاب

۱۰- از اهداف دیگر غربیان از مذاکره و توافق با ایران ← مرهم نهادن بر زخم‌های اقتصادی خود از طریق ← سرمایه‌گذاری‌های سودآور/ به دست آوردن بازارهای جدید صدور کالا/ فراهم کردن زمینه‌های کاهش قیمت جهانی نفت

۱۱- افزایش قیمت جهانی نفت تا ۱۱۰ دلار در هر بشکه (۱۵۲ lit) ← به صرفه نبودن تولید کالا در غرب ← رکورد و فشارهای اقتصادی در غرب (نمود در بحران کسری بودجه، موازنه پرداخت‌ها، نتایج سیاسی (مانند جنبش تسخیر وال استریت یا درصد) ← تلاش غرب برای اجرای نوعی از سرمایه‌گذاری غیرمولود (ولی سودآور و تجاری) که به انتقال فناوری‌های پیشرفته نیز نینجامد.

۱۲- اهداف سیاسی مانند باز کردن راه نفوذ و تشکیل مراکز جاسوسی نداشته باشند.

۱۳- به اهداف عالی ملی از جمله تلاش برای خودکفایی داخلی ضربه نزنند.

۱۴- سرمایه‌آنها به تبدیل دانش بومی به فناوری و تولید و ثروت و نیز به تقویت و پیشرفت دانش در کشور بینجامد.

۱۵- در صورت نیاز به سرمایه‌گذاری خارجی باید تنها به سرمایه‌گذاری تولید کالاهایی که قابل رقابت در سطح بین‌الملل هستند منجر شود.

۱۶- اجازه ورود دهیم که: طبق قراردادهای فیما بین، سرمایه‌گذاران و به تبع کشورهای آنها را به دلیل احتمال از دست دادن سرمایه‌های خود در صورت تحریم‌های جدید به سوی دوری از بهره‌گیری از حربه تحریم ببرد.

۱۷- حضور آنها در کشور زمان‌دار و موقتی باشد و به صورت خرید خدمت با آنها عمل شود.

۱۸- باید از پذیرش شرایط مراکز پولی و مالی جهانی مانند صندوق بین‌الملل پول و بانک جهانی که معمولاً پیش شرط دادن وام از سوی آنها به کشورهای خودداری کنیم.

۱۹- خروج در دولت ترامپ از برجام ← درخواست افزایش تولید نفت روزانه (بالای ۱۰×۲ بشکه) توسط آمریکا از کشورهای مرجع عربی مانند عربستان ← جلوگیری از صدور نفت ایران و عدم افزایش قیمت جهانی نفت

فصل ۱۰: مزیت‌های جغرافیای سیاسی و ژئوپلیتیک جمهوری اسلامی ایران و تأثیر آن بر اقتدار بین‌المللی کشور

- مزیت‌های جغرافیای سیاسی و ژئوپلیتیک ایران ← از جمله عوامل اقتدار جمهوری اسلامی

جغرافیای سیاسی ← بررسی رابطه متقابل جغرافیا و سیاست

یادآوری! ژئوپلیتیک ← بخشی از جغرافیای سیاسی است و فقط به تأثیر عوامل جغرافیایی بر جنبه‌های بین‌المللی و خارجی سیاست (مانند قدرت منطقه‌ای و جهانی دولت‌ها، راهبردهای منطقه‌ای و جهانی، سیاست خارجی) می‌پردازد.

- داشتن علت وجودی قوی و منطقی در صورتی که شرایط دیگر (استقلال سیاسی) وجود داشته باشد باعث اقتدار منطقه‌ی و بین‌المللی خواهد شد
- مهم‌ترین عناصر علت وجودی هر کشور از فرهنگ، هویت و تاریخ مشترک آن کشور استباط می‌شود
- دین اسلام، مذهب شیعه، زبان فارسی و تاریخ طولانی به فرهنگ و هویت متحده و مقتدر در ایران به ظهور انقلاب اسلامی و استقلال از قدرت‌های سلطه‌گر خارجی به اقتدار بین‌المللی ایران
- الهام‌بخشی آرمان‌های جهان شمول انقلاب (مبتنی بر انسان‌شناسی، هستی‌شناسی و معرفت‌شناسی اسلامی) در نقاط مختلف جهان به از جمله نکات بسیار مهم در اقتدار جمهوری اسلامی

- ۱- موقعیت ریاضی: ۲۵ درجه و ۲ دقیقه عرض شمالی و ۴۶ درجه و ۲ دقیقه تا ۶۲ درجه و ۹ دقیقه طول شرقی به ایران در منطقه معتمد زمین (مابل به گرم) واقع شده است
- ۲- موقعیت نسبی: با ۷ کشور مرز خشکی، با تعدادی از کشورهای آسیای مرکزی و قفقاز و کشورهای حاشیه خلیج فارس مرز آبی
  - ایران از نظر تعداد همسایگان در رده سوم جهانی قرار دارد
  - در شرایط معمول تعداد زیاد همسایگان نقطع ضعف رئولیتیک است اما در شرایط تحریم و فشار دشمن به نقطه قوت برای دور زدن تحریم‌ها تبدیل شده است
  - موقعیت دریایی: ۶۵۷ km در دریای مازندران، ۷۸۴ km در دریای عمان و ۱۲۵۹ km در خلیج فارس داریم
  - موقعیت مرکزی (• هر موقعیت مرکزی موقعیت راهبردی هم می‌باشد)
    - در گذشته ایران در مسیر جاده ابریشم قرار داشت

- قرار گرفتن بین کشورهای آسیای مرکزی، قفقاز و خلیج فارس
- قرار داشتن بین قاره‌های آسیا و اروپا
- برخورداری از کوتاه‌ترین مسیر برای عبور راه آهن و راههای شوسه راهبردی از شمال به جنوب (از اوراسیا به خلیج فارس و اقیانوس هند)
  - امروزه
- برخورداری از بهترین مسیر لوله‌های نفت و گاز آسیای مرکزی به اروپا
- راه آهن کشور می‌تواند آسیای جنوبی و شرقی را از یک سو به اروپا و از دیگر سو به خلیج فارس وصل کند.

- این موقعیت به دارنده آن در برابر رقبا، مزایای قاطع سیاسی، اقتصادی و نظامی اعطا می‌کند.

- قرار گرفتن در جغرافیا و موقعیت خاص
- قرار داشتن در منطقه‌ای دارای اهمیت و حساسیت جهانی
- داشتن منابع غنی
- قرار گرفتن در تمام سواحل شمالی خلیج فارس، تنگه هرمز و دریای عمان (اقیانوس هند)
- داشتن جزایر مهم که مانند ناوگانی ثابت از مرزهای جنوبی کشور دفاع می‌کنند.
- این موقعیت راهبردی و پژوهشی
  - این موقعیت راهبردی و پژوهشی
- لارک و هرمز ← درون تنگه
- تنگ بزرگ و کوچک و ابوموسی ← در دهانه خارک ← در نقطه عمیق خلیج فارس

۱۰۰

- اهمیت نسبی در جغرافیای سیاسی

- خیلی عظیم $\rightarrow$ مساحت بیش از ۶ میلیون Km^2

- عظیم

- خیلی بزرگ $\rightarrow$ ایران با مساحت $\text{Km}^2 ۱/۶۴۸/۱۹۵$ در این دسته

- جای دارد

- بزرگ

- متوسط

- کوچک

- خیلی کوچک

- ذرهای $\rightarrow$ کمتر از ۲۵۰۰۰ کیلومتر مربع

- تقسیم‌بندی پانزده $\rightarrow$ کشورها به ۸ دسته

- مساحت

- میزان و تنوع منابع معدنی تأثیر دارد.

« در مساحت‌های اندک معمولاً تشکیل اقتدار بین‌المللی متصور نیست و این دولت‌ها ممکن است به قدرت‌های فرامنطقه‌ای وابسته شوند.

- ایران از این نظر از غنی‌ترین کشورهای جهان است.

- منابع سنگ آهن، ذغال سنگ، کرومیت، منگنز، سرب، روی، گوگرد، طلا، نفت، گاز

- مس و اورانیوم $\rightarrow$ منابعی که تاکنون وجود آن‌ها در ایران کشف شده

- ایران از نظر مجموع میزان منابع نفت و گاز، رتبه اول جهانی و از نظر منابع مس رتبه سوم جهانی را دارد.

- جمهوری اسلامی ایران با حدود ۹۰۰ میلیارد دلار تولید سالانه ناخالص داخلی، رتبه ۱۸-۱۶ جهانی را دارد $\rightarrow$

- بازگو کننده پتانسیل‌های عالی اقتصادی برای کشور

در این رده‌بندی ترکیه، استرالیا، هلند و ... پس از ایران قرار می‌گیرند.

۱- داشتن نگاه راهبردی دائمی $\rightarrow$ راهبرد، راه رسیدن به هدف است که با توجه به مجموعه داشته‌ها و قدرت (از جمله موقعیت جغرافیایی و ژئوپلیتیک) و در نظر گرفتن خسارات احتمالی و مسئله زمان، تدوین می‌شود.

« زمان تغییر راهبردها تنها موقعی است که شرایط عوض شود و برای دستیابی به اهداف، به راهبردهای جدید نیاز باشد (نیاید با تغییرات معمولی مستولان، تغییر کند)

۲- شناخت دقیق راهبرد طرف مقابل

۳- نفت و رژیم صهیونیستی، پاشنه آشیل غرب $\rightarrow$ عبور جریان نفت ارزان به سوی غرب و امنیت رژیم صهیونیستی، دو مسئله مهم و مورد نیاز غرب

۴- توجه به جغرافیای سیاسی و ژئوپلیتیک طرفداران انقلاب اسلامی

« لبنان، سوریه، عراق، فلسطین، یمن، شرق عربستان و بحرین آشکارا بازتاب‌دهنده نفوذ انقلاب اسلامی هستند.

۵- توجه ویژه به انرژی هسته‌ای، قدرت دریایی، موشک‌های بالستیک، دفاع ضدموشکی، قدرت فضایی و ماهواره‌ای و قدرت پهپادی $\rightarrow$ از مهم‌ترین بنیادهای تشکیل قدرت سخت یا محسوس در دنیاً جدید که برای اثربخشی بیشتر باید با منابع تشکیل قدرت، نرم همراه شوند.

۶- توجه به اقتصاد مقاومتی به عنوان کلید حل مسئله هسته‌ای

۱۰۰

۱۰۰

۱۰۰

فصل ۵: درس‌های انقلاب اسلامی برای تداوم بیداری اسلامی

موج سوم بیداری اسلامی ← موجی که در سال ۲۰۱۱/۱۴۹۰ باعث نازاری در بسیاری از کشورهای اسلامی گردیده و دیکتاتورها در مصر، لیبی و تونس را سرنگون کرد.

الف) فائق آمدن بر بعضی ضعف‌ها در آرمان و رهبری حرکت

رهبر معظم انقلاب: عاملی که باعث شد بعد از پیروزی انقلاب اسلامی، انقلاب ما به درگیری‌ها و مراحل خشونت‌بار انقلاب فرانسه دچار نشود، رهبری امام خمینی بود.

انقلاب‌های شمال آفریقا و خلیج فارس (بجز بحرین) ← نقاط ضعف تأثیرگذار در رهبری و آرمان‌ها ضعف ناشی از برخی اعتمادها به ابزارهای رسانه‌ای نوین (اینترنت و شبکه‌های اجتماعی) که مراکزشان در غرب قرار دارد.

ب) تدوین و اجرای قانون اساسی دین‌مدار

بهترین نتیجه در هر انقلاب در گرو تدوین قانون اساسی جدید بر مبنای آرمان‌ها و منسوخ کردن قانون قبلی برای شکل‌دهی نظام می‌باشد. قانون اساسی جدید باید بر نقش بنیادی دین در سیاست و مردم‌سالاری دینی تأکید کند و هرگونه شائبه لیبرالیستی را بزداید.

ج) تشکیل نهادهای انقلابی در زمینه‌های مختلف

- اداره امور در زمان وقوع انقلاب
 سه نقش مهم نهادهای انقلابی
 - جلوگیری از بازگشت به وضع پیشین
 - دستیابی به اهداف و آرمان‌های انقلاب

مثالی از این نهادها ← شورای انقلاب، سپاه پاسداران، جهاد سازندگی، بسیج مستضعفین و دادگاه‌های انقلاب

↓

امام خمینی: «اگر سپاه نبود، کشور هم نبود»

د) حفظ و تداوم اهداف و شعارهای انقلاب از جمله تحکیم استقلال کشور و بی‌اعتمادی به غرب

ه) توجه به مسئله فلسطین به عنوان مسئله مرکزی جهان اسلام

اشغال سرزمین فلسطین و قدس شریف (قبله اول مسلمانان) ← بر اثر توطئه مشترک صهیونیسم جهانی و دولت انگلیس و کوتاهی و تسلیم ارتقای عرب

وظیفه اولیه نهضت‌های اسلامی ← مسئله فلسطینی‌ها را مسئله مرکزی جهان اسلام دانسته و از هیچ تلاش و کمکی دریغ نکنند

و) همکاری‌ها و اتحادهای راهبردی با نیروها و کشورهای انقلابی

- امکانات کشورهای دوست را در اختیار یکدیگر قرار داده و باعث رشد و پیشرفت آن‌ها می‌شوند.
 - آن‌ها را در مقابل دشمنان قوی ساخته و امنیت‌شان را تضمین می‌کند.
 - تغییر آشکار جغرافیای سیاسی منطقه و زمینه‌ساز تغییرات تعیین‌کننده در نظام جهانی

اهمیت برقراری اتحاد راهبردی

ز) خلق راهکارها و نهادهای قانونی در درون قانون اساسی کشورها برای حل و فصل اختلافات

- رهبری نظام بر مبنای اصل ولایت فقیه می‌تواند با حکم حکومتی به حل و فصل مسائل بپردازد → اعلام نظر مقاوم معظم رهبری در زمان مجلس ششم در مورد اختلاف برسر قانون مطبوعات (از سوی اصلاح طلبان مطرح شد)

- طبق اصول و ضوابط اسلامی و قانون اساسی

- طبق مفاد قانون اساسی، مجمع تشخیص مصلحت نظام، حل و فصل اختلافات مجلس شورای اسلامی و نگهبان را در امر قانون‌گذاری برعهده دارد.

ح) توجه سریع به پیشرفت‌های علمی و فناوری و ساختن جامعه‌ای پیشرفته و خودکفا
ارزش دینی اصیل

نیازمند تدوین و اجرای سندهای راهبردی (سند چشم‌انداز ایران ۱۴۰۴ و نقشه جامعه پیشرفت علمی کشور) و برنامه‌نویسی‌های زمان دار

ط) متحدد نشدن با نیروهای داخلی لایک، سکولار و لیبرال و بی‌اعتمادی به اظهارات یا وعده‌های ارتعاج عرب و سران غربی

فصل ا: تاریخ پردازی در علوم انسانی - اجتماعی و رفتاری

- نظریه پردازی غرب به شیوه امروزی به نیمه دوم قرن ۱۹ بازمی گردد که همزمان با جدا شدن شاخه های این علوم از هم و تخصصی و موردي شدن موضوعات تحقیق آنها، صورت پذیرفت.

- انقلاب صنعتی انگلستان
- دو انقلاب مؤثر در این امر
- انقلاب فرانسه (۱۷۸۹)

- قبل از این، غرب از دوره قرون وسطی به دوره رنسانس وارد شده بود.

- پیشرفت در علوم تجربی، فنی مهندسی
- ورود غرب به یک دوره کنار گذاشتن انسانیت و عدالت و رفتار به سوی استعمار و استثمار و یک جانبه گرایی (نفع پرستی و خودپرستی تحت عنوان کمیت گرایی افراطی) ← دو چهره دفاع از منافع ملی) ← تکیه بر اصالت قدرت در روابط بین المللی

• مادی گرایی و اصالت کمیت ← از آغاز دوره رنسانس، مادی گرایی و سکولاریسم مبنای تشکیل نظام های اجتماعی گردید.

دکارت: «انسان یک ماشین است که با جسم بی جان تفاوتی ندارد، جز اینکه ترکیب آن پیچیده تر است» ← اساس روش او مبنی بر تحقیقات کمی و آماری / مخالفت با روش های کیفی و نقد آثار اسطو و مشانیان

1- صورت جسمیه یا نوعیه (جوهر که حقیقت و هیبت جسم به آن وابسته است.)
2- امتداد و بعد مادی (عرض) مشائیان

- جوهر برخلاف عرض امری معقول و کیفی است و با سیر و سلوك عقلی، روحانی و یا عرفانی قابل درک است.

- بدین صورت غربیان بستر وجودی و پنهنه هستی را همین عالم خاکی دانسته و به منافع نفس و شخصی اولویت داده و عدالت را در نابودی ضعفا و تقویت اقویا دانستند.

- سخن از خدا ← منظور خدایی که در امور دخالتی ندارد!
- سخن از اخلاق و سایر معنویات ← تعریف اخلاق به صورت نسبی و مطابق با منافع مادی و لذایذ بیشتر ← آناتول فرانس محدوده اخلاق را فقط در حفظ بهداشت می داند. در این رویکرد در صورت

• اولانیسم، اصالت عقل ابزاری و اصالت قدرت

ریشه های نظریه اصالت عقل، در یونان باستان است که در عصر رنسانس در اروپا به اوج خود رسید.

طرفداران این نظریه ← دکارت و ولتر ← کفایت عقل برای کشف حقیقت و سعاد بشر

عقل ابزاری ≠ عقلانیت اسلامی (پیوند با وحی)

نگریز قدرت به هدف تبدیل می‌شود.
 در جهان بینی مادی ۱- انسان شناسی، معرفت شناسی، فلسفی (مسئلۀ شناسی، فلسفی، معرفت شناسی) نظریه‌های غربی
 - همه چیز در غلبه و سیطره معنا می‌باید و از رعایت عدالت، حقوق بشر و مانند آن خبری نیست.
 استفاده مداوم غرب از این گونه واژه‌ها $\rightarrow$ عوام‌فریبی

• فردگرایی، لیبرالیسم و سرمایه‌داری
 - چهره‌های دیگر مادی‌گرایی $\rightarrow$ فردگرایی، لیبرالیسم، سرمایه‌داری، سوسيالیسم و نازیسم
 به دلیل شرایط تاریخی جوامع غرب در قرون وسطی اولویت یافت $\rightarrow$ در همراهی با فردگرایی طرفداران بیشتری جذب نمود $\rightarrow$ مبنای تشکیل نظام‌های سیاسی غربی در زمان حاضر
 در غرب معاصر ۲- نظریه‌های علمی و فناوری (راهنمایی و تکنولوژی، تحقیق و اختراعی، اقتصادی و سرمایه‌داری)
 - نظام سیاسی دموکراسی
 - نظام اقتصادی سرمایه‌داری

همه با تأکید بر یک یا چند عامل جامعه‌شناختی، روان‌شناختی یا اقتصادی یا سیاسی پدید آمده‌اند و به بخش‌های مهمی از واقعیت توجه نکرده و از تحلیل دقیق پدیده‌های سیاسی و کنترل و پیش‌بینی آن‌ها ناتوان‌اند.
 نظریه‌های جامعه‌شناختی ۳- نظریه‌های علمی و فناوری (راهنمایی و تکنولوژی، تحقیق و اختراعی، اقتصادی و سرمایه‌داری)
 کارکردگرا ساختاری (چارلز جانسون)
 - نظریه روان‌شناختی منحنی جی (جیمز دیویس)
 - نظریه محرومیت نسبی (تدریجی گر)
 - نظریه سیاسی بسیج منابع (چارلز تیلی)
 - نظریه توسعه نامتوازن (ساموئل هاتینگتون)
 - نظریه‌های اقتصادی مارکسی و مارکیستی

علل ناکافی نظریه‌های غربی (در تحلیل دقیق پدیده‌ها بهویژه در جوامع غیر غربی و کنترل و پیش‌بینی آن‌ها) $\rightarrow$ مبانی غلط فکری-فلسفی، انسان‌شناسی، هستی‌شناسی
 - تنها نقطه‌ی مثبت غرب در میان ملت‌های خود و جهان $\rightarrow$ میزانی از پیشرفت علمی در علوم تجربی و فنی

مرکز توجه در اندیشه اسلامی $\rightarrow$ خداگرایی
 انقلاب اسلامی با معرفی یک هستی‌شناسی منطقی و واقعی و مبتنی بر فطرت بشر، روزنه‌های امید را به روی علوم موردم - از نخبگان تا توده‌ها- گشوده است.

در اندیشه‌ای اسلامی برخلاف غربی، منافع همگان مورد توجه قرار می‌گیرد و هرگز هدف، وسیله را توجیه نمی‌کند. در این اندیشه، دستیابی بشر به سعادت در ورای اهداف دیگر است.

* تعارض اندیشه اسلامی با اولانیسم، اصالت عقل ایزاری و اصالت قدرت در اندیشه غربی:
 یکی از تفاوت‌های بنیادی این دو دیدگاه $\rightarrow$ در مورد انسان و ماهیت و نیازهای او
 - در اندیشه اسلامی انسان موجودی دو بعدی، دارای نیازهای مادی و معنوی و استعدادهای فطری و ذاتی خاص است و ذاتاً خداگرا می‌باشد.

استاد مطهری ← انسان مانند نوار خالی نیست که آن را با هر چه می خواهند پر کنند، بلکه در او بذر یک سلسله گرایش‌ها و استعدادها نهفته است. انسان مانند گیاه است که برای رشد و شکوفایی به نور و آب و اکسیژن نیاز دارد.

- عقل ابزاری ← عقل بشر به موجودی برای کسب منافع شخصی و مادی تبدیل می‌شود.

هایز ← اندیشمند غربی، از «وضع طبیعی» سخن می‌گوید که در آن، انسان، گرگ انسان است. یعنی همه برای کسب منافع مادی و شخصی در تکاپویند و فقط زور حرف آخر را می‌زنند.

- ابتدای غرب بر اولمانیسم و ارائه تعریفی انحرافی و ضعیف از انسان ← مبنای تمدنی غرب

- انحراف‌های بنیادی و اندیشه‌های بشری

دو نتیجه مهم و
ویرانگر اندیشه غربی
- غرب با ورود به دوره‌های استعمار، آثار مخرب و زیان‌بخش به ملل جهان وارد ساخته و باعث محرومیت و چپاول آن‌ها گردیده و امروزه نیز از پیشرفت آن‌ها ممانعت می‌کند.

۱- مشکلات ماهیتی نظریه‌پردازی در علوم انسانی- اجتماعی و رفتاری

یکی از علل کندی ← سختی آن نسبت به علوم فنی- مهندسی و تجربی ← زمینه‌سازی و نظریه‌های متفاوت و متعارض

۱- ادغام موضوعی گستره میان رشته‌های مختلف علمی در علوم یاد شده

۲- نداشتن امکان آزمایش یافته‌های علمی

۳- سروکار داشتن این علوم با رفتارهای انسان

۴- تنوع شرایط به وجود آورنده پدیده‌های علوم انسانی

ناشی از

۲- علل مرتبط با سلطه نظریه‌های غربی

- نوگرایان اسلامی مانند سید جمال و محمد عبدی برای بروز رفت از عقب‌ماندگی، راه چاره را در بازگشت به خویشتن و بهره‌گیری از درون مایه‌های خودی دانستند.

- اما تجدیدگرایان راه «غربی شدن از فرق سر تا ناخن پا» را برگزیدند (در ایران تجدیدگرایان در دوره مشروطه و ناسیونالیست‌های ایرانی در نهضت ملی شدن نفت، خیز برداشتند اما به دلیل افکار وارداتی و وابسته به غرب راهی از پیش نبردند.)

- جامعه ایرانی در نهایت با وقوع انقلاب اسلامی، بازگشت به خویشتن را برگزید.

۱- تحصیل دانشجویان این

در دوره پهلوی

رشته‌ها در خارج از کشور

۲- محدود بودن ظرفیت پذیرش دانشجو در داخل در ابتدا

۳- اعطای بورسیه توسط خارجی‌ها به دانشجویان ایرانی

۴- وجود برخی جاذبه‌های ظاهری در غرب

۱- وجود نظریه‌های آماده غربی در علوم و موضوعات مختلف و تأثیر آن بر دانشگاه‌های جهان ←

بهرترین اقدام برای بی‌اثرسازی این موضوع ← فراهم کردن زمینه‌های نقد و ارزیابی نظریه‌های غربی

۳- نبودن سابقه و فرهنگ نقد، نوآوری و نظریه‌پردازی

- لزوم تبدیل شدن تلاش‌های موفق در زمینه نقد، نوآوری و نظریه‌پردازی علمی به فرهنگ و عادت در میان صاحب‌نظران و نخبگان جهت تولید نظریه‌های معتبر و متعدد در علوم مختلف

- ایجاد رقابت شدید بین نخبگان علمی، یکی از راههای دارایی ضمانت اجرا برای پیشرفت علمی

به علاوه: لزوم اصلاح نگرش جامعه در مورد علوم انسانی (متأسفانه هنوز علوم انسانی در رتبه اول انتخاب برترین نخبگان کشور قرار ندارد)

۱- تبلیغ و عمومی کردن نگاه اسلام به هستی، انسان و علم ← نقش انکارنایزیر حوزه‌های علوم دینی و خواص حوزوی

۲- لزوم واژه‌گزینی فارسی و یافتن معادل برای انبوهی از واژگان موجود در علوم مختلف

۳- تلاش در جهت فرهنگ‌سازی برای نقد، نوآوری و نظریه‌پردازی:

- الف) تلاش‌های اقنانی و تبلیغی در مورد تأثیر قطعی رشد علمی بر پیشرفت همه جانبه کشور و رفتن به سوی تمدن نوین اسلامی
- ب) ایجاد یک سری تشویق‌ها، تنبیه‌ها و ضمانت اجراها از سوی مراکز علمی
- در زمان کوتاه‌تر، روش (ب) مؤثرتر است.

]- جنبه کیفی: در نظر گرفتن امتیازات با ارزش در ارتقای مرتبه علمی افراد در دانشگاه و ورود افراد به تشویق سازمان‌های رسمی نخبگانی و اعطای مدارج به افراد فعال

- جنبه کمی: اعطای نشان‌ها و هدایا و تشویق‌های مالی

- از اقدامات صورت گرفته در این زمینه ← «تشکیل کمیته‌های دستگاهی» در دانشگاه‌ها و مراکز آموزشی و پژوهشی عالی کشور
- برخورداری کمیته‌ها از اختیارات مستقل و کافی برای رقابتی کردن محیط علمی دانشگاه‌ها، تشکیل کرسی‌های آزاد اندیشه (مورد تأکید رهبری معظم انقلاب)، ایجاد کرسی‌های ترویجی نقد و نظریه‌پردازی (به عنوان پیش قرار ابرگزاری کرسی رسمی) و برقراری کرسی‌های رسمی
- از پیش شرط‌های رشد علمی در کشور ← داشتن کلان پژوهش‌های موضوعی تحقیقی حاوی پژوهش‌های کوچک‌تر و متعدد برای انتخاب موضوعات پژوهشی و پایان‌نامه‌های دانشگاهی.

فصل ۱۱: بصران‌ها و چالش‌های کنونی تمدن غربی

- بهره‌گیری از مبانی و بنیادهای غلط فکری - فلسفی در هستی‌شناسی و انسان‌شناسی ← انسان فقط موجودی مادی ← تعارض منافع هر کس با دیگری و هر جامعه با جامعه دیگر ← مشروعیت استفاده از زور برای حل تعارضات ← استعمار مشکلات ریشه‌ای تمدن غربی یا مدرنیته + تحولات جدید دنیای معاصر (ورود چالشگران فکری قدرتمند [مانند اندیشه اسلامی] و توسعه ابزارهای رسانه‌ای و جهانی شدن) ← افزودن بر شدت بحران‌های فکری

- استفاده غربیان از اصطلاح پست‌مدرنیسم برای نشان دادن مشکلات اندیشه‌ای اما پست‌مدرنیسم خود انتقاد به مدرنیسم است و اندیشه‌ای واحد و آرمانی دارای سر و ته نیست و منادیان همچنان گرفتار غرب‌گرایی است.

۱- لیبرالیسم یا همان آزادی‌گرایی ← اجرای خام و لجام گسیخته تعابیری مانند آزادی، برابری و حقوق شهروند ← نتایج متفاوت در غرب: فروپاشی نظام خانواده و پدید آمدن بیماری‌هایی مانند ایدز

- تضعیف خانواده و جایگاه زن ← تبدیل خانواده به مکانی سرد و بی‌روح
- از زمان انقلاب صنعتی و اختراع ماشین بخار ← جذب زنان به بازار کار و استثمار آنان برای تأمین نیروی کار ارزان قیمت
- استفاده از زن به عنوان تبلیغ گر کالا و اشاعه تجمل‌گرایی (که از طریق بی‌عفتی انجام می‌شود)

۲- استقرار لیبرالیسم در غرب ← افزایش و گسترش جرم و جنایت در جوامع غربی براندون سنتروال، خشونت‌گرایی جوانان در آمریکا و کانادا را ناشی از نمایش فیلم‌های خشونت‌دار می‌داند.

ورود تلویزیون به آمریکا و کانادا ← دو برابر شدن میزان آدم‌کشی ← دلیل: رواج تبعیض و بی‌عدالتی ناشی از تفکرات لیبرالی در غرب

۳- بحران‌های معنویت و هویت: بحران معنویت → رواج احساس پوچی و نامیدی، گسترش گرایش به مواد مخدر و افزایش خودکشی در جوامع غرب

▪ روزه گارودی: «در جوامع غربی افراد به علت نداشتن هدف از دنیا می‌روند.»

- بحران هویت → نظام سرمایه‌داری غربی انسان‌ها را از خود بیگانه و دچار بحران هویت کرده است.

▪ مکس وبر بوروکراسی را به مأشینی تشبیه می‌کند که زندگی را از معنا تپی ساخته و قفس آهنینی برای انسان می‌سازد که دموکراسی را تهدید می‌کند.

▪ هریت مارکوزه نتیجه این تحولات در جامعه غربی را تولید انسان تک ساختی می‌داند و می‌گوید: «صنعت-فرهنگ انسان را به پیج و مهره‌ای بی‌معنای تبدیل می‌کند.»

▪ این ویژگی نظام سرمایه‌داری طرفداران مکتب فرانکفورت را به نقد مدرنیته واداشت.

▪ یکی از علل اساسی مشکلات در جامعه غربی → فقر اخلاقی (یعنی زندگی و رشد در محیطی فاقد افرادی که درس‌های زندگی را با رفتار روزانه خود به فرد بیاموزند)

- نظام اقتصادی غرب تنها به سود صاحبان سرمایه و بنگاه‌های بزرگ اقتصادی می‌اندیشد؛ به گونه‌ای که در موارد بسیاری جنگ و صلح دولت‌های غربی رنگ منافع استعماری اقتصادی به خود می‌گیرد.

▪ نمونه‌ای از نمود عینی بی‌عدالتی اقتصادی این نظامها

- جنبش تسخیر وال استریت (۹۹ درصد) - ۹۹ درصد افراد یک جامعه تحت سلطه‌ی یک درصدی هستند که بر همه امکانات دولت و ثروت عمومی جامعه مسلط گشته‌اند.

۱- شرکت در جنگ‌های بی‌حاصل → بعد از حادثه ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱، آمریکا با بیانه قرار دادن «تزویریسم» وارد یک سری جنگ‌های بی‌حاصل شد.

۲- افزایش شدید بیهای انرژی:

- شکوفایی اقتصادی غرب → وابسته به توانایی تولید و صدور کالا → ممکن در صورتی که بیهای انرژی در حد پایین یا متعادل باشد.

- دهه ۱۳۸۰ → قیمت جهانی نفت کمتر از ۲۰ دلار در هر بشکه

- اوایل دهه ۱۳۹۰ → هر بشکه بالاتر از ۱۰۰ دلار

- سپس همزمان با زمزمه‌های مذاکرات هسته‌ای با ایران → نیمی از بیهای نفت کاسته شد → شدت بحران ↑

۳- گسترش استقلال طلبی در جهان:

دهه‌های پایانی قرن ۲۰ و سال‌های آغازین قرن ۲۱ → دهه‌های استقلال طلبی به شکل‌های گوناگون در جهان

▪ امروزه در آمریکای لاتین بجز کوبا که از قبل مخالف سلطه آمریکا بود، ونزوئلا، اکوادور، بولیوی، پرو، نیکاراگوئه، آرژانتین و ... نیز از گردونه سیطره آمریکا و سایر کشورهای غربی خارج شده‌اند.

▪ بیداری اسلامی در کشورهای عربی خلیج فارس و شمال آفریقا

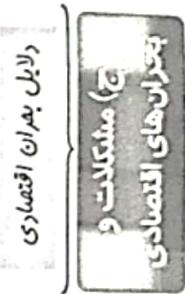
- یکی از عوامل اصلی این استقلال طلبی جهانی → وقوع انقلاب اسلامی ایران

▪ جامعیت آرمانی

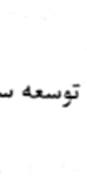
▪ استادگی در برابر غرب

۴- سوء مدیریت اقتصادی و مالی:

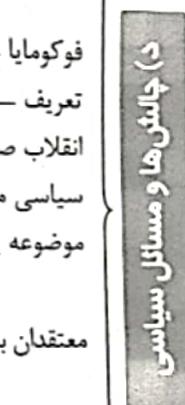
- اهمیت کمتر این عامل نسبت به سایر دلایل به علت تجربه‌ی طولانی غرب در مدیریت اقتصادی و داشتن صاحب‌نظران مشهور اقتصادی
- زیاده‌خواهی صاحبان تولید و سرمایه و سودجویی بی‌اندازه → از ویژگی‌های نظام سرمایه‌داری
- بحران در آمریکا با سوء مدیریت در پرداخت وام‌های زیاد در بخش مسکن آغاز و سپس به سایر بخش‌های اقتصادی و سایر کشورهای غربی گسترش یافت.

- بخشی از مفهوم کلی‌تر توسعه/ گونه‌ای خاص از تغییر و تحولات سیاسی که زادگاه آن غرب است
- از نظر مبانی فکری و فلسفی، به اصطالت کمیت و مادی‌گرایی، اومانیسم، لیبرالیسم و فردگرایی می‌رسد
- که نوع امروزی آن در شکل دموکراسی‌های غربی ظاهر شده است.
- فوکومایا و هانتینگتون → تمجید این مفهوم

- توسعه امری جهانی و ناگزیر همراه با سکولاریسم فرهنگی و تمایز ساختاری
- معتقد است در این مسیر امکان رخ دادن بحران‌ها و حتی برخورد تمدن‌ها (تمدن اسلامی- کنفوشیوسی در مقابل غربی)

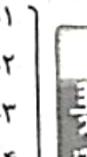

فوکومایا → همه ملت‌ها از نظر فرهنگ و سیاست در اقتصاد در فرآیند جهانی شدن، غربی و مشابه غرب خواهند بود. تعریف → توسعه سیاسی در کشورهای غربی به نوعی از نظام‌های سیاسی اطلاق می‌شود که پس از گذر از دوره رنسانس، انقلاب صنعتی و انقلاب‌های سیاسی معاصر شکل گرفته و نقش اصلی و کلیدی در صحنه‌های سیاسی را ظاهراً به احزاب سیاسی می‌دهند و در برگزیدن دولتمردان به آراء عمومی تکیه کرده و از مجالسی برخوردارند که در آن‌ها به تدوین قوانین موضوعه پرداخته می‌شود تا امور مردم و کشور سامان یابد.

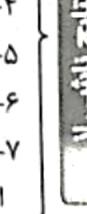
- نهایت توسعه سیاسی را تشکیل چنین نظامی می‌دانند.
- آزادی را هدف نهایی خود می‌دانند (اما آزادی نمی‌تواند هدف باشد بلکه وسیله‌ای برای دستیابی به ارزش‌ها و اهداف دیگر است و باید بتواند انسان را به سمت آرمان‌های پاک الهی ببرد)
- آیت‌الله صدر: آزادی ظرف است و به مظروف نیاز دارد.

- کاهش اعتماد عمومی به دولت (یکی از نشانه‌هاییش: روند رو به کاهش شرکت افراد در انتخابات)
- روی آوردن به اصول غیراخلاقی از سوی حاکمان
  - ↓
  - علل
    - ۱) روی آوردن به اصول غیراخلاقی از سوی حاکمان
    - ۲) بازی با افکار عمومی
    - ۳) گمراه نمودن مردم با شگردهای رسانه‌ای و تبلیغاتی

- کاهش قدرت مانور جهانی غرب
- ناتوانی غرب در حل چالش‌ها و مشکلات جدید در داخل و محیط بین‌الملل
- از دست رفتن اعتماد به نفس در غرب و شکسته شدن هیمنه غرب در اذهان جهانیان
- دشمن‌تراشی‌های مصنوعی بین‌المللی به منظور حفظ وحدت و هویت و ماهیت غربی
- تشدید روند چندقطبی شدن نظام جهانی
- آمادگی و اجبار غرب برای دادن امتیازات بزرگ به دشمنانش برای تضمین موجودیت خود
- افزایش احتمال فروپاشی برخی ساختارهای غربی مانند اتحادیه اروپا (نظیر آنچه هم‌اکنون در خروج انگلیس از اتحادیه مطرح است)

فصل ۱۱: فرصت‌ها و امکانات در مسیر تشکیل تمدن نوین اسلامی

* نقاط ضعف تمدن غربی از یک سو و جامعیت آرمانی انقلاب اسلامی از سوی دیگر ← دو نیروی پیش‌برنده دنیای جدید به سوی تمدن نوین اسلامی (به تعبیر مقام معظم رهبری)

- ۱- امکانات رسانه‌ای غرب
- ۲- تجربیات تاریخی غرب در زمینه تبلیغات
- ۳- تجربیات تاریخی غرب از جوامع مختلف
- ۴- تحصیل دانشجویان در غرب و تأثیر آن در قدرت نرم غربیان (* از مهم‌ترین‌ها)

مشکلات و چالش‌های
دستیابی به تمدن نوین
اسلامی

- ۱- عمق فکری و نگرش همه جانبه اسلام
- ۲- عملکرد سوء استعماری غرب به عنوان نتیجه ماهیت و اندیشه غربی
- ۳- بحران‌ها، چالش‌ها و فروپاشی تدریجی فکری، سیاسی و اقتصادی در غرب
- ۴- انگیزه‌های قوی پیدایش تمدن نوین ناشی از وقوع انقلاب اسلامی
- ۵- وابستگی غرب به منابع معدنی، انسانی و جغرافیایی شرق
- ۶- در اختیار گرفتن ابزارهای رسانه‌ای جدید

فرصت‌ها و امکانات
مهم در مسیر ظهور
تمدن نوین اسلامی

* در حالی که تمدن غربی به دلیل نقصان در مبانی اندیشه‌ای فکری-فلسفی و دلایل کارکردی، وارد دوره افول و نزول گردیده، با پیروزی انقلاب اسلامی، آرمان‌های این انقلاب به عنوان چالشگر بیرونی در برابر تمدن غربی (نه چالشگر درونی که میل به سازش دارد) در حال جهانی شدن و فراهم کردن شرایط برای افول نهایی آرمان‌های غربی است.

سوالات برگزیده آزمون‌های سال‌های گذشته

سخن مولفه با توجه به تغییر منبع این درس و اینکه مطالب به کلی تغییر کرده و تا به الان آزمون علوم پایه‌ای بر مبنای این رفرنس برگزار نشده، صرفاً یک سری سوالات کمی مرتبط (!) با رفرنس جدید رواز آزمون‌های اخیر برآتون گذاشت و جواب‌هاشون رو هم براساس همون کتاب قبلی و آزمون‌های علوم پایه مشخص کردم.

۱. علاوه بر وجود نارضایتی در جامعه چه عامل روانشناختی برای شکل‌گیری انقلاب لازم و ضروری است؟

(شهریور ۹۰- ریفرم)

الف) رشد خشونت در جامعه
ب) گسترش روحیه‌ی انقلابی
ج) رهبری نهادهای بسیج‌گر
د) شرکت توده‌های مردم

پاسخ: روحیه انقلابی پدیده روانشناختی و مرحله‌ای بالاتر از نارضایتی از وضع موجود است. منظور از آن، به وجود آمدن اراده و حس پرخاشگری علیه نظام سیاسی حاکم است.

پاسخ: (ب)

۲. کدام گزینه از «عوامل وقوع انقلاب» محسوب نمی‌شود؟

(شهریور ۹۱- قطب ۴)

الف) نارضایتی از وضع موجود
ب) گسترش روحیه‌ی انقلابی
ج) گسترش ایدئولوژی‌های جایگزین
د) وجود عنصر خشونت

پاسخ: وجود عنصر خشونت از ویژگی‌های انقلاب و وجه تمایز انقلاب با فرایند اصلاح می‌باشد.

پاسخ: (د)

۳. در انقلاب‌ها چه چیزی مردم را دچار بی‌نظمی فکری می‌کند؟

(شهریور ۹۷- قطب ۱)

الف) بی‌نظمی و نوسانات در ایدئولوژی
ب) رهبر یا رهبران انقلاب
ج) سرکوب شدید مردم
د) خیانت

پاسخ: در انقلاب‌ها بی‌نظمی و نوسانات در ایدئولوژی مردم را دچار بی‌نظمی فکری می‌کند. انقلاب‌هایی که یک ایدئولوژی واحد و سازگار با فرهنگ جامعه دارند، زودتر گسترش می‌یابند، سریع‌تر پیروز می‌شوند و بعد از پیروزی بی‌ثباتی‌های کمتری خواهند داشت.

پاسخ: (الف)

۴. کدام خصوصیات در «پدیده‌ی اصلاح» وجود دارد که آن را از «انقلاب» تمایز می‌سازد؟

(شهریور ۹۱- قطب ۳)

الف) حرکتی درازمدت است.
ب) از جانب رژیم سیاسی حاکم است.
ج) حرکتی مقطعي و مقدماتي است.
د) بی‌بهره از مشارکت مردمی است.

پاسخ: تغییرات از بالا به پایین و عدم وجود عنصر خشونت و شکل‌گیری در چارچوب قانون ویژگی‌های پدیده اصلاح هستند.

پاسخ: (ب)

۵. از نظر سیاسی به معنای اقدام عده‌ای برای براندازی و ایجاد حکومتی جدید است؟

(شهریور ۹۱- قطب ۱)

الف) کودتا
ب) انقلاب
ج) جنگ داخلی
د) شورش

پاسخ: در کودتا نیروهای نظامی دخیل بوده شورش‌ها غالباً سرکوب می‌شوند و تنها مقدمه حرکت انقلابی هستند و جنگ داخلی بین احزاب و گروه‌های مختلف برای کسب قدرت شکل می‌گیرد.

پاسخ: ب)

۶. کدام نظریه پرداز قائل است که وجود نارضایتی، انقلاب را می‌سازد نه ناکافی بودن غذا، برابری و آزادی؟ (شهریور ۹۷- قطب ۸ و ۱۰)

الف) جیمز دیویس   ب) اسکاچپول   ج) میشل فوکو   د) زونیس

پاسخ: جیمز دیویس بیان می‌کند که ثبات و بی‌ثباتی سیاسی درنهایت، بستگی به وضعیت فکری جامعه دارد این بدين معناست که نارضایتی‌ها انقلاب را می‌سازد نه ناکافی بودن غذا، برابری و آزادی.

پاسخ: الف)

۷. «محمد رضا به دلیل نحوه تربیت دوران کودکی و نوجوانی اش، فردی مردد و فاقد اعتماد به نفس بار آمده بود. از همین رو نتوانست در جریان انقلاب، ایستادگی کند» این دیدگاه در تحلیل انقلاب اسلامی توسط چه کسی و با چه رویکردی ارائه شده است؟

(شهریور ۹۸- کلاسیک قطب ۹)

الف) تدا اسکاچپول- رویکرد ساختارگرایانه   ج) چارلز جانسوز- رویکرد کارکردگرایانه
ب) جیمز دیویس- رویکرد روان‌شناسی جمعی   د) ماروین زونیس- رویکرد روان‌شناسی فردی

پاسخ: ماروین زونیس در کتاب شکست شاهانه: با توجه به محور بودن شخص شاه در حکومت و به دلیل نحوه تربیت او، او نتوانست در مقابل انقلاب مقاومت کند.

پاسخ: د)

۸. کدام نظریه پرداز ویژگی‌های شخصیتی شاه را عامل سقوط رژیم پهلوی می‌داند؟ (شهریور ۹۰- رینفرم)

الف) جیمز دیویس   ب) چالمرز جانسون   ج) ماروین زونیس   د) تدا اسکاچپول

پاسخ: ماروین زونیس در تحلیل انقلاب اسلامی ایران برای روان‌شناختی به شاه پرداخته است و معتقد است تا زمانی که عواملی که قدرت روانی لازم را به شاه دارد می‌گردد خلی ب وجود نمی‌آمد اما زمانی که انقلاب اسلامی به وقوع پیوست این عوامل از دست رفته بود.

پاسخ: ج)

۹. دلیل همگرایی جریان روشنفکری با روحانیت در جریانات سیاسی معاصر کدام است؟ (تک آزمون پنجمی- شهریور ۹۹)

الف) اعتقاد به مبانی فکری - مذهبی   ب) التزام به انسجام وحدت ملی
ج) فقدان پایگاه و محبوبیت مردمی   د) بهره‌گیری از نقش مذهب در راستای اهداف ملی

پاسخ: از علل ضعف این جریان فقدان پایگاه اجتماعی گستره و ناتوانی در بسیج توده‌های مردمی بود تنها زمانی که خواسته‌های این نیروها رنگ مذهبی می‌گرفت و روحانیون از آن حمایت می‌کردند مردم به صحته می‌آمدند به همین علت اغلب افراد این جریان در روند انقلاب یا به نیروهای مذهبی پیوستند یا از مشارکت فعال خودداری نمودند.

پاسخ: ج)

۱۰. بزرگترین اشتباه دولت پهلوی کدام بود؟ (اسفند ۹۹- کشوری)

الف) دیکتاتوری و سرکوب مخالفان   ب) عدم تعامل با مردم
ج) مقابله با مذهب   د) آزاد گذاشتن دست آمریکایی‌ها

پاسخ: سیاست‌های ضد مذهبی رژیم عامل اصلی تنفر مردم و روحانیون از رضاشاه به شمار می‌رفت. در واقع مقابله با مذهب بزرگترین اشتباه دولت پهلوی محسوب می‌شود. رضاخان در اوایل سلطنت توانسته بود حمایت برخی از قشراهای مذهبی جامعه را به دست آورد اما سیاست‌های ضد مذهبی دولت او در ادامه کار بخش عظیمی از جامعه را که تعلقات مذهبی داشتند، از دولت بیگانه ساخت.

پاسخ: ج)

۱۱. در سال ۱۲۹۹ هجری شمسی از سوی انگلیسی‌ها به همراه سید ضیاءالدین طباطبائی برای انجام کودتای نظامی انتخاب شد؟ (برقم شهربور ۹۶- قطب ۸)

الف) رضا شاه   ب) محمد رضا شاه   ج) اسدالله علم   د) آپرون ساید

پاسخ: با کمک انگلستان و پیشنهاد ایرون ساید رضاخان به فرماندهی نیروهای قزاق درآمد که تنها ارتش سازمان یافته در ایران بودند سپس به همراه سید ضیاءالدین طباطبائی برای انجام کودتای نظامی انتخاب شد.

ياسخ: الف)

۱۲. چرا تلاش‌های رژیم پهلوی برای بازسازی فرهنگ باستانی ایران، با واکنش‌های منفی مردمی مواجه گردید؟
(ریفم شوریبور ۹۸- قطب ۳)

الف) چون چهره‌های فعال در این عرصه از حسن شهرت و مقبولیت مردمی برخوردار نبودند.

ب) چون در سیز آشکار با مبانی نظری مردم سالاری و مدرنیسم بود.

ج) چون با تغییر هویت دینی مردم همراه بود.

د) چون بهطور آشکار با مبانی لیبرالیسم و آزادی‌های فردی در تضاد بود.

پاسخ: بخش مهمی از افتخارات ایران مربوط به تمدن اسلامی است و مردم نیز عمدهاً وفادار به مذهب و ارزش‌های مذهبی بودند. بنابراین با وجود تغییر هوتی در سیاست‌های رضاشاه واکنش‌های منفی، مردم بدیداً شد.

پاسخ‌ج

^{۱۷} کدام سخت انس، امام خمینی (ره) بانه قطعه را باده، تبعید ایشان به تکه های از داده

الف) سخنرانی محکومیت لایحه انجمن‌های ایالتی و ولایتی
 ب) محکومیت حمله به مدرسه فیضه
 چ) سخنرانی حمله به کاپیتو لاسیون
 د) محکومیت اشغال فلسطین

پاسخ: پس از تصویب لایحه کاپیتولاسیون، امام خمینی در سخنرانی تاریخی خود، شاه را مورد حمله قرار داد و دولت و مجلس را فاسد و دست‌نشان دهنده‌ی آمریکا و اسرائیل، و دشمن اسلام و مردم ایران خواند. حنند روز پس از این سخنرانی، روزیم در ۱۳ آبان ۱۳۴۳ امام خمینی را دستگیر و به ترکیه تبعید کرد.

پاسخ‌ج

١٤. محمد بن عامل، د. ابجاد فضاء، مساعد داء، جنبش، بدایر، اسلام، د، سا، ١٣٥٦ کدام است؟

الف) روی کار آمدن دمکرات‌ها در آمریکا
ج) شهادت آیت‌الله سید مصطفی خمینی

ب) درج مقاله‌ی توهین‌آمیز در روزنامه اطلاعات
د) اقامت امام خمینی(ره) در فرانسه

پاسخ: مهم‌ترین عامل برای ایجاد فضای مناسب برای جنبش اسلامی در سال ۱۳۵۶ درج مقاله توهین آمیز علیه امام در روزنامه طلوعات بود.

پاسخ: ب)

۱۵. اولین رویارویی جدی شاه با علمای سرچه مسائلهای روی داد؟ (شهریور ۹۷- قطب ۵)

الف) قیام ۱۵ خرداد ۱۳۴۲
ج) تبعید امام خمینی به ترکیه

پاسخ: اولین رویارویی جدی شاه علیه علماء و روحانیون پس از تصویب لایحه انجمن‌های ایالتی و ولایتی روی داد.

پاسخ: ب)

(اسفند ۹۷ - قطب ۲)

۱۶. پس از قیام ۱۵ خرداد سال ۱۳۴۲ ایدئولوژی اسلامی بر چه ایدئولوژی‌هایی غلبه کرد؟

الف) پان عربیسم و پان ترکیسم

ب) لیبرالیسم و مارکسیسم

ج) مارکسیسم و ناسیونالیسم

د) لیبرالیسم و ناسیونالیسم

پاسخ: پس از قیام ۱۵ خرداد ایدئولوژی اسلامی بر مارکسیسم و ناسیونالیسم غلبه کرد.

پاسخ: د)

۱۷. از دیدگاه امام خمینی (ره) تفاوت اصلی انقلاب اسلامی ایران با دیگر انقلاب‌ها در کدامیک از موارد زیر است؟

(ریفرم شوریور ۹۸ - قطب ۳)

الف) سیاسی و ضد استبدادی بودن

ب) اقتصادی و عدالتی بودن

ج) فرهنگی و هویتی بودن

پاسخ: از نظر امام خمینی تفاوت اصلی انقلاب اسلامی با دیگر انقلاب‌ها، فرهنگی و هویتی بودن آن است.

پاسخ: ج)

۱۸. کدام گزینه از شیوه‌ها و استراتژی‌های مبارزه امام خمینی (ره) با رژیم پهلوی نیوود؟

الف) مردمی کردن مبارزه   ب) حفظ اتحاد و انسجام   ج) مذهبی کردن مبارزه

د) روش مسلحانه

پاسخ: یکی از شگردهای امام در رهبری انقلاب، نفی هر گونه برخورد مسلحانه با رژیم بود.

پاسخ: د)

۱۹. در مقاطع بحرانی تاریخ ایران، کدام گزینه به کمک نظام سلطنتی می‌آمد؟

الف) مشروعیت مذهبی   ب) مقبولیت اجتماعی   ج) مقبولیت مذهبی

پاسخ: روند مذهب‌زدایی که از دوره رضاخان آغاز شد، اندک مشروعیت مذهبی را که در مقاطع بحرانی تاریخ به کمک نظام سلطنتی می‌آمد، از

بین برداشت. پهلوی‌ها در یک جامعه کاملاً مذهبی به جنگ مذهب و روحانیت رفتند و بدین گونه موجبات تنفر عمومی را از خود فراهم آوردند.

پاسخ: الف)

۲۰. مهم‌ترین بحران دولت پهلوی بحران ..... بود.

الف) رابطه با شوروی   ب) سازمان دهی سیاسی

د) نابسامانی اقتصادی   ج) مشروعیت

پاسخ: بحران مشروعیت، مهم‌ترین بحران دولت پهلوی بود.

پاسخ: ج)

۲۱. کوشش کدام شخصیت در نقد ایدئولوژی‌های مارکسیستی و لیبرالیستی تأثیر زیادی در گسترش فرهنگ مذهبی بر جای

گذاشت؟

(شوریور ۹۸ - کشوری)

الف) آیت‌الله خامنه‌ای   ب) امام خمینی   ج) آیت‌الله مطهری   د) آیت‌الله بهشتی

پاسخ: کوشش مطهری در نقد ایدئولوژی‌های مارکسیستی و لیبرالیستی تأثیر زیادی در گسترش فرهنگ مذهبی بر جای گذاشت؛

به خصوص ندهای او بر مارکسیسم و جریان‌های التقاطی متأثر از آن بسیاری از جوانان را از افتادن در دام ایدئولوژی‌های چپ بر حذر

داشت. آشنایی عمیق مطهری با متون و منابع مذهبی و تسلط بر فلسفه اسلامی به نظریات او عمق و غنای خاصی بخشیده و او را به

متفکری کمنظیر در تاریخ معاصر ایران تبدیل نموده است.

پاسخ: ج)

۲۲. در دوران انقلاب، کدامیک از گروه‌ها گستردگیری شبکه ارتباطی را در ایران داشت؟
 (میان دوره- آبان ۱۳۹۳)
 الف) سازمان پیکار   ب) سازمان روحانیت   ج) سازمان مجاهدین انقلاب   د) سازمان مجاهدین خلق
 پاسخ: سازمان روحانیت به دلیل برخورداری از شبکه تبلیغی گستردگی به راحتی می‌توانست با دورترین نقاط کشور ارتباط برقرار کند و پیام مراجع را به همه بخش‌ها و روستاهای و شهرها برساند. ایام و مراسم مذهبی بهترین فرصت‌ها را برای رساندن پیام مبارزه در اختیار روحانیون قرار می‌داد. به نوعی همه مردم ایران در قلمرو مخاطبین روحانیت قرار داشتند. در حالی که قلمرو نفوذ و فعالیت دیگر احزاب و سازمان‌ها به مراکز شهری بزرگ و مجامع دانشگاهی محدود می‌شد. هیچ حزب و گروهی حتی دولت از شبکه تبلیغی روحانیت با این تعداد مخاطبین برخوردار نبود.

پاسخ: ب)

۲۳. ویژگی اصلی حضرت امام خمینی(ره) در خصوص نظریه‌ی حکومت اسلامی چه بود؟
 (شهریور ۹۷- قطب ۱)
 الف) برپایی حکومت اسلامی از طریق نبرد مسلحانه   ب) نزدیک کردن حکومت دینی با مبانی دموکراسی
 ج) پیوند نظریه و عمل سیاسی با فقه و شریعت اسلامی   د) حذف سلطنت از حکومت اسلامی
 پاسخ: ویژگی اصلی امام خمینی پیوند نظریه و عمل سیاسی با فقه و شریعت اسلامی بود. امام دین و سیاست را تفکیک‌ناپذیر می‌دانست.

پاسخ: ج)

۲۴. مهم‌ترین روش مبارزه سیاسی حضرت امام(ره) چه بود؟
 (اسفند ۹۷- قطب ۱)
 الف) ایجاد حزب و تشکیلات سیاسی رسمی   ب) مردمی کردن و مذهبی کردن مبارزه
 ج) حفظ اتحاد و انسجام و تکیه بر تک‌حزبی   د) اتخاذ مشی مسلحانه
 پاسخ: مردمی کردن مبارزه (عدم تشکیل احزاب سیاسی) و مذهبی کردن مبارزه (مبارزه علیه دولت ظالم را تکلیف شرعی دانست) مهم‌ترین روش مبارزه سیاسی حضرت امام(ره) بود.

پاسخ: ب)

۲۵. در ۱۳ آبان ۱۳۴۳ چه اقداماتی علیه امام(ره) توسط حکومت شاه صورت گرفت و علت آن، مخالفت امام(ره) با چه موضوعی بود؟
 (اسفند ۹۷- قطب ۳)

الف) تبعید امام- مخالفت با لایحه‌ی انجمن‌های ایالتی و ولایتی   ب) زندانی کردن امام- مخالفت با لایحه‌ی اصلاحات ارضی
 ج) تبعید امام- مخالفت با لایحه‌ی کاپیتولاسیون   د) دستگیری امام- مخالفت با شاه
 پاسخ: پس از درگذشت آیت‌الله بروجردی مخالفت امام خمینی با لایحه انجمن‌های ایالتی و ولایت و انقلاب سفید آغاز گردید امام در نهایت علیه قانون کاپیتولاسیون معارض و سرانجام به ترکیه تبعید شد.

پاسخ: ج)

۲۶. در نگرش امام خمینی(ره): جمهوریت به معنای ..... حکومت، و اسلامیت به معنای ..... نظام جمهوری اسلامی است.
 (شهریور ۹۷- قطب ۲)

الف) محتوا و ماهیت- قالب و شکل   ب) محتوا و ماهیت- قالب و شکل
 ج) مشروعیت- بنیان و اساس   د) قالب و شکل- محتوا و ماهیت
 پاسخ: در نگرش امام خمینی جمهوریت به معنای صورت و قالب حکومت است و اسلامیت به معنای محتوای آن.

پاسخ: (ب)

۲۷. کدام عامل زیر باعث شد «دوره انتقال قدرت ۶۲-۵۷» به منازعه بین نیروهای سیاسی تبدیل شده و بر تحولات بعدی انقلاب تأثیر بگذارد؟ (شهریور ۹۸- ریفرم)

الف) نبود تجربه زندگی در فضای باز سیاسی و روح جمعی
ب) دخالت قدرت‌های بزرگ از جمله آمریکا و شوروی
ج) سرعت غیرقابل تصور پیروزی انقلاب اسلامی

پاسخ: یارزتین مشخصه این دوران، رواج آزادی‌های گسترده سیاسی بود که در آن نیروهای مختلف توانستند پس از سال‌ها خفغان، آزاده به انتشار روزنامه بپردازند و یا اجتماعات سیاسی علی‌برپا کنند، اما به دلیل نبود تجربه زندگی در فضای باز سیاسی و نیز نبود روح جمعی در بین کلیه نیروهای سیاسی، فضای مذکور به منازعه‌ای دائم‌گیر تبدیل شد و بر تحولات بعدی انقلاب نیز تأثیر بسیاری گذاشت.

پاسخ: (الف)

۲۸. هدف آمریکا از راه‌انداختن جنگ بر علیه کشورهای خاورمیانه مانند عراق، سوریه و یمن چه بوده است؟ (شهریور ۹۸- ریفرم)

الف) اثبات سیادت خود بر جهان و رسیدن به منابع نفتی
ب) دفاع از حقوق بشر و مقابله با تروریسم بین‌المللی
ج) مقابله و نفی نظریه پایان تاریخ فوکو یاما

پاسخ: تجاوز آمریکا و انگلستان به عراق که بدون مجوز سازمان ملل متحد صورت گرفته، سه هدف اساسی را دنبال می‌کرد: تسلط بر منابع نفتی، محدود کردن اصول گرایی اسلامی، و حل مسئله فلسطین (تسهیل روند صلح با اسرائیل).

پاسخ: (الف)

۲۹. انقلاب دوم مربوط به کدام واقعه بعد از انقلاب اسلامی است؟ (شهریور ۹۷- قطب ۳)

الف) رفراندوم قانون اساسی
ب) شکست گروهک‌های ضد انقلاب
ج) تحریر لانه‌ی جاسوسی آمریکا

پاسخ: دانشجویان پیرو خط امام با هدف بازگرداندن شاه و اموال او به ایران دست به تحریر لانه‌ی جاسوسی آمریکا زدند که امام خمینی از آن بسیار حمایت کرد و آن را انقلاب دوم نامید.

پاسخ: (ج)

۳۰. حضرت امام خمینی (ره) در نامه به گورباچف مشکل شوروی را کدام گزینه می‌داند؟ (اسفند ۹۷- قطب ۳)

الف) مبارزه‌ی بیپوده با خدا
ب) مشکل سیاسی
ج) مشکل اقتصادی
د) رقابت با آمریکا

پاسخ: این نامه ناکارآمدی کمونیسم را نشان می‌داد. امام در ۱۳۶۷ دی ۱۳۶۷ با این نامه خبر از تابودی کمونیسم داد و به گورباچف در مورد گرفتار نشدن شوروی در دام سرمایه داری هشدار داده بود.

پاسخ: (الف)

۳۱. کدام گزاره درباره‌ی بازتاب انقلاب اسلامی بر نظریه‌های سیاسی صحیح نیست؟ (شهریور ۹۸- کلاسیک قطب ۹)

الف) انقلاب اسلامی را اندیشمندان پس‌امدرن، نشانه‌ای بر عبور بشر از مدرنیسم دانستند.

ب) شکل گیری نظریه‌های توصیفی، تعمیمی و ساختاری در تحلیل انقلاب‌ها.

ج) انقلاب اسلامی رابطه‌ی توسعه با سکولاریزه‌شدن فرهنگی جامعه را زیر سؤال برد.

د) نسل جدیدی از نظریه‌ها که نشان‌دهنده‌ی نقش مذهب و رهبری بود، شکل گرفت.

پاسخ: وقوع انقلاب اسلامی، نظریه‌های نسل سوم و از جمله نظریه‌تدا اسکاچپول (نظریه‌های ساختاری) را زیر سوال برده همین علت جان فوران و جک گلدستون نظریه‌های نسل چهارم را مطرح کردند.

پاسخ: ب)

۳۲. کدامیک از گروههای سیاسی زیر رهبری انقلاب اسلامی ایران را بر پایه اصل ولایت فقیه پذیرفته است؟
(شهریور ۹۸ - شیوه نوین مشترک قطب ۳ و ۴)

یا سخن: در بین چنین‌ها و سازمان‌های متأثر از انقلاب اسلامی حزب الله لبنان تأکید ویژه‌ای بر اصل ولایت فقیه دارد.

پاسخ: ب)

۳۳ کدام گزینه را می‌توان از تأثیرات انقلاب اسلامی ایران در آمریکا، لاتین، دانست؟

الف) تغییر چهره‌ی جوامع غربی مانند گسترش حجاب
 ب) گسترش الهیات رهایی‌باخش
 ج) افزایش فعالیت احزاب کمونیستی
 د) شکل‌گیری سازمان‌های منطقه‌ای مستقل
 پایانی: گسترش الهیات رهایی‌باخش در آمریکای لاتین از جمله تأثیرات انقلاب اسلامی است.

لایسنسی:

۳-۵-۲- نظر به، اسلام، مردم‌سال، جه‌عناصی، دادا، اهمیت خاص، است؟ (اسفند ۹۷- قطب ۹)

الف) شوراء و بیعت   ب) شوراء و قوهی قضاییه   ج) مجلس شورای اسلامی
یاسخ: نظر به مدملاعه، دینه، بر سنت شورا و بیعت تأکید و پذیراء، داد.

باب الخلف

۱۳۹۷-۱۳۹۸ کتابخانه ملی ایران «دانش فکر و فلسفه» را در حواله ایجاد کرد.

با پاسخ: مبانی فکری مردم‌سالاری: اصالت رضایت‌عامه، برابری مدنی، خودمختاری فرد، تفکیک قوا، قدرتمندی جامعه مدنی، قانون و قانونگذاری، مدارا، شید و ندی، مش و عیت‌مد، حققه بش.

باب الخاتمة

So, it is not a difficult task to add the `Model` and `View` classes to the `ModelView` class.

الف) عدم دریافت وام از آمریکا برای حل مشکل بحران اقتصادی

ب) عدم تعقیب و مجازات مسببان قیام خونین ۳۰ تیر ۱۳۳۱

ج) اجرای طرح اقتصاد بدون نفت و عدم مصالحة با انگلیس

د) کمکخواهی از آمریکا و نیاهدای بین‌الملل، برای حل مشکله نفت

ساخت:

- حضور شخصیت‌های بدنام در بین وزیران به خصوص سرلشکر وثوق بازنیسته و اخراج کردن افسران ارتش
- خودداری از مجازات عاملان کشتار ۳۰ تیر و تعقیب احمد قوام
- اعتماد بیش از حد به آمریکا
- رفتار خلاف قانون اساسی

پاسخ: ب)

1

(آزمون پایانی اسلامی و انقلاب اسلامی شوریور ۱۴۰۰)

۳۷. کدام گزینه بیانگر تحول عمدۀ جهان در اثر جهانی شدن نمی‌باشد؟

ب) وابستگی متقابل

الف) مدرنیزاسیون

د) هم‌زیستی مسالمت‌آمیز دولت‌ها

ج) نفی مرزها و پیوستگی‌های ملی

پاسخ: - تعریف: درهم آمیزی اقتصاد، جامعه‌شناسی، سیاست، فرهنگ و رفتارها از طریق نفی مرزها و پیوستگی‌های ملی و اقدامات دولتی.

- جهانی شدن به تمام سنت‌هایی اخلاق می‌شود که روابط اجتماعی به وسیله آنها یکپارچه می‌گردد و این امر بیانگر ۲ تحول

عمده در جهان است:

- مدرنیزاسیون (نوسازی)

- وابستگی متقابل

پاسخ: د)

(آزمون پایانی اسلامی و انقلاب اسلامی شوریور ۱۴۰۰)

۳۸. اعتراض مردم مشهد در دوره رضا شاه به کدام گزینه بود؟

ب) شهادت مظلومانه مدرس

الف) تغییر تقویم اسلامی به شاهنشاهی

د) ترویج ناسیونالیسم شاهنشاهی

ج) مسأله کشف حجاب

پاسخ:

مهم‌ترین اقدام ضد مذهبی رضا خان ← قانون منع حجاب ← اعتراض مردم مشهد به این قانون ← قیام مسجد گوهرشاد

پاسخ: ب)

(نویسن شوریور ۹۸- قطب شمال)

۳۹. گروه‌های چپ‌گرا در ایران به چه دلیل در میان مردم نفوذ چندانی به دست نیاورند؟

ب) همکاری با حزب توده‌ی ایران

الف) وابستگی به کشورهای خارجی

د) مخالفت با ملی‌شدن صنعت نفت

ج) دارا بودن اعتقادات مارکسیستی

پاسخ: ج)

(شوریور ۹۸- ریفارم)

۴۰. کدام یک از موارد ذیل مهم‌ترین دلیل امام خمینی (ره) در نفی نظام سلطنتی بود؟

ب) وابستگی به غرب و حمایت از دولت اشغالگر اسرائیل

الف) غیرمذهبی و سکولار بودن نظام سلطنتی

د) عدم التزام عملی آن به اسلام و حقوق بشر

ج) عدم اتکا به رأی مردم و ماهیت ظالمانه آن

پاسخ: ج)

(نویسن شوریور ۹۸- قطب تهران)

۴۱. امام خمینی (ره) طرح اولیه‌ی اندیشه‌ی سیاسی خود را در کدامیک از آثارش ارائه داد؟

الف) حاشیه بر عروه‌الوثقی

ب) صحیفه‌ی نور

ج) ولایت فقیه

د) کشف‌الاسرار

پاسخ: د)

(شوریور ۹۸- کشوری)

۴۲. سازمان ملل اولین سال هزاره سوم را چه نامگذاری کرد؟

د) عقلاتیت مفاهمه‌ای

الف) صلح پایدار

ج) گفتگوی تمدن‌ها

ب) صلح جهانی

پاسخ: ج)

(شوریور ۹۸- مشترک قطب‌های ۱ و ۰)

۴۳. کدام آرمان انقلاب اسلامی، در دوره‌ی اصلاحات (۷۶-۸۴) مورد تأکید بیش‌تری قرار گرفت؟

د) توسعه‌ی اقتصادی

الف) مردم‌سالاری دینی

ب) عدالت‌گرایی

ج) دولت‌گرایی

پاسخ: (الف)

(شهریور ۹۸- قطب ۳)

ج) اعتراضات گستردگی مردمی

۴۴. علت اصلی «استعفای دولت موقت» چه بود؟
الف) دستور امام خمینی

ب) مخالفت با آمریکا

پاسخ: (د)

(نوبین شهریور ۹۸- قطب تهران)

۴۵. هدف دانشجویان پیرو خط امام (ره) از تسخیر سفارت آمریکا چه بود؟

ب) بازگرداندن شاه و اموال او به ایران

الف) ساقط کردن دولت مهندس بازرگان

د) افشاری جاسوسی‌های سفارت آمریکا

ج) جلوگیری از دخالت آمریکا در امور ایران

پاسخ: (ب)

(اسفند ۹۹- ریفرم)

۴۶. عملیات چنگال عقاب از سوی چه کسی و به چه منظوری صورت گرفت؟

ب) عراق- تصرف خوزستان

الف) ایران- آزادسازی گروگان‌های ایران در لبنان

د) منافقین- تصرف اسلام‌آباد غرب

ج) آمریکا- آزادسازی گروگان‌های سفارت

پاسخ: (ج)

(اسفند ۹۷- مشترک قطب‌های ۱۰ و ۱۱)

۴۷. نسل چهارم نظریه‌های انقلاب بر کدام عنصر در فرایند انقلاب تأکید دارد؟

د) عوامل فرهنگی

ب) ساختارهای اجتماعی

الف) محیط بین‌المللی

پاسخ: (ج)

(آنکه آزمون پنجمی- شهریور ۹۹)

۴۸. دلیل همگرایی جریان روشنفکری با روحانیت در جریانات سیاسی معاصر کدام است؟

الف) اعتقاد به مبانی فکری- مذهبی

ب) التزام به انسجام وحدت ملی

ج) فقدان پایگاه و محبوبیت مردمی

د) بهره‌گیری از نقش مذهب در راستای اهداف ملی

پاسخ: (ج)

۴۹. در انقلاب کدام کشور، نیروهای نظامی فرانسه از هر هشت نفر مردم کشور، یک نفر را کشتند؟

(آنکه آزمون میان‌دوره- دی ۹۹ و آزمون فامع علوم پایه- شهریور ۱۴۰۰)

د) لیبی

ج) مصر

ب) الجزایر

الف) فرانسه

پاسخ: (ب)

۵۰. آموزه‌های کدام گزینه توانست طی نیمه دوم حکومت پهلوی به عنوان اندیشه و آرمان جدید، ایدئولوژی‌های رقیب را به حاشیه

(اسفند ۹۹- کشوری)

د) مارکسیسم

ج) ناسیونالیسم

ب) لیبرالیسم

الف) اسلام

پاسخ: (الف)

۵۱. کدام عامل زیر باعث شد تا انقلاب اسلامی ایران علی‌رغم حاکمیت رژیم مقتدر و مورد حمایت غرب در مدت زمانی کوتاه به

پیروزی دست یابد؟

(شهریور ۹۸- ریفرم)

ب) برخورداری از یک ایدئولوژی سازگار با فرهنگ جامعه

الف) بروز شکاف‌های سیاسی میان توده‌های اجتماعی

د) اختلاف سران ارشد و نیروهای نظامی و امنیتی

ج) تغییر پیاپی نخست‌وزیران و انحلال ساواک

۱۱

پاسخ: ب)

۵۲. هدف دشمن از ایجاد جنگ نرم در کشورهای هدف چیست؟
(شهریور ۹۷- قطب ۳)

الف) استحالة فرهنگی   ب) براندازی نظام سیاسی کشور   ج) فروپاشی کانون خانواده   د) ایجاد انقلاب‌های رنگی

پاسخ: ب)

۵۳. کدامیک از گزینه‌های ذیل جزء فرصت‌های بین‌المللی پیش روی انقلاب و نظام جمهوری اسلامی ایران است؟ (اسفند ۹۷- قطب ۳)

الف) مردمی بودن   ب) افول هژمونی آمریکا   ج) پیشرفت‌های علمی و فناوری   د) تهاجم فرهنگی

پاسخ: ب)